

KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • ČERVEN • JÚN • Czerwiec 1983 (ČÍSLO 301) CENA 8 ZŁ

LET
ROKOV ŽIVOTA

DÔLEŽITÉ ÚLOHY PRE SPOLOČENSKÉ ORGANIZÁCIE

Ocenenie pôsobnosti spoločenských organizácií bolo predmetom rokovania Politického byra ÚV PZRS, ktoré zasadalo dňa 17. mája t.r. Politické byro po oboznamení sa s informáciou o pôsobnosti týchto spoločností konštatovalo, že v niekoľkostí pôsobiacich spoločenských organizáciách celoštátneho charakteru i v niekoľkotisícoch miestnych, je organizovaných mnoho miliónov obyvateľov, ktorých spája chut spoločenskej pôsobnosti a občianskej služby. Toto hnutie vytvára široké možnosti rozvoja a formovania záujmov a schopnosti, prispieva k uspokojovaniu individuálnych a kolektívnych potrieb. Zdôraznili, že tieto spoločnosti sú dôležitým prvkom spoločenskej štruktúry krajiny, sú výrazom spoločenskej pasie a nezistnej práce širokých členských mäs.

Politické byro riadiac sa po kynmi uznesenia IX. zjazdu PZRS vyjadrielo sa v prospech vytvárania všeobecných právnych, hmotných a organizačných podmienok pre ďalší rozvoj hnutia - spoločenských organizácií. Uznalo tiež, že tieto organizácie môžu zohráť významnú úlohu v procese národnej dohody a socialistickej obnovy. Začiatím boja s prejavmi spoločenskej patológie môžu spolužívať ovzdušie morálneho nátlaku, vnášať svoje skúsenosti do procesu stvárvania socialistických zásad spolužívania a medziľudských vzťahov, fungovania inštitúcií socialistickej demokracie. Dôležitou úlohou, ktorú Politické byro postavilo pred spoločenskými organizáciami, je vytváranie platforemy porozumenia a integrácie pri najdôležitejších problémoch hospodárskeho života, podporovanie vypracúvania nových vedeckých a technických riešení, zvyšovanie kvalifikácie, spoluúčasť v konzultáciach v oblasti spoločenskej politiky a aktívna účasť v kultúrnom živote.

Politické byro je toho názoru, že prirodzenou platformou ob-

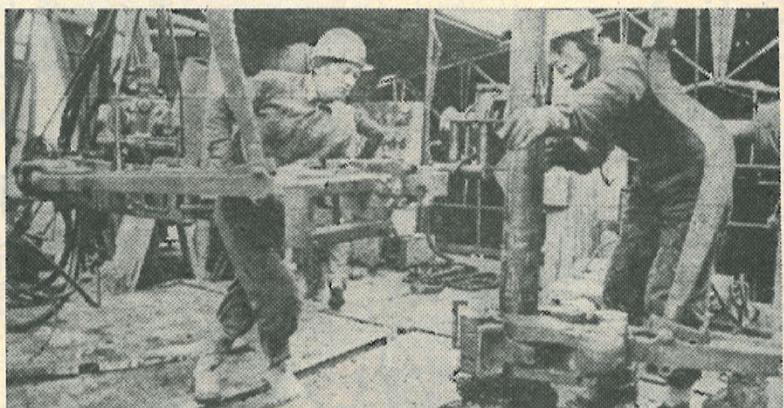
čianskej pôsobnosti členov spoločenských organizácií nezávisle od ich svetonázu a náhľadov je spoluúčasť v prácach Vlasteneckého hnutia národnej obrody, podporovanie jeho idey a snáh. Pripomeňme tu, že Kultúrna spoločnosť Čechov a Slovákov, ako spoločenská organizácia českej a slovenskej menšiny, už uznesením 5. plenárneho zasadnutia Ústredného výboru zo dňa 25. apríla 1982 sa vyjadrila za podporu idey frontu národnej dohody a v súhlase s uznesením predsedníctva Ústredného výboru zo dňa 15. novembra m.r., sa prihlásila do Vlasteneckého hnutia národnej obrody. Vyjadrila sa v prospech plnej účasti KSČaS a jej členov v realizácii programu PRON, socialistickej obnovy, za stvárvanie socialistických zásad spolužívania medzi ľuďmi a za konštruktívnu účasť v realizácii spoločensko-hospodárskych úloh.

Politické byro na májovom zasadnutí zdôraznilo tiež, že upevňovanie spoločenského charakteru, zdokonaľovanie vnútroorganizačnej demokracie podporuje minohorátku potvrdená zásada samosprávy a organizačnej samostatnosti. Individuálne a kolektívne, špecifické potreby, rôznorodosť hľadisk, právo na hľadanie a experimenty, vyžadujú zároveň jednotu pôsobnosti v otázkach najdôležitejších pre záujmy socialistického štátu. Strana - konštatuje Politické byro - žiživo prijíma všetky nové, konštruktívne iniciatívy, poskytne vhodnú pomoc, bude sa pomocou svojich členov v spoločnostiach staráť, aby žiadna z nich nebola stratená. Zároveň strana bude rozhodne vystupovať proti pokusom zneužívania spoločnosti pre činnosť protisocialistického charakteru, zameranú proti stanovám.

Politické byro prerokovalo tiež aktuálnu situáciu na niektorých vysokých školách a otázky spojené s mládežníckymi organizáciami, ako aj ustáli termín zvolania XII. pléna Ústredného výboru na 31. mája t.r.

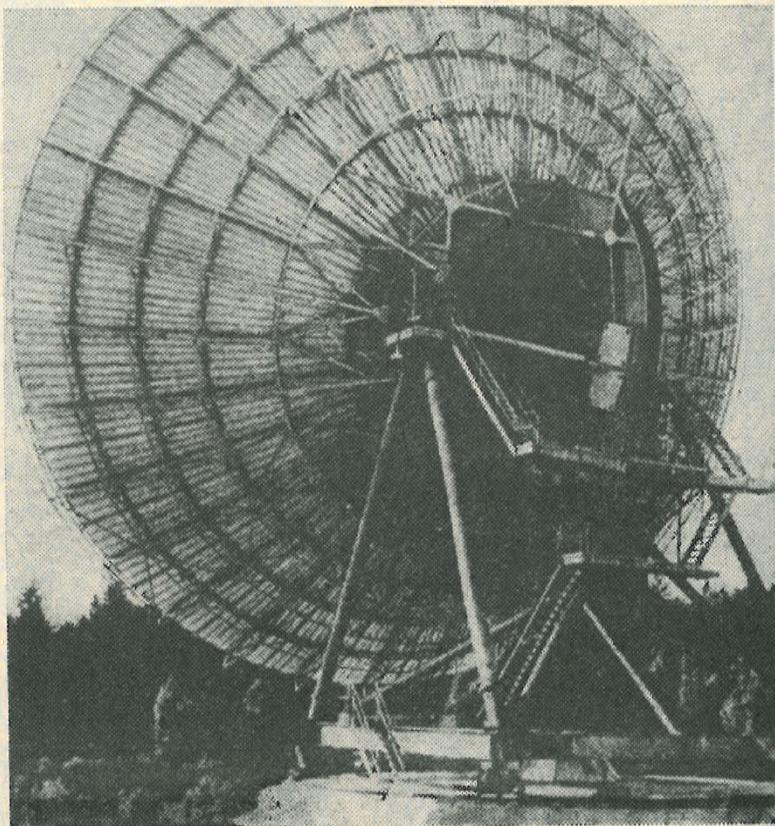
22. T.M. TRADIČNÝ LUDOVÝ SVIATOK oslavovali v celom Poľsku. Počas osláv v Markuszove, v lublinskom vojvodstve, odhalili pamätník Jana Pocka - zaslúžilého činiteľa a ludového básnika. Na snímke: pamätník odhaluje predseda HS ŽES, námestník ministerského predsedu, Roman Malinowski.

ZÁPADNÉ POMORIE. Už roky tuná hľadajú naftu a zemný plyn odborníci z Podniku pre hľadanie nafty a plynu v Pile. Zatiaľ vefkúropu nenašli, ale explaťacia aj malých nálezisk je rentabilná, najmä keď zohľadníme palivové potreby nášho národného hospodárstva. Na snímke: vrtná brigáda pri ťažnej veži Bialogard-7.

NEDALEKO KIELCÍ skončila stavba pozemnej stanice teleskómickeho spojenia (na snímku). Zajistí telefonické spojenie a prenos televíznych programov mezi Poľskom a ďalšími štátmi. Snímek APN

Foto: CAF, NTB, APN

V CÍSLE:

Rok českého divadla	— 6—7
Rodinný dvojhlas o živote	— 8
Stránky z dejín Spiša a Oravy	— 10—11
Záhadný testament	— 18—19
Slovensko o nás	— 22
Volebné schôdze	— 24

Celkový pohled do zasedací síně.

I. KONGRES PRON

Téměř rok činnosti Vlasteneckého hnutí národní obrody, naplněný hledáním nejlepších forem práce nové společenské organizace, jejímž cílem je integrace vlasteneckých sil národa, dosažení dohody a překonání krize cestou socialistické obrody, zakončil I. kongres PRON, který tři dny, od 7. do 9. května t.r., zasedal ve Varšavě. Přes 1900 delegátů, reprezentujících společenské a profesionální kruhy tvořící společenskou základnu PRON, schválilo stanovy hnutí, zvolilo vedení a vytyčilo program činnosti na nejbližší leto.

V plenární diskusi na I. kongresu promluvili představitelé oblastí, prostředí a vrstev tvořících společenskou základnu hnutí, představitelé společenských organizací působících v PRON. Mezi delegáty byli první tajemník ÚV PSDS armádní generál Wojciech Jaruzelski, předseda Státní rady Henryk Jabłoński, předsedové ostatních politických stran Roman Malinowski a Edward Kowalczyk a další političtí a veřejní pracovníci.

V plenární diskusi promluvil armádní generál Wojciech Jaruzelski. Byla zvolena 400 členná celostátní rada PRON a osmdesátičlenná komise finanční kontroly. Na prvním zasedání celostátní rady PRON byl zvolen sedesátičlenný výkonný výbor rady a jeho předsednictvo.

Kongres, na němž se s hlubokou starostí mluvilo nejen o našich každodenních těžkostech a o tom, jak je překonat, ale i o záležitostech velkého státního významu, schválil dvě výzvy: „Výzvu k národu“ a „Výzvu o mír“, jejichž společným jmenovatelem je touha po míru a životě všech Poláků v národní shodě. Kongres rovněž schválil „Dopis Polonii“, stanovisko k Frontě národní jednoty a usnesení shrnující podrobné návrhy předložené během předkongresové kampaně i na kongresu.

Akčnímu programu PRON, který schválil kongres, vyšlo vstřík prohlášení armádního generála Wojciecha Jaruzelského: „Nebojíme se kontroverz, srážek názorů, argumentů a minění. Nechceme v našich diskusích být skvryny, obcházení skutečných problémů mlčením.“ Vlastenecké hnutí národní obrody bude tím silnější, a jeho činnost tím účinnější, čím větší získá podporu obyvatelstva měst i venkova, všech těch, kteří za výchozí bod

Předsednictvo celostátní rady PRON. Zleva: Alfred Beszterda, Andrzej Elbanowski, Anatola Kleina, Marian Orzechowski (generální tajemník), Wincenty Lewandowski, Jan Dobraczyński (předseda), Augustyn Kogut, Józef Czyrek, Jan Kostrzewski, Jerzy Grzybczak, Zdzisław Pilecki, Jerzy Ozdowski.

Základem národní dohody musí být a zůstane: za prvé: zajištění vnitřní bezpečnosti Polska, neporušitelnosti jeho hranic, jeho státního území, za druhé: zajištění klidu, vnitřní harmonizace, bezkonfliktní řešení společenských rozporů, za třetí: zajištění reálných podmínek pro zlepšení hmotné a kulturní existence národa, pro civilizační pokrok Polska.

JAN DOBRACZYŃSKI:

„Je nám potřebné dlouhotrvlé pracovní úsilí, angažující lidí. V Polsku bylo spácháno mnoho chyb, mnoho bylo promarněno, mnozí lidé se neprověřili na vedoucích místech. Nesmíme však neocenit, kolik jsme udělali za oněch 38 let dělících nás ode dne vítězství nad fašismem. Tyto výsledky existují a na nich musíme budovat dále.“

Z projevu zahajujícího kongres PRON

PROF. JAN KOSTRZEWSKI:

„V politickém systému PLR má naše hnutí plnit zejména tyto základní funkce:

- představitele veřejného mínění, organizátora výměny názorů a v případě potřeby prostředníka v konfliktech;

V zasedací síni (zleva): Edward Kowalczyk, Wojciech Jaruzelski, Henryk Jabłoński, Stanisław Gucwa.

příjmou nerozlučnost polských státních zájmů s existencí socialistického Polska a za cíl své činnosti sjednocení úsilí pro dobro naší země v její těžké situaci.
Na kongresu řekli:

WOJCIECH JARUZELSKI:

„Idea národní dohody byla jedním z hlavních programových proudů IX. sjezdu strany. Trváme na ní i dnes.“

- organizátora konzultací, veřejné kontroly a kritiky;
- inspirátora kroků státních orgánů shodujících se s potřebami a očekáváním společnosti a inspirátora činnosti občanů, shodující se s zájmy národa a státu.

Tím způsobem bude hnutí sloužit rozšíření základny státní moci.“

Z programového referátu Celostátní rady PRON

PRON

Předsednictvo celostátní rady PRON. Zleva: Alfred Beszterda, Andrzej Elbanowski, Anatola Kleina, Marian Orzechowski (generální tajemník), Wincenty Lewandowski, Jan Dobraczyński (předseda), Augustyn Kogut, Józef Czyrek, Jan Kostrzewski, Jerzy Grzybczak, Zdzisław Pilecki, Jerzy Ozdowski.

Berlin — 9. kvetna 1945, vojáci sa radují z víťazství.

ZA PRÁVO NA ŽIVOT V MÍRU

Mírové soužití národů v současném světě ohrožují mnohé jevy a procesy. Na mnoha místech naší zeměkoule se tvoří stále nové válečné vulkány, hrozící světu výbuchem ve velkém měřítku. Prohlubují se rozpory a sily neovládatelný závod ve zbrojení, nebezpečný pro celý svět. Rozvoj nebezpečných situací, kriče a chaos v mezinárodních hospodářských vztazích svědčí o tom, že vstupujeme do období otřesů, jaké nebyly zaznamenány od druhé světové války. Obstruktivní politika USA a zvýšení napětí ve světě téměř znemožňují sovětsko-americký dialog jak v Ženevě, tak i ve Vídni a Madridu i na jiných mezinárodních setkáních. Roste nebezpečí výbuchu jaderného konfliktu.

Základem všech dosavadních úspěchů v odzbrojení bylo uznání rovnosti stran, dodržování zásady stejné bezpečnosti států Severoatlantického paktu a Varšavské smlouvy. Narušení této zásady Spojenými státy pod politickým vedením prezidenta Reagana, především pak prosazování kritérií vojenské převahy USA ve světě, porušuje rovnováhu sil mezi dvěma velkými mocnostmi. Jak konstatuje vážné prohlášení vlády SSSR z 27. května t.r., ohrožuje to bezpečnost SSSR a států socialistického společenství. Zároveň Sovětský svaz důrazně varoval, že v případě dalšího rozšíření jaderného arsenálu USA, zejména raket „MX“, a zavedení amerických raket do západní Evropy, byl by SSSR nucen provést protiopatření, jež by posilila jeho obranyschopnost, cestou rozvíjení příslušných nových strategických systémů.

Socialistické státy již mnohokrát překládaly mírové iniciativy, vyjadřovaly se pro redukci zbrojení při dodržení zásady rovnosti a stejné bezpečnosti. Zatím bezvýsledně. A tedy nebezpečí zůstává.

Pod nátlakem prezidenta Reagana kongres USA podpořil plán rozmístění 100 nových velkých mezikontinentálních raket „MX“ tzv. prvního úderu. První z nich

mají být rozmístěny na území USA koncem roku 1986. Již koncem letošního roku může dojít k rozmístění nových amerických raket středního doletu „Pershing 2“ a „Cruise“ na území NSR a několika dalších států NATO. Jak víme z tiskových zpráv, prezident Reagan získal 29. května pro tyto plány souhlas představitelů 7 kapitalistických států, kteří jednali v americkém městě Williamsburg ve státě Virginie. Nedělejme si iluze. Tyto raketby by nad námi bezpečně nepřeletely, kdyby se nepodařilo zadržet konflikt. Jsme jedním ze základních cílů ve strategických plánech stoupenců „omezené války“.

„Společně s SSSR, se státy socialistické společenství stojíme na stanovisku, že dnes neexistuje nové fázi závodů ve zbrojení, nové fázi závodů ze zbrojení, odstranění hrozby jaderného konfliktu, záchrana míru. Reálnou cestu tímto směrem vytváří významné sovětské iniciativy a návrhy, vytvářejí ji stanovisko státu Varšavské smlouvy“ — konstatuje se v referátu politického byra na XII. plenárním zasedání ústředního výboru PSDS.

Ve vědomí veřejnosti celého světa se proto stále více šíří pochopení očividné pravdy, že množství zbraní hromadného ničení dosáhlo kritické hranice. Její překročení může znamenat, že se rozvoj událostí vymkne z lidské kontroly. Vědomí tohoto nadřazeného zájmu je rovněž hybnou silou všeho současného úsilí o udržení míru, jehož výrazem je světové shromáždění v Praze ve dnech 21.–26. června t.r. pod heslem „Za mír a život, proti jaderné válce,“ s účastí 2500 představitelů všech prostředí, povolání a vyznání, lidí různých postojů a politických názorů z celého světa. Ve všech zemích živelně stoupá vlna protestu miliónů lidí proti napětí v mezinárodních vztazích a rostoucí hrozbe války. Lidé chtějí žít v souladu s tužbou každého člověka — v míru, bez obav o budoucnost.

17. MÁJA t.r. bola podpísaná separatistická „mierová“ zmluva medzi Libanonom a Izraelem. Táto dohoda, vnútrená Libanonu v dôsledku izraelskej agresie a otvoreného nátlaku USA, predvída stiahnutie z tejto krajiny všetkých vojsk a súčasne vytvorenie na značnej časti územia tzv. bezpečnostnej oblasti (na snímke čiarkované), ktorú by priamo kontroloval Izrael. Dohoda sa stretla s odsúdením väčšiny arabských štátov, Palestincov a celej pokrokovej svetovej verejnej mienky, ktoré priamo ohrozuje libanonskú zvrchovanosť, sýrsku a vôbec celoarabskú bezpečnosť a môže uvrhnúť Libanon do občianskej vojny.

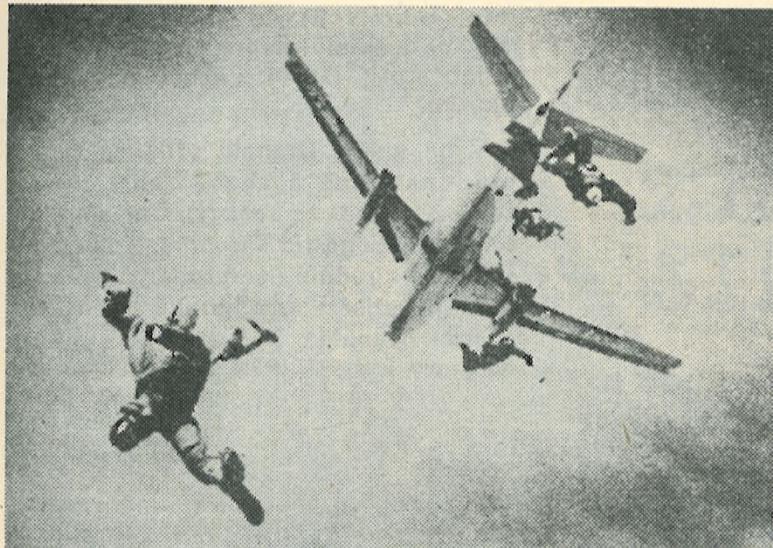

Melina Mercouri, grécka ministerka kultury sa počas návštavy v Londýne obrátila so žiadosťou o vrátenie antických umelcovských diel, mramorov z Partenu, ktoré v roku 1801 vyviezol do Veľkej Británie lord Elgin. Avšak s oficiálou prosbou o vrátenie týchto umelcovských diel sa Grécko obráti po všeobecnych voľbách vo Veľkej Británii.

V POLOVINĚ KVĚTNA t.r. navštívily Polsko delegace Československé socialistické strany s jejím předsedou, náměstkem předsedy Federálního shromáždění Bohuslavem Kučerou a Liberálně demokratické strany Německa s předsedou této strany náměstkem předsedy vlády NDR Manfredem Gerlachem. Po rozhovorech s účasti předsedy ÚV Demokratické strany, náměstkem předsedy vlády PLR Edwardem Kowalczykem bylo vydáno společné prohlášení, v němž předsedové všech tří stran konstatují, že jejich strany s nepokojem pozorují přímé vážné ohrožení míru, jakož i objevující se a narůstající útoky krajně agresivních imperialistických sil, především v USA, proti uvolnění napětí. Ohrožuje to mirový život obyvatel našeho světa. Dokument poukazuje rovněž na potřebu uzavření smlouvy o vzájemném nepoužití vojenských sil mezi členskými státy Varšavské smlouvy a Severoatlantického paktu. Podle názoru autorů prohlášení je nutno usilovat o to, aby jednání mezi SSSR a USA o omezení nukleárních zbraní v Evropě a redukci strategických zbraní přineslo konkrétní výsledky. Je také třeba dovést k úspěšnému konci setkání států účastníků KEBS, dosáhnout dohody ve vídeňském jednání o vzájemné redukci ozbrojených sil a zbraní ve Střední Evropě a na fóru ženevského výboru pro odzbrojení směřovat k rychlé dohodě v otázce jaderného odzbrojení, zákazu všech zbraní hromadného ničení a výrobky i rozvoje nových druhů a systémů zbraní.

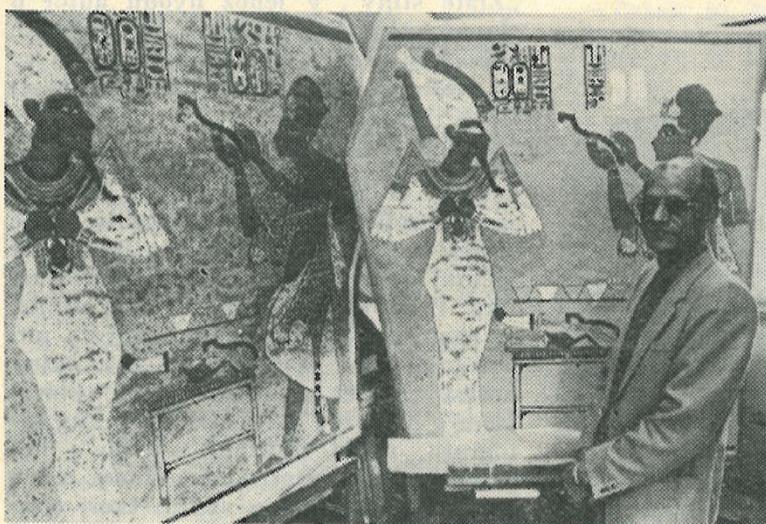
Oficiální hosty B. Kučera a M. Gerlacha přijal první tajemník UV PSDS a předseda rady ministrů armádní generál Wojciech Jaruzelski. Setkání se zúčastnil předseda ÚV Demokratické strany, náměstek předsedy rady ministrů E. Kowalczyk. Přítomni byli velvyslanci ČSSR Jiří Diviš a NDR Horst Neubauer, akreditovaní v PLR. Na snímku: společné prohlášení podepisují (zleva) předseda ČSS Bohuslav Kučera, předseda ÚV DS Edward Kowalczyk a předseda LDPD Manfred Gerlach.

OSLO. Desiate výročie svojej existencie oslávili nórsky Klub parášutistov z Drammen skokmi z paluby Boeinga-737. Boli to prvé „civilné“ skoky z prúdového lietadla tohto typu. Podujatia sa zúčastnili osemdesiatí odvážlivci — nezaznamenali žiadne úrazy.

ARGENTÍNA. Sochu konkvistadora Juana De Garaya, druhého zakladateľa Buenos Aires, skoro úplne zaplavili vody rieky Paraguay. Vodná hľadina v rieke dosiahla výšku, akú nezaznamenali už sto rokov — 10,15 m. V šiestich provinciach krajiny evakuovali už 136 000 ľudí. Straty prekročili 350 mil. dolárov.

V KÁHIRSKOM INŠTITÚTE remeselných a umeleckých pamiatok staroveku vznikajú kópie diel dátvnych majstrov. Z toho istého materiálu a tou istou technikou zhotovujú súčasní odbornici kópie sôch z doby faraónov, papirusové rukopisy, náhrobnej maľby. Kópie predstavujú akési archívne „duplicáty“ vzácnych pamiatok a môžu ich — na zvláštne povolenie — predávať zberateľom.

Na snímke: riaditeľ Inštitútu Abdel Moaiš vedľa originálu a kópie násennej maľby z Tutanchamónovej hrobky.

ČESKÁ SÓLISTKA VE SCALE. Více než 100 let zdobí jednu z ľelných stien muzea milánské La Scaly portrét slavné české pěvkyně Teresy Stolzové, jejíž 150. výročí narození oslavíme priští rok v rámci Roku české

hudby. Stolzová je dôstojnou patronkou všech svých následovníků na operním nebi dvousetleté Scaly. Nebylo jich mnoho, kdož mohli tuto skvělou primadonu na první operní scéně následovať. Nejnověji se k nim zařadila jedna z nejmladších sólistek Národního divadla v Praze — sopranistka ZORA JEDLIČKOVÁ (na nímku). Po loňském úspěšném debutu ve Stravinského jednoaktovém díle Mavra, kde vystoupila po boku známé sovětské umělkyně Tamary Siňavské, nabídla v Miláně mladistké pěvkyni další příležitost v Pucciniho díle Gianni Schicchi. Nastudovala je pečlivě a sklidila s ním v Miláně další vavřiny. V náročné úloze Lauretty podala pozoruhodný výkon, jenž byl živě kvitován publikem i mezinárodní kritikou. Svěří o tom četné ohlasys v tisku i další nabídky, kterých se Zoře Jedličkové dostalo na italské scéně v Boloni a Parmě.

AKÁ BUDE MISS POLONIA? Dozvieme sa v septembri počas finále, ktoré sa bude konať v Kongresovej sále Paláca kultúry a vedy vo Varšave. Pravidlá súťaže si vyžadujú, aby bola šikovná, pekná a vobec milá. Okrem toho musí mať výbornú povest, dobré spôsoby a osobnú

prvý miesto. Bola tiež laureátkou súťaže na miss jantáru.

Na hornej snímke miss Francúzska 83 — Isabellę Turpaultová a miss Universum 82 — Kanadanku Katherine Baldwinová, na dolnej kandidátky na súťaž miss Mazovša, ktorej víťazky budú súperiť o miss Polonia.

kultúru. Na laureátku titulu miss Polonia čaká zvláštna odmena — účasť vo voľbách miss sveta v Londýne. Tam bude teda skutočná konkurencia medzi kráskami z celého sveta.

Opäťovné voľby miss Polónie sú priležitosťou pripomenúť si, že posledná takáto súťaž sa konala v roku 1958. Za najkrajšiu uznali vtedy Zuzannu Cembrowskú — tanecnicu Varšavskej operety. O rok skôr, prvou povoľnovou miss bola Alicja Bobrowska, vtedy študentka Vysokej divadelnej školy v Krakove, potom o.i. hľásateľka TVP. Zasa na medzinárodných súťažiach krásy mala úspech Izabela Lipkova, vtedy študentka Bansko-hutníckej akadémie v Krakove. Táto súťaž sa konala v r. 1970 na Cypre, kde volili miss turistiky. I. Lipková bola reprezentantkou cestovnej kancelárie Orbis a vybojovala si

Z DIVADELNÍHO ZÁKULISÍ

V jubilejním roce české scény připomínáme si vedle zápasu o samostatné divadlo také osudy dlouho podečívané „periférie“ — šantánu, kabaretu, operety a muzikálu, které získávaly pro jeviště projev široké obecenstva a přiváděly ho nejednou k trvalému zájmu o „vážné“ umění. Kromě slavných herců a režisérů mluvíme rovněž o kočovných skupinách, ochotnících nebo pochybných hvězدách, jež sice zazářily pouze nakrátko, ale udržovaly i divadelní tradici a pomáhaly jí někdy pozvednout dokonce k výšinám. Všímáme si populárních postav ve světle reflektorů, myslíme však zároveň na rub jejich slávy, na nelítostnou konkurenci a vrtkavé osobní štěstí.

Provázejí nás přitom romány Adolfa Branalda, zatím jediného spisovatele starší generace, věnujícího se hereckému prostředí výtrvale a s mimořádným zaujetím. Už jeho prototipa „Stříbrná paruka“ (1947), románová kronika divadelního rodu Matyášů z 19. století, vypravuje o úspěších a rozpadu kočovné společnosti znalecky a se sympatií k lidem, kteří divadlu zasvětili život. Podobně hrdina románu „Chléb a písň“ (1952, poctěn státní cenou), dělník Ringhofferovy továrny Kilián, především z autorovy vůle stává se kabaretním zpěvákem, který využije kuplety jako nástroj politického boje, což jej

sblíží s předáky dělnického hnutí a pak s životní partnerkou. Láska k divadlu představuje motor všech snažení a sílu k překonávání překážek současně u Branaldových rodičů ve vzpomínkové reportáži „Skříňka s lícidly“ (1960) nebo zkoušku lidského charakteru u ope-

retní subrety Marie Zieglerové v dosud posledním životopisném románu „Zlaté stíny“ (1980), z něhož otiskujeme ukázku.

Váha, jakou Branald přikládá tvůrčí práci na scéně a charakteru v umělcově životě, bere se z vlastní spisovatelovy zkušenosti. Narodil se roku 1910 v Praze v rodině operetního zpěváka a později režiséra smíchovské Arény Richarda Branalda. Spolu s rodiči putuje od štace k štaci, ocitá se v dětské roli

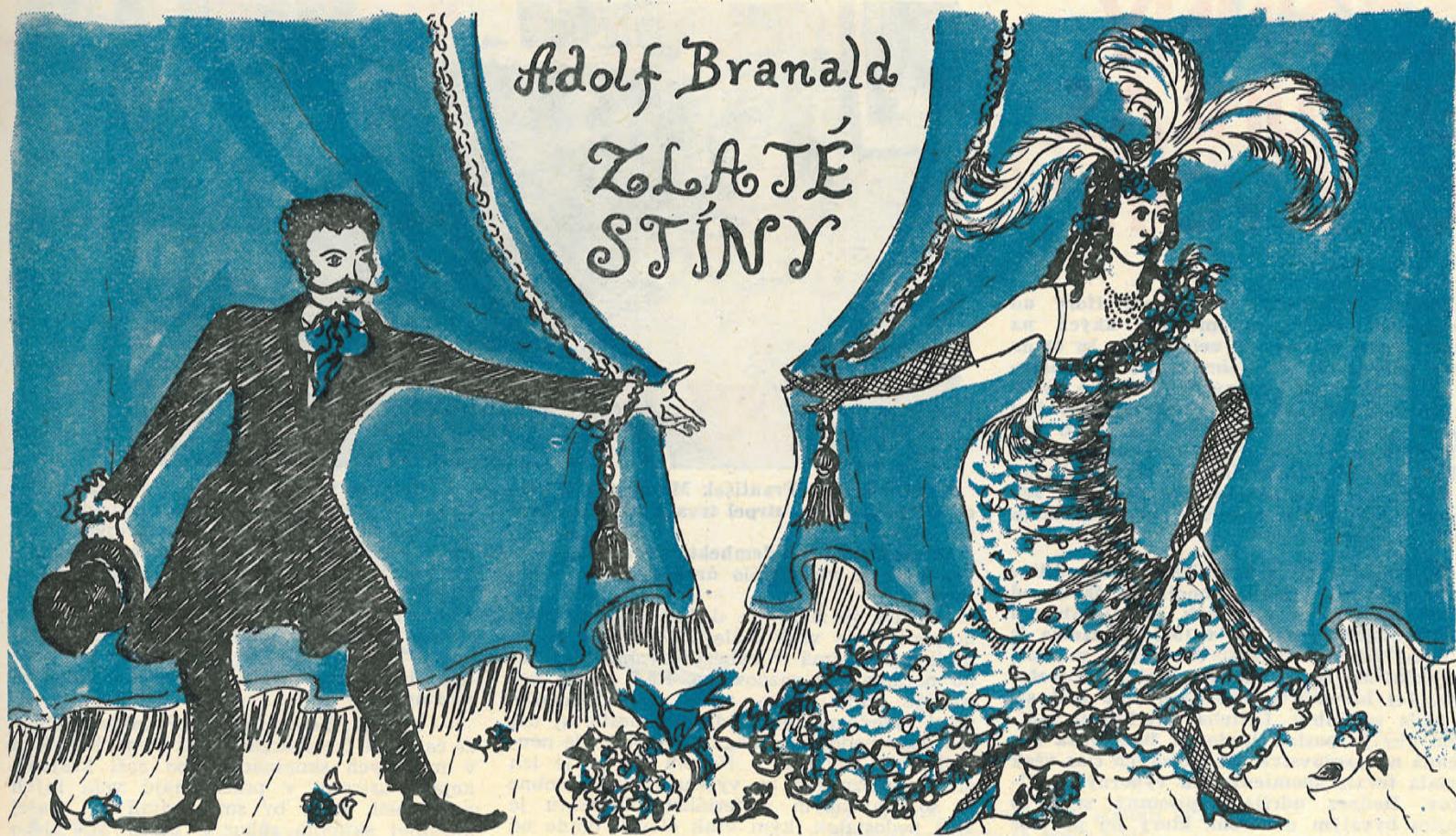
před kamerou němého filmu, píše hry pro ochotníky, střídá různá zaměstnání. Bohaté poznatky ze zákulí uměleckého světa naučí jej úctě k pravdě, byť by se ukrývala za sebelepšími pozlátky. Se záměrem odlišit legendu od skutečnosti po letech vznikne také román „Zlaté stíny“, v jehož úvodu autor o slavné subretě „Zieglerce“, idolu české zpěvohry před 1. světovou válkou a ve 20. letech, poněkud nostalgicky, říká:

„Byla princeznou mých chlapeckých snů. Stával jsem v orchestru nebo u vchodu do parteru a sníval o tom, že jsem Danilo. Pranic mi nevadilo, že je starší než moje maminka a Danilo že je můj otec. Říkávala mi tenkrát Karlíku. Později jsme si psali a ona slíbila, že spolu napíšeme román... Umřela, než k tomu došlo. A tak jsem náš „tajný úmysl“ musel uskutečnit sám. Sbíral jsem o ní každé slovo, útržek faktu, fotografii, dopis, zkažku, pravdu i neprávdu. Byla přece princeznou mých snů. Mluvil jsem se všemi, kteří o ní mohli něco vědět. V Praze, v Berlíně, v Americe. Mnohokrát s otcem a s matkou... Výpovědi si často odporovaly — ale konfrontace je poslední zkouškou pravdy.“

PETR POSLEDNÍ

Adolf Branald

ZLAJÉ STÍNY

Koncem listopadu odjela, provázena doktorem Švandou a jeho chotí, do Berlina. Dostleli se o novém Kerkerovi, a protože na Krásku z New Yorku měli příjemné vzpomínky, spěchali spatřit nový zázrak dív než pan Štech. Jiný by si totiž sotva mohl něco takového dovolit.

Inženýr Mayer zůstal v Praze.

Ztratil smysl života a hledal nový. Po plném hledání jej našel v hostinci U Komenského na Žižkově. Sál, zvaný dosti suše Deklarace, byl až dosud zasvěcen tančením zábavám a schůzím dělnických spolků. Občas zde vystoupili ochotníci. O schůzích svědčilo jméno sálu, o tancovačkách prošoupaná podlaha. Ochotníci zde byli oblíbeni, pár jich dokonce odeslo k divadlu a časem se o Žižkově ustálila pověst, že jeho obyvatelstvo je milovné umění.

Když se vyjednavači vrátili z Berlina, předložil jim inženýr Mayer nejen rozpočet a kalkulaci, ale též perfektní architektonický návrh na úpravu sálu. Nebrali ho vážně. Byli plni Kerkera. (...)

Opereta V září miliónu měla cizokrajné kouzlo — čistokrevný Kerker, virbl, petardy, mrakodrapy, cake-walk, melodie pro salón i dům — už v Berlíně vítaly flašinky písničky Musim si najít něco pro my heart. Režisér ladil inscenaci do groteskní nadsázky, znělo to neslyšané nové a přitom to byla přesně taková Amerika, jak si ji Smíchováci představovali. Amerika s oblíbenými mládky, Zieglerka princezna Fatima, zvaná Fifi, Branald výstředník James, skoromiláčkové příhrávali, dalo se čekat sto domů. Plných. Švanda zářil.

A k překvapení celé divadelní Prahy pověřil architekta Friče, aby do čtyř týdnů proměnil žižkovský tančený sál v divadlo s šesti sty sedadly, osmi lóžemi a čtyřmi sty místy k stání. Jeviště musí mít bytelný portál, elektriku, tahy, sufity, šest reflektorů. Uměleckým šéfem jmenoval Richarda Branalda, intendantem inženýra Mayera, stálým čestným hostem Marii Zieglerovou. Pak si poslal pro Kriegelsteina a požádal ho, aby v noblesně naladěném článcu uvedl čin inženýra Mayera v obecnou známost. O Božím hodu vánočním odevzdal pak svému členstvu stríbrné a zlaté mince. Za dobrý rok. (...)

V žižkovské Deklaraci se skutečně začalo hrát do čtyř týdnů. Pokud jde o další plány, nemohl Švanda předvídat, že při šesté

repríze bouřlivě úspěšné operety V září miliónu utrpí Marie Zieglerová úraz a bude převezena na kliniku pro choroby vnitřní. UMÍRAJÍCÍ DIVA

— Paní Zieglerová od tří neděl nehráje. Je prokázáno však, že zprávy, jako by se smrtelně postřílela, dohmná zoufalost nad rozervaným svým intimním životem, jsou na pravdu nepravidlivé. Paní Zieglerová, která churavěla již delší dobu, ulehla, jak sama doufala, na dobu poměrně krátkou. Její choroba se ale neočekávaně zhoršila a proslavěná suberta upadla do těžkých horeček a do deliria. Její stav počal být tak významný, že se muselo bez odporu vyhovovat každému jejímu přání... Počala se rychle zotavovat, ale neočekávaně se dostavila jistá komplikace a stav choré divy se z pátku na sobotu zhoršil takovou měrou, že se potáci mezi životem a smrtí. —

— Už zase — řekla. — Furt se mezi něčím potácím.

Seděl u lůžka a držel ji za ruku.

— Čekala jsi, že budou mlčet?

Snad se všechno úmyslně opakuje. Aby se zjistilo, jak se kdo osvědčí ve starých rolích.

— Nepotřebuješ nic?

Ted' se zeptá: Kolinskou? Všechno zde již bylo.

— Kolinskou?

— Ne. Ale tu dřevěnou pannu s oblíbenými kostýmy. Kdyby se ptali, řekni zánět pobřišnice. Co říkal doktor?

— Nejmíň dva měsíce. Švanda nechce bez tebe.

— Ty taky ne — řekla s matným úsměvem.

Nepochopil, pohladil jí ruku. — To víš.

A znenadání, jako milé překvapení: — Napišu tvůj životopis.

Jako kdyby ted' bůhvíjak záleželo na nějakém životopisu.

— Nejlepší obrana proti pomluvám, zatrhnou jim tipec. Seriozní životopis, žádné cancy, ale literární dílo — že nás to nenašlo už dávno napsat životopis!

Nechala ho domluvit. Něco dělat musí.

— V nějakém solidním časopise, na pokračování —

Je v tom kčeft. Vsadili si na ni a ona se jim rozrysala. Měla pocit provinění — jeden měl v pince třicet tisíc, druhý nový kékrok anglického střihu Au Derby Dolejš. Vy-

padal na té fotografii jako italský tenorista. Pani Meyerová si jistě obrázek vystříhla. Až všechno přejde, jednou po letech ukáže taťka dětem. (...)

Snažila se stonat rychle, ale Deklaraci nezachránila. Švanda odtroubil a stáhl se z předsunuté žižkovské pozice do spolehlivé Arény. Oběti byly krvavé. Třicet tisíc; odešel Branald, subrey se rozprchl, výbojná náladu ochabla a poplašený Švanda se vrátil k osvědčeným bohům — Gejša, Vdova, Profesor. Všechno už tady bylo, snad až na to, že se matec konečně podařilo prosadit do Gejší ty špejle.

Žižkov se nezbořil — tamější lidé si snad ani nevšimli, že tam tři měsíce zápasil o svou šanci intendant v kéroku.

Týdeník Maská (pro beletrii, vědu a sport) oznámil čtenářům, že velká umělkyně se konečně odhodlala vyzpovídat z celého svého života, tak opojně žitého, že života pyšných tužeb, že života tragicky vykupovaného slávou. A celá sláva jest: mít vůbec jaro a v tom jaře kvést, jak praví náš velký básník J.S. Machar. Za pouhých čtyřicet halérů se dozvítě každý týden interessantní podrobnosti ze života naší milované Mařenky, ale též z intimního zákulisí jiných populárních umělců.

Při dopolední zkoušce kolovalo číslo mezi herci. U některých vzbudilo rozhovření, u jiných vyvolalo mírné veselí.

— Máš to zapotřebí, Marie? — řekla s výčítkou Josefina Wannerová.

— Svlíkat se v takovýmhle plátku bejvá o násydnutí — varoval přátelsky Veverka.

— Bude to komplet — i s Gröbovkou? To bych si předplatil!

Vytrhla cynikovi Karlovskému časopis z ruky a vyběhla z Arény. Protože se za ní divali, věděli, že se hned vráti, a pokračovali ve zkoušce. Sla jenom naproti, domů.

Když se vrátila, řekla jim, že žádné zpovídání ze života opojně žitého nebude.

— Urazil se a šel. Literát!

Dámy prorokovaly, že se do večera vráti. Páni se žertovně nabízeli k útěše. Odpovídala, že nestojí ani o něj, ani o útěchu, ale oni ji znali a věděli, že čas k definitivnímu rozhodnutí ještě nedozrál. Byla s ním přece za tou velkou vodou, něco si spolu užili, taková lásku se přes noc nerozbourá, zaťuká a ona otevře. Uvidíte.

Zaťukal a bylo mu otevřeno. Samé obehrané výstupy.

RODINNÝ DVOJHLAS O ŽIVOTE

Rodina Milonovcov z Čiernej Hory od Tríbuša je obyčajnou, prostou, akých na území Spiša a Oravy je veľa. Zdalo by sa na prvý pohľad, že sa mičim zvlášť nevynájimajú, neodlišujú od ostatných. A možno, je to pravda, žijú predsa medzi ľuďmi, s ktorými tvoria obecenú spoločnosť. Avšak moju pozornosť vzbudila ich dobrosrdečnosť, prostorokosť jednoduchých ľudí, ich zmýšľanie, či a vrely vzťah ku krajanským otázkam. Ich a vrely často veľmi výstižne charakterizujú život na dedine.

Obidvaja, Mária a František, sa narodili v Čiernej Hore, tu rásli, chodili do školy, od najmladších rokov pracovali, ale aj zabávali sa. František sa narodil v 1921, manželka je o desať rokov mladšia. Na svoju mladosť krajanka Mária Milonová spomína s potesňom. Jej hlavnou povinnosťou bolo učiť sa. A učila sa dobre. Učitelia navrhovali rodičom, aby ju poslali študovať. Bola však potrebná na gazdovstvo. Zo školských čias však zostala trvalá spomienka na výborných učiteľov. Dodnes udržiava písomný styk so svojím bývalým učiteľom, ktorý jej po celé obdobie objednáva časopis Slovensku. Všetci ho radi čítajú.

Zobrali sa v 1949 v tažkom povojnovom období, v čase, keď celá krajina sa dvíhala z vojnových trosák. Zo začiatku gazdovali spolu s jej rodičmi, o dva roky však zomrela jej maťka, zostali sami s chorlavým otcom. Bývali v starej drevenici, ktorá však bola pritesná a nedávala žiadne pohodlie. Rozhodli sa preto vybudovať nový dom. Stalo to však veľa námaha. Výstavba domu bez potrebných finančných prostriedkov bola veľmi náročná. Krajan František Milon tažko pracoval, zvážal kamene, štrk, piesok z rieky vzdialej niekoľko kilometrov. V tomto období tažko bolo najmä o stavebný materiál, nakoniec postavili drevený dom. Na jeho dokončenie chýbali prostriedky, preto krajan F. Milon sa zamestnal v TANAP-e na Slovensku. Keď odišiel v pondelok, vrátil sa až v piatok alebo v sobotu.

Gazdovstvo viedla krajanka M. Milonová, starala sa o deti, všetko bolo na jej hlove. S výchovou detí nemali starosti, boli nadané, dobre sa učili. Mali šest detí. Najstarší Marián dokonca vyštudoval architektúru, najmladšia Mária v júni t.r. skončila základnú školu.

V 1972 krajan František Milon mal v práci väznu nehodu, utrpel trvalé zranenie pravej ruky.

Hospodária na sedemhektárovom gazdovstve. Pôda je však málo úrodná, tažko z nej vyžiť.

Dnes je život na dedine predsa ľahší, hospodáriť je však stále tažko. Tažkosti sa prejavujú najmä v zabezpečovaní roľníckeho náradia pre gazdovstvo. Keď rolník potrebuje kúpiť vedro, vidly alebo baganče, musí vysedávať celé hodiny v meste, aj tak ich vždy nedostane. Baganče v obchode neuvidíš, ale na trhu v Novom Targu je ich dost, samozrejme za vyššiu cenu. Podobne je so stavebným materiálom. Cementu je vraj nedostatok, kym však človek dôjdje od nás do Gminného družstva Roľnícka svojpopomoc, cementu obyčajne už nesiet. Vykúpia ho miestni priekupníci. Mal byť predsa nejaký poriadok, ktorý by umožňoval rolníkom nielen zadovážiť si potrebné materiály, ale aj zláhčoval by ich tak tažký život. Vyžaduje sa predsa, aby rolníci viac produkovali a viac predávali.

Doteraz manželia Milonovci naživali dobre, bez škripiek. Práca a slová jedného sú rovako dôležité ako druhého. Doma neexistuje rozdelenie na tvoju prácu či moju, každý robí podľa možnosti. Samozrejme práca v kuchyni na dedine je skoro výlučne ženskou záležitosťou.

Krajan František Milon je členom Spoločnosti od založenia miestnej skupiny v Čiernej Hore. Neskoršie do Spoločnosti vstúpila krajanka Milonová, avšak ako hovorí, so Spoločnosťou sa stotožňovala od najmladších rokov.

Kultúrna spoločnosť je prepotrebou organizáciou pre našich krajanov, dáva im predovšetkým vedomie spolupatričnosti všetkých Slovákov žijúcich v Poľsku. My sme sa cítili Slovákm, ja po slovensky viem veľmi dobre. Najviac tutujem to, že nie všetky naše deti sa učili slovenčinu a potom sa nezviazali s krajanským životom.

Luďom sa dnes vodí lepšie, ale na druhej strane v honbe za majetkom zabúdajú na kultúrne hodnoty, na dedičstvo svojich otcov. Často nevidia a ani si neuvedomujú potrebu kultivovať národné tradície. Často, keď čítam v Živote ako pracujú v iných MS, rozmýšľam, či niečo podobné by sme nemohli spraviť u nás. Uvedomujem si tažkosti, povedať je predsa najľahšie. Osamotený predsedá tiež nič nespráví, lebo my sme doteraz akosi nepomáhali.

Myslím, hovorí krajan František Milon, že častejšie treba organizovať členské schôdzky v miestnych skupinách, lebo naši krajania nejakso ustrnuli v práci, majú veľa iných povinností. Radi by sme uvítali v našej miestnej skupine súbor z iných MS alebo zo Slovenska. Pre našu obec je veľmi potrebný kultúrny dom, prinajmenšom spoločenská sála. Je sice v pláne výstavba hasičskej remízy, ale zatiaľ namiesto stavania dohadujú sa o pozemok.

Krajanka Mária Milonová plnila v doterajšom výbere MS funkciu predsedníčky revíznej komisie, teraz ju zvolili za podpredsedníčku a dopisovateľku Života. Zasa krajan F. Milon zvolili za člena revíznej komisie.

— Dnes — hovoria krajania Milonovci — je potrebná väčšia angažovanosť v každej práci, tiež v práci pre Spoločnosť. Ku každej práci treba pristupovať rovnako zodpovedne. Najdôležitejšie v živote sú predsa pocitivosť, pracovitosť a dobré medziľudské vzťahy. Napracovali sme sa v živote dosť, ale sme so svojím životom spokojní. Zmyslom života je nielen žiť pre samotný život, ale aj mať niečo z neho, aspoň tie najnevyhnutnejšie veci, obohatovať duševné hodnoty. Ale aby život mal zmysel, každý musí trvať na svojom stanovišti. Po nás zostanú naše deti, ktoré — dúfame — budú žiť ľudsky a dobre spolunažívat.

D. SURMA

sedničkou krúžku vidieckych gazdinič od 1969 r. V krúžku máme požičovňu kuchynského riadu, objednávame pre naše gazdine hydinu, krmivo a raz som zorganizovala kurz šitia.

V miestnej skupine KSČaS som doteraz neplnila funkciu, hoci som členkou od svojej plnoletosti. Musím sa iba teraz učiť, ako viest MS. Myslím, že by sa dalo veľa spraviť, na začiatok aspoň niečo neveľké, napr. dva, tri páry spevákov a tanecníkov. Uvedemujem si, že s mladými je dnes tažko. V mladosti som hrala divadlo a prinášalo mi to veľa potešenia. Dnešná mladšia sa však viac zaujima o materiálne statky, menej myslí na svoju národnú ľudovú kultúru.

Myslím, že viac našich detí by malo chodiť na vyučovanie slovenského jazyka, lebo to je nielen budúcnosť našej miestnej skupiny, ale celého krajanského života.

Zaznamenal: D.S.
Snímky: D.S.

V NOVEJ ÚLOHE

Za predsedu a vlastne predsedníčku miestnej skupiny v Lapšanke zvolili krajanku Henu Holovovú. Požiadal som ju, aby sa predstavila našim čitateľom.

— Narodila som sa v Lapšanke, mám 42 rokov. Mala som tažké detstvo. Keď som mala trinásť rokov, zomrela mi maťka. Trochu som sa túlala za prácou, ešte ako maloletá v rokoch 1964–66 som pracovala v bavlnárskych závodoch v Kamiennej Góre. Potom som sa vrátila na gazdovstvo. Viedla som ho najprv s otcom a potom s mladším bratom. Navštěvovala som základnú školu so slovenským vyučovacím jazykom. Neskončila som ju však, nebolo totiž vtedy u nás siedmej triedy. Dokončila som ju diaľkovo až v 1977 roku s veľmi dobrým vysvedčením. Neskoršie som sa vydala a ostala som už v Lapšanke. Prišli deti, robota na gazdovstve. Posledné dva roky pracujem v závode Tatrasvit v Spišskej Staré Vsi na Slovensku. Pokiaľ ide o spoločenskú činnosť, som pred-

Jan Noha

Jedou svatby

Jedou svatby jedou
vitr neví kam
slovo srdce milostného
ví že jedou k nám

Jedou svatby jedou
ženich hlavu točí
kam pohľadne všude vidi
nevěstiny oči

Jedou svatby jedou
vitr už se tiší
nevěsta jen srdce jeho
ve svém bítí slyší

Jedou svatby jedou
ženich hledí vpred
nevěsta se ještě jednou
otočila zpět.

Kresba: Areta Fedaková

Vy odidete. — Svet vám sľubmi kynie.
Mladosť — kdeže tá môže stáť?
A najmä dnes, keď ako v novom mlyne
vrie to a hučí v našej domovine.
Dnes mladosť krídla mať!

Nuž lete, chlapci, cez hmly a cez osídla,
i vy, dievčatá, plné krás!
Svet nádherný je. Čím viac v ňom napneš krídla,
tým viac zrieš zeme, kde šťastné srdcia sídlia,
vyhneš plesni, kde čiha plaz.

Však jedno chcem. A to dnes prisľúbte mi,
vstupiac ten slub do sfôr i hláv:
že ľudu dáte um svoj vybrúsený
a že z vás nikto v blato nepremení
eit, ktorý v duši vliaľ vám Hviezdoslav.

Július Lenko

Mojim žiakom

Čas večný pohyb je. Jak zvonár denne bije
pár taktov na rozlúčenie.
A prv než dokončí spev svojej melódie
a klasu dozreté nad brázdy sklonia šije,
my tiež sa rozideme.

SLOVNÍK ŽIVOTA (100)

3. Po obojakých spoluľáskach b, m, p, r, s, v, z pišeme v koreni domáciach slov jednak tvrdé y/y, jednak mäkké i/i, a to podľa tohto pravidla: tvrdé y/y pišeme vo „vybraných slovách“. V ostatných slovách pišeme mäkké i/i.

VYBRANÉ SLOVÁ

po b: by, býk, bylina, bystrý, Bytča, byť, byvol, obyčaj, kobyľa. Najčastejšie sa robia chyby v odvodených slovách: od býk — býček, býkovec; od bystrý — bystrosť, zbystríť, bystrina, Bystrica a pod.

po m: my, mykať, myliť (sa), myslieť, myš, myť, myt, hmyr, čmýriť sa, hmyz, smyk, šmyk, žmýkat.

po p: pýcha, pýr, pysk, pýtať (sa), pytel, pytliak, kopyto.

po r: ryba, ryk, rýdzi, ryha, rys, ryť, brýzať, hrýzť, kryha, koryto, kryť, strýc, trysk, trýzníť, poryv, štvorylká, rytier, ryža, bryndza.

po s: sychravý, syčať, sýkora, syn, sypať (sa), syr, syseľ, sýty, vysycať.

po v: predpona vy/vý, vy (zámeno), vydra, vyhňa, výr (sova), výskaf, vysoký, vyza (ryba), vyžla, vyt (pes vyje), zvyk.

po z: jazyk, nazývať.

po d: príslovkové zložky s -dy: kedy, niekedy, odkedy, dokedy, kedy-koľvek, vtedy, odvtedy, vždy a pod, dych, dym, dyňa, vladivka.

po l: lyko, lysý, lýtka, lyžica, blýskal (sa), mlyn, plyn, plytký, slýchat, vplyv, zlyhať, oplývať, polynok (palina), vlys, vzlykať.

po t: ty, tyč, tyl, tylo, týrať, týždeň, styk, štyri, motyka, motýľ, ostýchať sa, rozptýliť (sa), svätyňa, zatykač, príslovky končiace na -tym: predtým, medzitým, zatým.

POESKY

kras
krasa
krasič
krasnoludek
krasomóweca
kraszanka
krašč
krašnieč
krata
kratkować
krater
krawat
krawiec
krawczyk
krawedź
krąg
krążek
krażenie
krażeniowy
krażownik
kražyć
kreacja
kreatura
kreda
kredens

SLOVENSKY

kras
krása
mastiť, krásliť
trpaslík
krasorečník
kraslica
krajdňút
červenat sa
mreža
štvorčekovať
kráter
kravata
krajčír
krajčírsky učen
okraj, hrana
kruh
krúžok
krúženie, obiehanie
obežný
križník
krúžiť
výtvor
stvorenie
krieda
kredenc

ČESKY

kras
krása
mastit, kráslit
trpaslík
krasorečník
kraslice
krást
červenat se
mříž
čtverečkovat
kráter
kravata
krajčíř
krajčířský učen
okraj, hrana
kruh
kroužek
kroužení
obežný
křížník (lod)
kroužit, obihat
výtvor
stvoření
křída
kredenc

STRÁNKY Z DEJÍN SPIŠA A ORAVY

Minulosť zohráva významnú úlohu v živote národov a štátov. Veľké historické činy sú vo vedomí národov prameňom sily a posilnenia v ľažkých chvíľach a vedomie vďaka spáchaných chyb býva použitým momentom pre budúce pokolenia. Pre národy býva teda dôležitý nielen kladný, ale aj záporný aspekt minulosť. Vedomie odlišných tradícii býva základnou hodnotou pre tie národy habsburgskej monarchie 19. storočia, ktoré nazývali nehistorickými národmi, čiže takými, čo nemali v minulosťi vlastný štát. Podľa niektorých právno-politickej teórii iba historické národy mali právo na národnú slobodu, ktorá sa prejavovala predovšetkým v práve používať vlastný národný jazyk v škole, kostole a úradoch. K nehistorickým národom patrili — v tom zmysle slova — aj Slováci. To však neznamená, že nemali svoje dejiny. Múdro a prekrásne písal o nich V. Mináč: „Ak sú dejiny dejinami kráľov a cisárov, vojvodcov a kniežat, víazstiev a dobytých území, ak sú dejiny dejinami násilia, lúpeže a vykorisťovania, potom nemáme dejín, aspoň nie sme ich podmetom. Ale ak sú dejiny civilizácie dejinami práce, dejinami prerušovanej, ale vzdy znova a znova vitáziacej stavby, potom sú to aj naše dejiny. Sme národ staviteľov nie len v metaforickom, ale aj v skutočnom slova zmysle: vystavali-sme ako murári, muráski majstri a štichtníci aj Viedeň, aj Pešť, pomáhali sme stavať mnohé cudzie mestá: nerozumíme sme ani jedno“ (V. Mináč, Dúchanie do pahrieb). Minulosť zakotvená vo vedomí širokých kruhov spoločnosti je prameňom národnej individualizácie. Celkom oprávnenne niektoré definície národa zaraďujú historické uvedomenie národa k základným javom, ktoré vobec rozhodujú o existencii národa. Na tento aspekt celkom správne upozornil autor nápisu pred bránou starého cintorína v Zakopanom, podľa ktorého: „Vlast je pamäť a hroby“. A pamäť, to je predovšetkým vedomie historickej, odlišnej cesty, ktorú národ prešiel, vedomie minulosťi, ktorá v značnej mieri — či chceme, alebo nechceme — formuje našu súčasnosť.

Dejiny a ich uvedomie môžu mať rôzne rozmytiny. Môžu sa týkať veľkých otázok, celosvetových, medzinárodných, dynastických. Môžu sa zároveň vzťahovať na menej dôležité veci. Takýmito dejinami môžu byť dejiny Spiša a Oravy, dejiny sporu o vlastníctvo holi v Tatrách, ktorý viedli gorali z Jurgova, neopakovateľné dejiny urbárskych vzťahov na Spiši a Orave po roku 1918, alebo dejiny unikátneho v Poľsku a snáď aj v Európe žiarstva, ktoré existovalo v nedelnej gmine prakticky do roku 1934. K takýmto malým dejinám patrili by aj dejiny jednotlivých osôb, rodín, významné udalosti nielen pre jednotlivcov, ale aj pre celú obec alebo miestne hospodárske počinania, ktoré často znamenali ekonomický postup danej dediny. Tieto malé dejiny nerozhodujú o osudoch sveta. Majú však svoj význam. Veľké dejiny tvoria predsa súhrn malých počinanií, súčet dejov jednotlivých ľudí a práce, ktorú vykonali. Majú svoje individuálne rozmytiny, „ľudskejšie“ ako dejiny celých spoločností. Každý z nás môže k týmto drobným dejinám známej oblasti a udalosti, ktoré sa jej dotýkajú, uprimejšie a osobnejšie vydriť svoje „ja“, ukázať svoj emocionálny vzťah k udalostiam a výsledkom, ktoré už pominuli. Táto mikrohistória uvoľňuje prirodzený ľudský reflex emócií, lebo sa dotýka dejín oblasti, ktorej hranice často určuje čiara na obzore. Takéto dejiny sú bližšie srdcu, lebo sa týkajú osudu ľudí, ktorých sme poznali, bud' ich poznali naši rodičia alebo starí rodičia. O takýchto dejinách by som chcel tuná hovoriť. Sú obsiahnuté v

dokumentoch a rodinných záznamoch, v zápisniciach zo schôdzí urbárskych výborov, v školských kronikách, v aktach farských úradov a mnohých iných prameňoch, ktoré ani nemožno všetky vymenoval.

Spiš a Orava, avšak skôr Spiš ako jednotka dávnej územno-administratívnej deľby v rámci územi svätoštefanskej koruny, má už mnoho práv v nemčine a maďarčine. Týkajú sa tak celého spišského komitátu budžupy (comitatus scepusiensis, zipscher komitat, szepesi megye, spišská župa), alebo jeho jednotlivých vnútorných zložiek (napr. provincie 24 spišských miest, oblasti dodávateľov zlata, oblasti spišských kopijníkov atď.). Zo súčasných historikov treba zdôrazniť najmä vedecké výsledky dr. Ivana Chalupeckého z Levoče a doc. dr. hab. Julie Radziszewského z Slezskej univerzity v Katowiciach (J. Radziszewska, Studia z džejów ustroju Spisza). Niekoľko prác o Spišskom Zamagurí alebo vôbec o Spiši uverejnili synovia tejto zeme: František Moš z Tribša, Alojz Miškovič, Jozef Vojtas a František Martinčák z Jurgova. (F. Moš, Roky 1918–1939 na severnom Spiši; Andrej Bielovodský (pseudo A. Miškovič), Severné hranice Slovenska; J. Vojtas, Hrad Stará Lubovňa; F. Martinčák, Medicína na Spiši v rokoch 1412–1770). Vlastivedný a turistický záujem o Spiš a Oravu znamenal vydávanie pomerne veľkého počtu tlačených sprievodcov, ktoré obsahujú aj poznámky historického charakteru. Takýmto vlastivedno-národopisným príčinám vďačia svoj vznik dve knihy venované veľkemu Jurgovu, vydané v rokoch 1935 a 1980. Niektoré zaujímavé poznámky k dejinám Spiša a Oravy obsahujú kniha V. Bordovčáka Poliaci a slovenský národný zápas v rokoch dualizmu, potom Tatranská encyklopédia od Z. a W.H. Paryských, predvojnový kalendár Priateľ Spiša a Oravy, Gazeta Podhalańska, ktorú redigoval v poslednom období pred druhou svetovou vojnou Michal Balara z Fridmana, časopis Vysoké Tatry vychádzajúci od roku 1962, mesačník Život a tiež osobitná publikácia — Spiš, vlastivedný zborník — venovaná zvlášt Spišu. Tento nutne skrátený prehľad literatúry zahrnuje iba niekoľko prameňov. Ale aj tie svedčia o tom, že Spiš a Orava nie sú neznáme pojmy.

Dnes chceme predstaviť čitateľom niekoľko faktov spojených s dejinami Spiša a Oravy v medzivojnovom období a konkrétnie otázku administratívnej tejto oblasti v rokoch 1920–1925. Prameňom pre tieto poznámky sú predpisy týkajúce sa spišsko-oravského okresu uverejnené v Zbierke zákonov Poľskej republiky, ako aj listiny po spišsko-oravskom starostovi — dr. Janovi Bednarskom (1867–1926), ktoré sa nachádzajú v oddelení rukopisov Jagellovskej knižnice v Krakove (rukopis č. 8882 IV., 3. diel, str. 131–157).

Územie severného Spiša a severnej Oravy patrilo k maďarskému kráľovstvu (Magyar Királyság) do októbra 1918. Koncom októbra roku 1918 slovenskí poslanci v uhorskom sneme v Budapešti a česki i poľskí poslanci v rakúskom parlamente (zvanom Státna rada) predložili vyhlásenie o odtrhnutí sa ich národom od Uhorska a Rakúska a o vzniku bud' obrodení (ako v prípade Poľska) národných štátov. K plnej realizácii tohto

vyhlásenia boľo ešte ďaleko. Vláda vo Varšave mala sice veľmi konkrétnu predstavu o náčerte hranic poľského štátu, ale fakticky vláda iba na časti územi etnickej poľských. Neboli vyriešené otázky západných hraníc, pokračovali poľsko-ukrajinské boje o Halič, začal hrančný spor o Spiš, Oravu, Čadecu a Tešínsko. Pokračovali československo-maďarské rozhovory týkajúce sa budúcnosti Slovenska. V mene československej vlády ich viedol dr. Milan Hodža. O týchto otázkach veľmi kompletentne a zaujímavo písal naposlasy Jozef Klimko, ktorý venoval pozornosť aj nášmu spišsko-oravskému hrančnému úseku (J. Klimko, Vývoj územia Slovenska a utváranie jeho hraníc). Pišem o tom preto, že minulosť Spiša a Oravy, fakt, že tieto územia nepatrili do roku 1918 k Poľsku — nehovoriac samozrejme o trinástich spišských mestách, ktoré sa v r. 1412 dostali do zálohu Poľska a boli pod jeho správou do roku 1769, že platili v nich odlišné administratívne predpisy a odlišné trestné a civilné právo — bol dôležitým dôvodom k rozhodnutiu o utvorení spišsko-oravského starostva.

Návrh utvorenia spišsko-oravského starostva predložil dr. Jan Bednarski, lekár, verejný pracovník, národný činiteľ, ktorý sa veľmi angažoval pre polonizáciu južných oblastí Poľska, pripojenie Spiša a Oravy k poľskému štátu a konečne pre spišsko-oravské starostvo. Starostvo malo zahrňovať tie časti Spiša a Oravy, ktoré pripadli Poľsku na základe rozhodnutia Rady veľvyslancov schváleného v Spa 28. júla 1920. Ako vyplýva z rukopisných materiálov Jagellovskej knižnice v Krakove, dr. Jan Bednarski predložil bývalému Generálnemu delegátovi vlády vo Evope návrh utvorenia spišsko-oravského starostva a tento návrh sa stretol s plným pochopením a súhlasom.

Pričinou utvorenia spišsko-oravského starostva bol zvláštny prístup k Spišu a Orave v súvislosti s odlišným historickým osudem týchto území, odlišnosťou administratívnych vzťahov a platného civilného a trestného práva. Inou príčinou, ktorú zdôraznil dr. Bednarski, boli politické dôvody, t.zn. fakt, že spišské a oravské obyvateľstvo si počas príprav k spišsko-oravskému plebiscitu získalo príslušnú utvorenia z týchto území, po ich pripojení k Poľsku, zvláštnego územno-administratívneho obvodu, ktorý by náležite zdôrazňoval jeho odlišnosť a týmto spôsobom zaručoval starostlivosť štátu o tamojšie obyvateľstvo. Autor návrhu zdôrazňoval nevyhnutnosť mierného pripojenia nových území k politickému organizmu II. republiky a zahčovanie dosťatočne dlho tamojších právno-administratívnych odlišností, zvykov a návykov obyvateľstva. Ostatne, územie Spiša a Oravy nebolo výnimkou. Horné Slezsko, pripojené k Poľsku v roku 1922, si získalo taktiež špecifické postavenie, keďže spolu s Tešínskom dostalo — na základe ústavného zákona z 15. júla 1920 — právny štatut autonómneho sliezského vojvodstva so Sliezským sejmom v Katowiciach.

Poukazovalo sa ešte na jeden dôvod, to znamená ten, že administratívne rozdelenie krajiny prihliada na historické kritéria, čo mal dokazovať fakt, že hranice vojvodstiev v medzivojnovom Poľsku nepretinali dávne hranice z obdobia deľby Poľska. Inými slovami: zo 16 vojvodstiev predvojnového Poľska sa iba v jednom — bolo ním Slezské vojvodstvo — nachádzali územia patriace do roku 1918 k dvom záborom, t.zn. k Rakúsku (Tešínsko) a Prusku (Horné Slezsko), zatiaľ čo ostatných 15 bolo zložených z území patriacich k jednému záboru. Spiš a Orava neboli predmetom záborov, keďže — ako som už spomína — nepatrili Poľskej republike pred rokom 1772. Napriek tomu autor návrhu zákona aj v tomto prípade poukazoval na nevyhnutnosť riadiť sa — podľa analogickej zásady — historickými kritériami aj pri administratívnej deľbe na úrovni okresov.

Casť Spiša a Oravy pripojená k Poľsku dejure rozhodnutím Rady veľvyslancov schváleným v Spa 28. júla 1920, ktorú ratifikoval Zákonodarný Sejm vo Varšave dňa 10. augusta 1920, mali spolu 583 km² a 22.684

obyvateľov bývajúcich vo 27 gminách. Na jeden štvorcový kilometer pripadalo tuná skoro 39 osôb. Časť Spiša a Oravy, priznanú v roku 1920 Poľsku, pripojili ku Krakovskému vojvodstvu, ale v jeho rámci ju vydeli v podobe zvláštneho Spišsko-oravského okresu.

Právnym základom utvorenia spišsko-oravského okresu bolo nariadenie bývalého Generálneho delegáta vlády vo Lvove z druhej polovice roku 1920, schválené zákonom zo dňa 3. decembra 1920 o dočasnej organizácii administratívnych orgánov druhého stupňa (vojvodstiev) na území býv. Halického kráľovstva a Lodomérie s Krakovským velkokniežatstvom, ako aj na území Spiša a Oravy, ktoré sa stali súčasťou Poľskej republiky (Zb. zák. P.R. č. 117, pol. 768).

Spišsko-oravské starostvo bolo unikátné z niekoľkých hľadisk. Po prvé: netvorilo uzávretú administratívnu jednotku, keďže zahrňovalo územia, ktoré Podhale rozdeľovalo pomerne širokým klinom. Po druhé: centrum okresu sa nachádzalo mimo Spiš a Oravy, t.zn. v Novom Targu. Sídlo administratívnych orgánov spišsko-oravského starostva sa teda nachádzalo na území Novotargského okresu, v jeho centre. Konečne po tretie: vznik-

li tuná orgány, neexistujúce na ostatnom území II. republiky, nazývané expozitúry spišsko-oravského starostva so sídlom v Jablonke pre Oravu a v Nižných Lapšoch pre Spiš. Tieto javy sa nevyskytovali nikde v Poľsku a zdá sa, že aj mimo Poľska by boli veľkou právno-administratívnou zriedkavosťou.

Spišsko-oravským starostom bol po celý čas jeho trvania spominaný dr. Jan Bednarski. Dobre poznal Spiš a Oravu ešte spred prvej svetovej vojny, keď na tomto území vyvjal osvetovú činnosť, a ešte lepšie z obdobia príprav na oznamovaný plebiscit na Spisi a Orave. Treba pripomenúť, že neskorší starosta bol predsedom Plebiscitného komisiáru v Novom Targu.

Zatiaľ nepoznám bližšie údaje o organizácii spišsko-oravského okresu a najmä o prípadných organizačno-kompetenčných odlišnostiach a činnosti tejto administratívno-územnej jednotky v porovnaní s ostatnými okresmi II. republiky. K istým záverom — avšak nevedno, či dostatočne zdôvodneným — možno dôjsť jedine na základe preberacieho protokolu, spisaného počas likvidácie spišsko-oravského starostva. Nie sú presne známe zásady a pracovná činnosť expozitúr

spišsko-oravského starostva v Jablonke Oravskej a v Nižných Lapšoch. Nevedno, či tam pracovali Oravci a Spišiaci alebo úradníci spoza tejto oblasti. Odpoved' si vyžaduje aj otázka, ako súčasní hodnotili činnosť starostva tak v Novom Targu, ako aj v jeho expozitúrách. Snáď niekto z čitateľov by mohol prispeť k tejto téme dodatočnými údajmi a týmto spôsobom napísat pokračovanie dejín administratívy na Spiši a Orave v rokoch 1920—1925.

Spišsko-oravský okres existoval v rokoch 1920—1925. Likvidovali ho nariadením Rady ministrov z 27. mája 1925 o zrušení spišsko-oravského okresu (Zb. zák. PR. č. 63, pol. 441). Nariadenie priprávalo územie Spiša a Oravy k Novotargskému okresu. Samo vydanie nariadenia predchádzali isté právne zákonky, ku ktorým treba zaradiť zavedenie na území spišsko-oravského starostva niektorých právnych noriem, ktoré tam doposiaľ neplatili a týkali sa zásad zmien územno-administratívneho rozdelenia.

Zrušenie spišsko-oravského starostva, jeho príčiny a reakcie spišských a oravských gmin na toto rozhodnutie, predstavím v ďalšej kapitole Stránok z dejín Spiša a Oravy.

JOZEF JURGOVSKÝ

Karin Lászlová

Čas nemožno prinavratiť

Tažko jej bolo po štyroch rokoch vŕtiť sa do úlohy študentky. Zunovaná učením odložila skriptá a pomysela si: Tú skúšku asi neurobim. Aká som bola hlúpa, keď som sa tak hnala do manželstva. Samozrejme, príklady prítahujú. Spolužiačky sa vydávali jedna za druhou. Taký nerozum. Väčšina študentských manželstiev neskôr stroskotá. Aspoň keby som nebola hned po svadbe otehotnela. Dano chcel byť otcem. Ale keď sa narodila Danka, bol sklamaný, lebo túžil po synovi.

Ihriskom sa rozľahol dozorkynin hlas:

— Deti, bežte domov, ide búrka!

Marianna sa vytrhla zo zamyslenia. Čo? Búrka? Sňala okuliare proti slnku, pozrela na oblohu, potom na svoju trojročnú dcérku, ktorá sa hrala v piesku.

— Danka, pod sem! Obujem ti sandále... Nie, nie, ani chvíľku.

Nad mestom sa kudlila mrákava. V uliciach tancoval víctor, víril sivý prach. Listie na stromoch sa trepotalo, šumelo. Splašené holuby na námestí sa vychytli na kŕidla. Eudia sa ponáhľali a nezdravili známych. Marianna, trochu nachýlená dopredu, poberala sa s Dankou z ihriska. Danka bola očividne ustátá, nohy ledva vliekla za sebou. Podchvíľou sa potkýala a fňukala. Mariannu to hnevalo, okrikovala ju karhavým tónom:

— Ale, Danka, nerob sa! Si predsa veľké dievča.

— Nie som. A bolia ma nohy, — opakovala Danka a zrazu zastala. — Už nevládzem. Vezmi ma na ruky!

— Ešteže čo! Musíš sa trochu premáhať.

Ked pretinali ulicu, blesk kľukato rozoral nahrbnenú mrákavu. Na sekundu bolo oslepjujúce belaso, potom s desivou silou zarachotil hrom. Prečaknutá Danka zvrieskla a prikríkla sa. Victor rozhodil po dlažbe prvú hrst kvapiek. Marianna sa zohľa a odovzdane zdvihla Danku. Jednou rukou ju pritiskala k sebe a druhou si pridŕžala šaty, nadúvané vetrom. Po novom údere hromu dážď potokmi vystrekol z pŕs mrákavy.

Bodaj ho! Marianna voľky-nevoľky vzala nohy na plecia. Opálená tvár jej ešte viac potemnela námahou. Gaštanové vlasy, uviazané do uzla, sa uvolnili. Oči zmätene behali sem a tam. Kam sa uchýliť? Ako štvana, tažko dychčiac, upadla do najblížejej kaviarne.

Chvíľu zaváhala pred pohľadmi niekoľkých mužov, čo sa na ňu upreli. Stiesnená pre svoje mokré vlasy a šaty cítila, ako jej na tvári vyráža a mizne náhla červeň. V nasledujúcej chvíli si však pomysela, že sa nemá čo hanbiť za svoj zovnajšok. Usadila sa, privolala čašnika, objednala čaj a zákusky. Kým čakali, otvorila tašku a pozrela si v zrkadielko tvár. Vyzerám ako vodná panenka, usúdila, ale komu sa nepáčim, nech na mňa nehľadí.

Ešte nedojedli, keď do kaviarne vošiel urastený mladý muž. Pár krokov od dverí sa zastavil a obzeral sa trochu bezradne: všetky stoly boli obsadené. Už sa aj zvrtol, že odide, ale vtom k nemu obrátila Marian-

na tvár. Zažmurkala, akoby ho bolo niečo osnilo alebo ohromilo. Potom bez okolkov prikročil k nej.

— Áno, som to ja, — povedala s rozpačitým úsmevom. — Alebo neveriš vlastným očiam?

— Ako dlho sme sa nevideli? Sedem, nie, pomaly to bude osem rokov. Sniem si prisadnú?

Pravdaže, Marianna proti tomu nič nenašmiedala. Ved' to bol bývalý spolužiak zo

strednej školy. Ba spájalo ich aj mocnejšie puto: studentská láska. Srdečne si stisli ruky. Radosť zo stretnutia bola veľká a obojskenná. O chvíliku sa zhovárali tak, ako sa ani ináč nemôžu zhovárať dôverne blízki ľudia.

— ...Nie, netúlal som sa po svete. Chceš vedieť, kde som bol? — po tvári mu prekľza rozpačitosť, ruka s cigaretou sa zachvela, keď doložil: — Ty sa tam nikdy nedostaneš ... Nerád hovorím o tom. Vieš, mal som smolu. Hnal som sa za dobrodružstvom, ale na hranici ma chytili a šup do basy...! Neverila by si, ako často som tam na teba spomína. Najmä na tie prázdniny po matúre. Pamätaš sa...

Mechanicky prikývla. Počúvala ho a sledovala očami jeho nervózne pohyby. Videla za nimi iného, mladého, veselého a rojčivého študenta svojich spomienok, na ktorého nikdy nezabudne. Nevedomky sa usmievala. Žiadalo sa jej zasmiať sa nahlas, hlučne, rozjarene. Jeho slová ju naplnili zadosadením. Pripomenuť si, koľko sa preňho naplakala, keď zmizol z jej života. U starej mamy vyšla na povahu, a tam žialila celé hodiny, ležala na bruchu v prachu, nad ňou visela mokrá bielizeň, kvapkalo z nej, ale jej to bolo jedno. Bola doňho taká záľubná, že sa div neutopila v slzách, a predsa ju to prešlo! Čudná vec, teraz už necítila tú dávnu trpkosť. Ako to? Ved' predsa... Vtom položil dlaň na chrbát jej ruky. Zadivala sa mu do očí.

Kresba: Karol Žemanič

— Pamätaš sa na ten posledný večer, ako dho sme sa vtedy bozkávali? Akí sme boli rozochvení...

Zarazil sa. Preniesol pohľad na Danku, ktorá naňho pokukávala zvedavými očami a vyhlásila:

— To je moja mama!

— Náhle si uvedomil, aký význam nadobúdajú jeho slová v tejto situácii a zniatol sa.

— Nie, nepamätam sa, — povedala Marianna, pričom pokrútila hlavou a súčasne vytiahla ruku spod jeho dlane. Sama pre seba si jednako len pomyslela: Na tie prázdniny nikdy nezabudnem. Bolo to krásne ako vo sne, — jasnatá obloha, zelený les, bozky a objatia za teplých večerov. Cítila, ako jej na tvár vyráža a mizne zradný rumenec. Ach, bol to len sen! Rozplynul sa pred úsvitom... S vynútenou zdržanlivostou dodala: — To si si iba dodatočne primyslel.

— Vzdávam sa, máš asi pravdu. Dnes je už fažko a... vlastne aj zbytočné dačo priponiť. Si vydatá a iste šťastná.

Zvesil hlavu. Hodnú chvíľu trvalo rozpáčité ticho. Mariannu zrejme bavil jeho vziah knej. Myslela si: Dotklo sa ho to. Vedela som, že táto chvíľa raz pride. Dávno som si na ňu v duchu chystala slová. Hľadal vo mne niekdajšie dievča, ktoré obalamutil a opustil pre vysnívané dobrodružstvo, čo ho lákalo do sveta. Nesplnila som predstavu jeho spomienky. Nie, nie, nemôžem sa mu priznať, že ten večer opatrujem v pamäti, že sa knemu často vraciam. Mámy svoju hrdosť. Ale trochu ho pošteklím.

— Čosi sa mi mari — rozvravala sa zadumanie. — Sí sme z maturitného večierka, boli sme bláznivo veseli, výstrájali sme hlúposti... Cítil si sa pánom života. Sluboval si mi modré z neba... ibaže tvoje sluby žili podenkovým životom, umierali vždy pred druhým dňom. Bol si vetroplach. Nevládal si postáť na jednom mieste...

— Možno. Ale, prečo nespomínaš, ako som ta miloval?

— O tom naozaj nič neviem.

— Nechceš vedieť. Bojiš sa znepokojujúceho zvuku minulých čias. Chápem ťa. Z ničoho nič som zmizol. Ech, nieko pre mární život ako strešennú noc a prebudí sa na sklonku s fažkou hlavou. Zavše mám svetabópri pomyslení na tie premárené roky... Ver mi to. Čo ty vieš... Tvoj život siel ako figúrka, na kolieskach... Nevykoľajila si sa, neprišla si k úrazu.

— Možno je to tak, ako vravíš. Čo ja viem! Koketovala som s láskom, potom som sa vydala — možno aj bez lásky — ale čo na tom. Mala som všetko, áno, ako figúrka šla som po koľajach. Pekné prirovanie! Smiala by som sa, keby to nebolo také námaháve smiať sa. Smiala by som sa najprv tebe, potom sebe i životu. Vidiš, i na mňa občas pride svetabóp!

Ze by skutočne aj ona...? Nie, nevidí v jej očiach žalosť, súženie sklamanej bytosti. Ale ženy rady koketujú s nejakou pomyslenou boleslou, rady sa hrajú na odriekavé hrdinky.

— Nemáš poňatia, čo je to stroskotať, — povedal pokračujúc vo svojich myšlienkach. Každé slovo mu pôsobilo bolest, a predsa nemohol mlčať. — Mat len predstavu o celi svojho šťastia a ruky sputnané, takže ho nemožno uchopíť. Teraz, pravda, mám ruky volné, ale tiež prázdne. Šťastie zatiaľ uniklo.

— Mama, je mi zima, — ozvala sa Danka pláčливým hlasom.

Obrátil sa knej. Videli, že sa chveje, že tvár má ako pergamen. Mariannu to zne- pokojilo, pomyslela si: Bude lepšie, keď pojdem domov a uložim ju do posteľ. Búrka sa už utisila. Znovu výšlo slnko... Privilala čašníka, zaplatila a vystrela k Danke ruky.

— Ideme, drobček môj. Pozdrav sa slušne.

— Do videnia, ujo.

— Do videnia... — Preniesol oči na Mariannu, doložil takmer pošepty — Skoda, že odchádzas. Tak rád by som si s tebou ešte posedel, pozhváral sa. Nemohla by si pŕist sem, povedzeme o pol deviatej?

— Prídem, odvetila. Aspoň sa mu tak zdalo. A odišla ľahkým dievčenským krokom, sprevidzana jeho obdivným pohľadom.

Po príhode domov okúpala Danku, nakŕmila ju a uložila do posteľky. Vyčkala pri nej, až kým neutichla v pokojnom dychu. Potom pripravila večeru a prestrela na stôl. Tvár mala vážnu, zamyslenú. Muž jej rozprával, aký zaujímavý prípad mal v ordinácii.

— Prišla ti jedna babka, hluchá ako peň, vieš, a vraví: to sa už nedá vydržať... Vnuk od rána do večera púša ten oný... magnetofón, a tak hlasne, že sa steny otriasajú. Nuž a mne od hluku puchnú nohy... — Čakal, že sa zasmieje, ale ona ani brvou nepohola. Zadivene sa prezvedal: — Čo si taká čudná? Stalo sa ti niečo?

— Ale nič, len... — očividne bola v pomokve, nemohla sa priznať, že myslí na dohovorenú schôdzku, — rozmyšľam. Vieš, kolegynia ma pozvala do divadlia... áno, dnes... A neviem, čo si mám oblieciť.

— Šiat máš ako do roka dni, — povedal sucho. Nedurdil sa, nehundral, ako hundrával predtým. Ani nenalichal, aby zostala doma, ale jeho tvár vyjadrovala nespokojnosť. Ráhal s tým, že po večeri, keď už buďe popratane zo stola, zasadnú oproti sebe, on s novinami a ona s učebnicou. Ved sa rozhodla dokončiť prerušené štúdiu a on to rozhodnutie všemožne podporoval. Vždy, keď nariekala, že sa nemôže sústrediť a vniknúť do učiva, snažil sa jej pomôcť. Prečo tak ráda odchádza z domu? Len preto, že rada vidi a počuje niečo iné? Alebo ju nudí a hľadá rozptýlenie?

Po večeri prešla do spálne. Obliekla si svoje najkrajšie saty, upravila do uzla vlasy. Čerňou zvýraznila oči a rúzom perly. Zahľadená do svojho obrazu v zrkadle, hútalá: Som zvedavá, čo mi ešte povie... Tešila sa, že ho znova uvidí. Bol to nový zvuk v jednotvárom intervalu posledných rokov. Žeby súzvuk...?

Mimovoľne pozrela na Dankinu postieľku. Danka oddychovala v spánku. Podišla knej, prikryla jej kolienko, čo vykukovalo spod pačitom. Môj malý drobček... zašeckala s pocitom nehy. Zvláštne. Celá je na otca. Náhle si spomenula, že dnes by vlastne mali sláviť výročie. Tá dnešná noc bola kedyž ich zásnubná... Prečo si to práve v tejto chvíli pripomenuť? Nezadrži ju tá spomienka, pôjde do kaviarne, ako slúbila? Preniklo ju chvejivé očakávanie.

Taká pochabost! Ten vetroplach je pre ňu aj tak navždy pochovaný.

Skutočne? Ech, citový zápal mladosti! Vyriečila sa z neho. No aj tak mu naznačila, že nie je šťastná. Čo si to zmyslela? Prečo sa hrala na sklamanú? Azda nachádzala u muža málo lásky? To nie. Priam ju zahrňa láskou. Ale zunovala ju jednotvárnosť života. Nevedela zachytiť zlaté nitky chvíľ. Bola nevšimavá, ľahostajná. Zjavovalo sa v nej čosi, čo nepoznala. Tešilo ju vymýšľať trápenie a hrať sa s ním. Trápila muža svojimi premenlivými rozmarmi... Pripomínala jej lepšia stránka vedomia. Skryla hlavu do dlaní a s pocitom previnenia si povedala: Ty klamárka jedna...

— Marianna, je osem preč! Ak chceš ísť... — prenikol jej do vedomia mužov hlas. Prečítala, pretrela si oči a ruky pritisla k sluchákom. Potom sa usmiala na muža, vľudne a dojato.

— Nejdem. Chcem osláviť s tebou výročie našej zasnúbeniny.

— To pre mňa si sa tak vyobliekala?

Prikývla. Srdece jej prudko tlčilo, tvár horala. Prižmúrila oči, aby muž cez ne nedovideľ na dno jej duše. Musela v sebe umlieť zvyšok pochybnosti. Vrávela si: Nemá to zmysel. Už nie sme tí, čo sme boli. Čas nemožno prinavratiť. Nič hrejivého nebolo v stísku jeho ruky. Vyplývali sme bezúčelne svoj cit. Azda skôr sme mohli, ale dnes? Vznikol by z toho zmôtok — najskôr v nás samých.

Muž pristúpil knej, vzal ju do náručia, cítil, aká je mäkká a teplá. Vrúcene ju privinul k sebe. Ovinula ruky okolo jeho hrdla a ponúkla mu svoje perly. Tak stáli rozochvení a cítili jeden druhého.

POZDRAVY

MIENKY

NÁVRHY

ANGELA KULAVIAKOVÁ z Dolnej Zubrince — Život má pre mňa, na rozdiel od ostatných krajanov, dvojnásobný význam: po prve preto, že v ňom nachádzam hodne správ zo života našich krajanov, ľudových tradícií, z dejín Oravy a Spiša, našich jednotlivých obcí a mnoho iných zaujímavostí, zase po druhé preto, že mi tento časopis ako učiteľke slúži často ako pomocný materiál pri vyučovaní slovenského jazyka v škole.

S obsahom Života som spokojná, no ako učiteľka slovenčiny rada by som v ňom uvítala ako pravidelnú rubriku životopisy súčasných slovenských básnikov a spisovateľov, no a samozrejme, úryvky z ich tvorby, najmä tie, ktoré patria k povinnému čítaniu. Je to potrebné o to viac, že u nás, a myslím, že aj v iných školách, nie je príliš bohatý výber slovenskej literatúry...

K jubileu Života želám všetkým pracovníkom redakcie mnoho zdravia a ďalších pracovných úspechov.

FRANTIŠEK MŠAL z hornej Zubrince — Predplácam Život od samého začiatku. Tak sa mi zapáčil, že som sa rozhadol zachovať všetky čísla. Neskôr som si ich dal zaviazať, a tak dnes mám vo svojej knižnici vzácnu pamätku a skvelý prameň vedomostí o Orave a Spiši, o živote a práci tunajších Slovákov a bratov Čechov v Zelove a iných strediskach. Zavše, keď mám voľný čas, si v nich zalistujem a pripomieniem mená, ľudi a udalosti z činnosti KSČaS, zo sveta a iné, ktoré ma zaujímajú.

Dobre si uvedomujem, čo Život a redakcia za tých 25 rokov pre nás vykonali. No vari najdôležitejšie je to, že nám časopis pomáha zachovať si materinskú reč a naše národné povedomie. Za toto všetko, za veľkú obetavosť a nezistnú pomoc krajanom v celom nášmu krajskému hnutiu chcem týmto prostredníctvom vyjadriť redakciu našu srdcennú vďaku a zaželať do budúcnosti veľa zdaru, úspechov a spokojnosti.

PAVOL PČELÁR z Kacvina — Život je časopis, ktorý nás krajanov drží pokope, povzbudzuje nás a upevňuje presvedčenie, že konáme správne v rovzijaní našich národných tradícií. Hoci mám už 84 rokov, vždy v ňom nájdem pre seba niečo poučné, zaujímavé. Sledujem časopis od samého začiatku, zúčastňoval som sa jeho súťaží a musím sa pochváliť, raz som aj vyhral jednu z hlavných cien — hodinky. Chcem zdôrazniť, že Život je potrebný nám všetkým, ale vari najviac deťom a mládeži. Preto zdá sa mi, že by nebolo od veci venovať v časopise ďalej viac článkov adresovaných priamo nášmu najmladšiemu pokoleniu. Článkov, ktoré by podnechovali ich záujem o slovenčinu, dejiny Slovenska, pripomínať o ich príslušnosti k našej veľkej krajskej rodine.

Netrpezlivovo čakám na každé číslo a veľmi sa znešokujem, keď sa oneskorujú. Nemal by som nič proti tomu — a myslím, že taká je aj mienka ostatných krajanov — keby v časopise chýbali najnovšie správy, len abyom sám prichádzal k nám vždy načas. Dúfam, že sa to raz splní, čo zo srdca želám aj nám čitateľom, aj redakciu.

EMIL KOZUB z Jablonky — Keď sa zmyslím nad našou organizáciou, neviem si ani predstaviť jej činnosť bez existencie časopisu Život, ktorý bol od začiatku hybnou silou všetkého krajského diania. Koľko rôznych akcií sa uskutočnilo z jeho iniciatívy! Jeho najväčšou silou bola a je úzka späť s krajanmi, ktorých vždy pohotové

POKRAČOVANIE NA STR. 17

ALOIS JIRÁSEK

POKLADE

(2)

Do sálu vešel mladý, vzrostlý muž střední postavy, kterého před chvílí přivezl Pivnička do Potštějna, Hrabě Harbuval přijal doktora Kamenického na přátelské doporučení na svého lékaře. (...)

Doktor Kamenický hbitě se rozhlédnuv, pokročil k hraběti, ač ho dosud neznal, a představoval se mu. Vedl si velmi obratně. Hrabě začal francouzsky, Kamenický taktéž odpověděl. Z přítomných abbé příchozího nebystřejí a zkoumavé pozoroval.

Kaplan Rokyta jak příchozího zahlédl, žíve sebou hnul, a sotvaže pak chvíliku na něj pozorně hleděl, nabyl přesvědčení, že se nemýlí, že mladý doktor je Václav Kamenický, jeho krajan, s nímž v jednom městě studoval, kteréhož však od té doby několik let neviděl.

Také Kamenického zrak déle a bystřejí na kaplanovi utkvěl. Když pak hned poté hrabě s přítomnými jej seznamoval, přistoupil Kamenický k Rokytovi, stiskl mu ruku a srdečně pravil:

„Na staré přátelství!“

„Vezete-li něco nového s sebou?“ otázal se pojednou hrabě.

„Vezu, pane hrabě, velice vážnou a důležitou novinu. Císařovna Marie Terezie zemřela.“

„Jakže!“ ozval se výkřik abbéův. Všichni ostatní mlčeli zaraženi tou zprávou, jen hrabě zůstav klidným promluvil:

„Věděl jsem, že něco důležitého přivezelete. Vypravujte!“

„Když jsem odjížděl z Vídne, Jeji Veličenstvo již několik dnů stonalо. Sotvaže jsem do Litomyšle přijel, přihnalо se tam několik kurýrů. Jeden z nich zamířil také na zámek. Zůstal jsem, abych podrobnejších zpráv se dozvěděl. Tím jsem se také omeškal.“

„Jak zemřela císařovna?“

„Zachovala až doposledka jasnou a klidnou mysl. Veličenstvo císař byl neustále při ni a nespal několik nocí. Skonala večer ve tři čtvrtě na devátou dne 29. listopadu.“ (...)

Hrabě k hudebníkům se obrátil pravil: „Dnes už nemožno dohráti. Velebný pane, zavítejte k nám zejmra s panem farářem. Promluvime o smuteční slavnosti. Dobrou noc, pánové —“ a odešel vedlejšími dveřmi do komnaty vedoucí do jeho pracovny. Doktor Kamenický, jenž se už na odchod strojil, zůstal, aby promluvil s přítelem z mládí.

Abbé k nim přistoupil.

„Zlou jste nám novinu přinesl, pane doktore.“

„Věru zlou, pane abbé. Všechny země budou truchlit. Ale máme potěchu, že zasedne na trůn císař Josef.“

„Ano, ano, tak jest,“ oči abbéovy kmitly se těkavě z koutku do koutku. „Než jest se obávati, že nyní protrhnou se hráze reforem a že budeme novotami zaplaveni.“

„Myslím, že nebude na škodu, podemelou-li se základy zastaralých institucí a splákne-li se aspoň něco předsudků.“

„Tam ve Vídni nastane nyní jiný život. Nebude se vám stýskati, pane doktore, zde v tomto odlehém zákoutí?“

„Mám zaměstnání a při práci se nestýská.“

„Abyste vám stále u nás libilo!“ prál sladce jezovita, načež rozloučiv se zmizel ve dveřích.

Správce a učitel už předtím odešli, hned po hraběti. Kaplan a doktor osaměli.

„Buď opatrny!“ varoval tišším hlasem mladý kaplan, přistoupiv těsněji ke svému

příteli, a obrátil oči ku dveřím, kterými abbé odešel.

„Neboj se, příteli, jejich moc je tam!“

„A přece jsou dosud mocni.“

„Ale proudí nových, velikých idejí, proudí, jemuž ani trůnové neodolali, toho nezadrží, nezastavi. Ostatně ti děkuji za dobrou radu. Dosvědčuje mně, že dosud upřímná duše jako na gymnáziu.“ Kamenický podal kaplanovi ruku. „Kdy bych tě mohl navštíviti?“

„Sám se ráno u tebe zastavím, abych tě poněkud s místem a poměry seznámil.“

Vyšli ven. Mladý kněz, doprovodiv příteli k jeho bytu, pospíchal domů. (...)

Mladý muž, jenž krajskému dragonu unikl z očí, zůstal na pokraji výšiny, na kterou tak praečně vylezl, a ukryl se tam za hustým keřem blízko stojícím tak, že nebylo možná záda jej pozorovati; sám pak mohl všecko dobře přehlédnouti, co se na silnici dalo.

Učinil tak, aby viděl, co jeho pronásledovatel si počne, i že mu bylo nezbytně třeba oddechu. Obličeji se mu rděl od prudkého, namáhavého běhu, a hojný pot skropil mu čelo a lice. Silně oddechuje, hleděl upřeně dolů na cestu. Zahédl již krajského dracona, jak se u kočáru zastavuje. O běda! Ten tam v kočáru zajisté poví. Mladý emigrant opatrně vstával, sáhaje po těžkém uzlu, který za keřem složil. Již si ho kvapně uvázel, již chtěl jako štvaný jelen znova do běhu se dát. Co to? Kočár ujíždí a dragon dává se nalevo od cesty do polí, zrovna opačným směrem!

Ten v kočáru mu snad tak pověděl. Ale proč by dragona klamal? Či jej, uprchlika, neviděl? O zajisté že viděl, a slitoval se.

Hleděl za kočárem, hleděl do pole za draconem k lesíku uhánějícímu, a zhluboka si oddechl. Čekal chvíli, odpočíval, pak sebral uzel dal se do kroku. (...)

Emigrant, mladý muž vysoké, vzrostlé postavy, přijemné tváře a kučeravých vlasů, zastavoval se, občas pilně se rozhlížej. Neznaltě dobře les, a proto tak opatrně vpřed se bral, aby z pravého směru nesešel. Sel dluho; les již zaklopavalo šero. Konečně kmeny prořídaly a oponou jejich haluzí prosvitá jasné pruh. Ještě chvíliku, a mladý muž stanul na pokraji.

Uzrel před sebou nedaleko za zoraným políčkem chalupu o samotě stojící, hodný kužel z chalupou řady stromů na strém břehu Orlice, a za ní lesnatou horu s rozvalinami potštějnskými. Městečka se zámkem odtud viděti nebylo.

Vpravo, stranou řeky, probělával se za stromy panský dvůr. Smrkálo se, sníh řídko poletoval. Nikde živé duše. Uprchlík přeběhl od lesa přes pole jako stín a stanul u chalupy, do níž nahlédl.

U velkých kamen stál černý dřevěný svícen, na něm hořely borové louče. Jedna z nich obrácena do světlice ozařovala starého muže, jenž sedě před tkalcovským stavem, něco vyřezával. Druhá ke dveřím, vedle nichž napravo stála nebarvená dřevěná police. Tam rovnala právě mladá dívka talíře, z nichž jen několik bylo bílých, květovaných.

Jak se na špičky postavila a do výše se natáhla, aby na horejší prkénko dosáhla, bylo viděti, jaké je pružné, vysoké a souměrné postavy; a přitom pohnuly sebou dva

tmavé dlouhé úplety vlasů po zádech ji splývající. Najednou se obrátila a starý muž, jenž otec, pozvedl také hlavu. Naslouchali. Venku ozvalo se klepání, již podruhé.

„Jdi, Frantino, ven!“

Dívka šla a v síni se otázala, kdo to.

„Bratr Horák.“

Frantina kvapně otevřela. V šeru nebylo pozorovati, jak sebou prudce hnula, jak nach jí po líc se kmitl. Závora klapla, a uprchlik stanul v síni. Frantině stiskl vroucené ruku.

Bartodějský pln udivení vital ho již ve dveřích.

„V tento čas?“ otázal se starý, když si mladík usedl.

„Nedalo mi, ale zmeho mně. Vědě, že jsem tu — prosím vás, ukryjte tohle tu,“ a ukázav na ranec, stručně vše opověděl, jak byl stíhan a jak unikl.

Frantina naslouchala s upřímným účastenstvím, oči od vypravujícího mladíka neodvracejic. Když dopověděl, promluvil starý Bartodějský, chmuře čelo:

„Je chyba. Vědě o tobě a nedají si pokoj, až tě najdou.“

„O mne neběží,“ usmál se Horák, „ale o to — a ukázal na uzel pod lavici položený. „Ten tu ukryjte, já už tu noc nějak strávím.“

Bartodějský chvíli mlčel, jak promluvil:

„O ranec se nestarej, ten třeba donese Frantina do dolu, a ty —“

„Já bych tam také přenocoval.“

„Ale není všecko tam přichystáno. Kdožpak by pomyslil, že v tenhle čas dostane se nám hosta.“

„Však tam nezmrznu. Tady nemožná mi zustat. Kdož ví, nepřijdou-li ještě dnes.“

„Možná dost, na mne si nejprve vzpomeňou,“ a stařec se trpce usmál.

Horák vstal, jako by chtěl hned odejet.

„O chvíliku není. Zůstaň a odpočiň si trochu.“ (...)

Horák zatím, co starý pro něj pytel připravoval, sehnul se, vytáhl zpod lavice uzel a z něho pěkný květovaný šátek. Frantina klečela u otevřené nástěje přihlížejic, vaří-li se již voda na úkrop; pak pohlédla vzhůru, kde nad ní stanul mladý muž jako ztepilý strom. Zář ohňová, jež ji zplna ozařovala, i na něj padala, a v ní zarděl se hebounký šátek pestřých barev, který ji podával.

„Je pravé saské práce. Matka ti to posílá.“

„Vzpomněla si na mne!“ a děkuje přijala Frantina prostomile dar patrně ji milý.

„A tobě také něco nesu, nový špalíček.“

„Rád uvidím, ale dnes ne, leda zitra, nerozbaluj; však tě jistě navštívím,“ odtušil stařec. „Ještě ti přidám,“ a přistoupiv k police, odšopl ji odo zdi, oddělal malé prkénko, zpod kterého vytáhl knihu nepříliš hrubou.

„Vezmi ji, prosím tebe, s sebou. Přijdou-li, jako že přijdou, prohlédnou všechno a naruby obrátí.“ A podávaje knihu ve tmavých kožených deskách, valně sešlou a zcerhalou, pravil:

„Ubohá knížka, co pamatuje! V kolikérých už byla skryších! Viš-li pak, kde jsem ji naposledy ukryl?“ Starý se trpce usmál.

„Což tu prohledávali?“

„Je tomu asi měsíc. Farář by nám dal pokoj, i kaplan není zlý, ale na zámek přišel jezuita a ten zanedlouho začal své dílo. Několik modlářek, jimž je apoštolem, jistě mu nesmlícelo a povědělo ještě víc, nežli se o nás povídá. Nedal si pokoje, sehnal komisi, s kterou také sám přišel. Prohledali všecko stavení od vrchu, až i poklop do sklepa otevřeli a dolů se podívali, ale na psí budku nevzpomněli!“

„Tamt?“

„Pod ní, v zemi zahrabána. Nad ni stál Cikán, cenil zuby a vrčel na pány, kteří s nepořízenou odcházeli. Tedy ji vezmi s sebou, tam bude jistější. Cikán nám pošel.“

Horák vzal knížku, starou „Praxis“, a stríl ji do svého uzlu. Zatím již Frantina snesla talíř, chléb a připravila úkrop. Zatímco Horák jedl, chystala se dcera Bartodějského na cestu.

„Sel bych sám s tebou,“ pravil Bartodějský, „ale Františce je líp, aby byla v lese nežli samotna v chalupě.“

Mladík podivil se tázavě na starce, než ten ani slova nepřidal. Jen divka zlehynka se usmála, jako by rozuměla, co otec myslí. (...)

Starý Bartodějský vysel ven, pak se vrátil, oznamuje, že nic podezřelého nezpozoroval. Vyšli. Hleděl za nimi, viděl v šeru tmavé jejich postavy, rychle se k lesu ubírající. Již je tma pohltila, zmizeli. Bartodějský dobré zavřev, vrátil se do světnice.

Tvář jeho byla zachmuřena, vráskovita. Husté šedé obočí viselo nad jiskrným očima, jež hluboko v důlky zapadly. Nos měl krátký, ale zahnutý, orličí. V celé tváři zraňila se pevnost, odhodlanost. Říkali o něm, že je paličák, podivín. Vypravovali o něm různé historky, z nichž nejedna byla vymyšlena; nejedna pak zlomyslna, Bartodějskému zjevně křivdící. (...)

Tvrďili o něm, že je písmák, že má zapovězené knihy (jiní dodali, že čarodějnec), a když ho pak pan farář navštívil, nenačel ani Svatého písma (tenkráté zapovězeného), ani jiného zapovězeného spisu, ale zato v políčce Kochemuv „Zlatý nebe klíč“ a na černém trámě pod stropem kroniku o „země dobré, tj. zemi České“, v kteréžto neshledáno nic závadného. Byl připásána a věnována „velikomocné císařovně nebe i země, nejblahoslavěnější Panně Marii, a měštanům nebeským, sv. patronům českým.“

A přece mu nevěřili.

Podivné bylo také to, že před několika lety, když potštejnský hrabě byl v nejlepším a nejpilnějším kopání na hoře v rozvalinách starého hradu, že si dal prý starého Bartodějského na zámek zavolati. Vznikla řeč, že Bartodějský má prý nějakou vědomost o tom tajném pokladu, a protože si ho hrabě zavolal. Než stařec jak přišel, tak odešel, a hrabě byl prý velmi mrzut.

Probrav se starý „paličák“ ze svého zamýšlení, ohlédl se pátravě kolem. Pak vstal, jako by něco hledal, bral se zvolna do kouta u dveří, kamž zvenčí oknem nebylo viděti. Tu se zastavil, znova pozorně naslouchaje, pak vyšel tiše na sín, kdež kvapně otevřel dveře.

Zahlédli mužského, jenž u okna skrčen, pátravě do světnice nazíral a jenž zaslechnuv nyní prudké vrznutí, vyskočil a ohlédl se. Zář z okna padla na tvář cizincovu. Byl

to mladík asi osmnáctiletý.

„Je mráz a vítr, pojď se ohřát, Celere!“ oslovil ho ironicky stařec.

Ale Celer nevyslechl posměšného vyzvání. Zahučev něco hněvivě, obrátil se kvapně a zmizel ve tmě.

Bartodějský obežel stavení, pak vkročil do síně a zavřel. Kolem zase ticho. Jen od lesa zazníval tálý hukot nočního větru.

Sníh už chvíli nepadal. Na zemi ležel lehounký poprašek. Mladý emigrant a dcera Bartodějského kráčeli statně lesem a nedbal ostrého větru.

Nemluvili, ale jedno myslili, jedno cítili. Bylo jim oběma milo, že jdou vedle sebe; již dálno, od jara se neviděli. Dnešní shledání bylo nenadálé, a proto tím milejší a vzácnější. Měli se rádi, aniž slovičkem to prozradili, a po každém vidění a shledání ještě vrouceněji, a po každém rozejítí vzpomínali tím upřímněji.

Viděli se jen několikrát. Přicházel obyčejně dvakrát do roka, dnes mimo obvyklost potřetí. Měl tak daleko, z cizozemské, ze Saska, kamž se dobrovolně s otcem pro víru a přesvědčení své vystěhoval, tajně, proti vůli úřadu a bez dovolení své vrchnosti. Nyní tajně přecházival hranice a bloudil svou bývalou vlastí, aby vydán byl nebezpečí a pronásledování, za to, že chce tajným, utlačovaným bratřím sloužiti. Když poprvé starému Bartodějskému přišel a Frantina o vzrostlém, pěkném mladíkovi uslyšela, proč přišel a co koná, vzhledla k němu uctivě i soucitně. Byl jí hrdinou, jemuž se žádný z Jonáků nepodobal, nevyrovnal. Když odešel, chodily její myšlenky za ním a již také naučila se počítati čas, čehož dívce nečinivala. A když dle výpočtu jejího nastávala doba, kdy mladý Horák měl přijít, zmocňoval se jí nepokoj. Neměla klidu, neměla stání, až pak přišla splněná touha, rádost a pak zase — rozloučení. Tak to chodilo ze dvě léta. V třetím roce zmýlily ji počty. Bylo to dnes, kdy Václav tak znechádání se objevil.

Nyní jí vypravoval, kde všude mezi bratřími chodil; byly to krajiny vzdálenější. „A když už jsem byl v Čechách, vzpomněl

jsem si, abych se ještě letos k vám podíval. Byla to notná zacházka, ale nedalo mně.“

Rekl to tak upřímně a tak srdčně, že Frantina se živě zaradovala. (...)

Vitr ani na okamžik se neutišiv, hučel jím nad hlavou, kmeny jen praštely. Konečně vyšli na světlejší místo, na starou zarůstající paseku. Byli v osamělém lesním úvale. Před nimi lesnatá hora, kolem dokola černý, hučící hvozd. Šli, co by kamenem dohodil, vpravo, a byli u cíle své cesty, ve vlastním Modlivém dole.

Na pokraji lesa o samotě stály dva muhutné duby vedle sebe. Obrovské kmeny jejich se rozkládaly mohutnými rameny a křivolkými černými haluzemi k nočnímu nebi. Suché jejich listí harašilo a šustělo ve větru.

Opodál starých dubů trčelo několik jedlí, a mezi kmeny jejich černala se rozvalina nějakého stavení. Mladé děvče dobře se tu vyznalo. Hmatajíc rukama, prošla vybitými dveřmi, jež někdy vedly z jedné světnice do druhé. Pak již opatrně kráčela, kroky počítajíc.

Při sedmém se zastavila, žádajíc Václava, aby zažehl voskovici, kterou s sebou z domova vzala. Než dveřmi a oknem táhl prudce vítr, takže nebylo možné. Jen při zákmoti jisker, které Václav vykřesal, zamíhla se značná houština. Frantina ji rozhrnula a vstoupila na schod.

„Počítej sedm a dvacet a drž se vpravo,“ poučovala svého průvodce. Jala se sestupovat. Sotvaže několik schodů sestoupila, zblýsklo nad ní a zasvitlo. Václav zakřesal a tu v závěti podařilo se mu voskovici rozsvítit. Mihotavé žluté světlo její padalo na Frantinu jistěji nyní sestupující, na vlnké zdi a na schody, jež se v černé hloubce jako ve propasti ztrácely.

„Jsme dole —“

Mladí lidé stanuli v neveliké klenuté místnosti, jež patrně někdy byla sklepem. Podlahu byla plna rumu a kamení, jehož jmenovitě při zdi proti schodům byla slušná hromada. Tam se také dali Václav s Frantinou, břemena odloživše, do práce. Odhrnovali kameny a za chvíli ukázal se ve zdi veliký, hladcejší přitesaný kámen.

Kvapná, úsilná práce mladé lidi rozehrála. Mlčeli, až teprve nyní, kdy hromada různou odklidili, vztyčil se Václav a pravil:

„Slyš, jak vítr hlomozi — nebudeš se bát, takový kus cesty?“

Frantina se usmála.

„Nejednou a ještě později jsem tudy šla. Jsem lesu zvyklá. Ale ty v tom doupeš!“

„Račí bych s tebou šel a u vás zůstal.“

Dívka upřela nař své zraky. Tázala se jimi, žertuje-li, nebo miní-li to doprovody.

„Snad se nebojiš?“ a usmála se znova.

„Dovedl bych se bát jen o tebe. Já jen myslí, jak by to bylo pěkné, kdybych mohl u vás zůstat. Rozumíš mně?“

Frantina nař pohlédla plaše a sklonila hlavu. Rozuměla, ale mlčela.

Než i Václav mávl rukou, jako by uznával, že těžko o nesnadných, ne-li nemožných věcech rozmlouvat, a dodal:

„Ty věř, jak to myslím, ale viš také, jaký mám úkol. Děj se vůle boží! Však teď už čas. Jdi, Františko!“ dodal jemněji. Dívka kvapně zvedla skloněnou hlavu, vrouci její pohled utkvěl na mladém muži, jenž u velikého kamene byl poklekl. Pak vyňavši z kapsy jakési železné dlátko, poklekl také a vrazilo je do skuliny při samé zemi. Opřela se o ně, bylo slyšet slabounké rupnutí. Pak Václav oběma rukama opřel se do kamene, tláče jej veškerou silou dovnitř. Balvan konečně povoloval, povolil, a otočiv se dovnitř, odkryl černý otvor, kterým dospělý člověk mohl prolézt.

Frantina vstala, majíc se k odchodu. (...)

Ve sklepení zavídal opět čirá tma, venku nad Modlivým dolem, kolem pusté rozvaliny hučel vítr.

Dole však panovalo hluboké ticho, a kdo by v tu chvíli sem byl vstoupil se světem sebejasnějším, zajisté by nezpozoroval ani nejméně stopu, že tu před chvílkou lidé meškali, že za chladnou zdi ukrývá se český emigrant s tajemným svým nákladem.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLÉ

POROZPRÁVAJME SA

Prvé číslo nášho časopisu vyšlo 15. júna pred 25 rokmi. Bol to rok 1958, pätnásť mesiac od 1. celoštátneho zlučovacieho zjazdu Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku v dňoch 9.–10. marca 1957 a tretí mesiac od založenia redakcie vydavateľstvom RSW „Prasa-Książka-Ruch“, čo bolo 15. apríla 1958. Štvrtstoročie v existencii časopisu je už kus času, ktorý pripomína, že opäť sme prekročili ďalšiu etapu našej práce. Tiež roky nám dali nejednu príležitosť pre reflexiu, uvažovanie, isté vyúčtovanie a analýzy. Tentokrát ešte jednu príležitosť pre nás — súkromný rozhovor s čitateľmi, ktorých otázky, často veľmi dôležité, osobné a všeobecné, boli a sú otázkami našej redakcie.

Od samého začiatku sme sa snažili byť časopisom užitočným pre každú krajanskú rodinu a vo všetkých otázkach spojených s našou organizáciou. Vedomí si problémov a otázkov, aké dnešný život kladie pred nami všetkými, snažili sme sa písat o rôznych témeach. Krok za krokom sme kráčali s vlnou života vytvorenou novou epochou, epochou budovania socialismu v dejinách krajiny, poukazovali sme prítom na príležitosť, perspektív a na možnosti, doteraz nevyužité v krajanskom hnutí. Zo spoločného rozhovoru a výmeny mienok s čitateľmi a činiteľmi KSCaS — čomu pripisujeme veľkú dôležitosť — rodili sa a konkrétizovali problémy pre publicistiku na stránkach časopisu.

Expres Života má už za sebou dvadsaťpäťročný pút. Teraz sa odvážne pustil do ďalšieho štvrtstoročia. Vezú sa ním pracovníci redakcie, spoločenskej redakčnej rady a spolupracovníci Života: Augustin Andrašák z Jablonky, Barbara Benčíková z Varšavy, Areta Fedaková z Varšavy,

Vystríhali sme pred nebezpečenstvami a radili sme, aby sa na vlnách zmien nevyhadzovali cez palubu tradície a skúsenosti zrodenej v minulosti. Náš časopis, ako uplynul roky, stále viac rozširoval svoj tematický rámc. Titulok Život sa stal jeho mottem: Osveta a kultúra, schopnosti spoluzažívať, schopnosti formovať svoj charakter a rozvíjať rozum, pôsobenie na iných, upevňovanie zväzkov s Československom a upevňovanie priateľstva medzi našimi národmi, rôzne odtiene krajanskej práce a otázky výuky rodného jazyka, problematika žien a mladého, rastúceho pokolenia, ľudské osudy, ako aj hovoriace o našich časoch výsledky ľudskej práce. Boli sme svedkami a kronikármi. V redigovaní časopisu sme sa snažili zachovať menlivosť a rôznorodosť témy.

Uvedomujeme si, že nie všetky témy každodenného života a krajanského hnutia sme vyčerpali. Napriek tomu, čo nás veľmi teší, nikdy sme nevzbudili našim písaním, či spôsobom ako sme videli svet a nám najbližšie veci, vlnu nespokojnosti. Naopak, často sme dostávali potvrdenie, že naša práca sa spravidla stretáva so srdečnosťou, dôverou a uznaním krajanov i Spoločnosti, že im pomáha, že je potrebná a milá, ako aj, že na Život čakajú — hoci momentálne príliš dlho — ako na priateľa, čo potvrdzujú aj Vaše pozdravy, mienky a názory. Tam má svoj pôvod už populárne medzi čitateľmi heslo: Život s krajanmi — krajania so Životom. Veľmi charakteristický k tej istej myšlienke je napr. prístup inž. Ondreja Katkuša, vedúceho

Útvaru pre styky so zahraničnými Slováckimi Matice slovenskej. Po nedávnom stretnutí v našej redakcii a po jeho návrate z návštevy miestnych skupín KSCaS na Spiši odvolávajúc sa na skúsenosti zo svojich cest po krajinách nášho tábora a západných, v tom USA, O. Karkuš povedal, že nikde sa nestrelol s tak obrovským záujmom krajanov o svoj časopis a s tak netrpezlivým očakávaním na každé číslo, ako je to u nás a dodal, že nikdy nepredpokladal, čím je Život pre krajanov v Poľsku.

Vedomie, že Život je tak očakávaný, veľmi pomáha v našej, vôbec nie ľahkej práci. A samozrejme zavádzajú k úsiliu, aby sa tieto očakávania splnili.

Dvadsaťpäť rokov, kto by predpokladal, že uplynú tak rýchlo. Ale kvôli presnosti pripomeňme, že výročie, ktoré práve oslavujeme, je trochu presunuté. Prvé číslo sme totiž vydali k I. zjazdu KSCaS (na rozmnožovači), potom ešte dve čísla sme vytlačili v januári a februári 1958 r., tiež nákladom Spoločnosti a pod prvým, spoločným titulkom Krajanský život. Od tamtých čísel zmenili sa, vo svoj prospech, tvar a výzor terajšieho Života, ktorý od začiatku tohto roka má asi o 40 percent rozšírený obsah. Z našich sondáží a výskumov Spoločnosti vieme, že jeden exemplár Života číta veľa osôb, keďže sa stal rodinným časopisom. Redakčný kolektív sa príliš nezmenil. Zmeny boli najčastejšie spojené s osudovými udalosťami a chorobami znemožňujúcimi prácu.

Od prvého čísla nás vydáva to isté Vydavateľstvo „Współczesne“ RSW, ktoré nám

Jan Galiniak z Krempach, Jozef Griglák z Niepotomic, Ján Haláč z Jablonky, František Harkabuz z Harkabuza, Vladimír Hess z Lublina, Adam Chalupec z Varšavy, Zofia Chalupková z Novej Belej, Bronislav Knapský z Mikołowa, Eugen Kott z Dolnej Zubrice, Anna Krištofeková

veľmi pomáha a tlačí nás tá istá priaznivá nám tlačiareň RSW vo Varšave, na ul. Smolnej. Spolupracujú s nami, bývajú často v redakcii na ul. Foksal 13 (predtým Al. Jerozolimskie 49 a Al. Jerozolimskie 37) a píšu pre Život členovia spoločenského redakčného kolégia, dopisovatelia a čitatelia. Bez nich a bez vyše dvaadsaťročnej obetavej podpory činiteľov a členov miestnych skupín a obvodov KSČaS, nemohli by sme plniť svoje úlohy. Získali sme mnohých srdečných priateľov, aj v Československu, nadviazali sme spoluprácu s útvarmi pre zahraničných Slovákov Matici slovenskej a Československým ústavom zahraničným v Prahe. Spájajú nás vzádzky priateľstva so slovenskými a českými vydavateľstvami, ako aj redakciami v Prahe, Bratislave a Martine. Život, redakční pracovníci, činitelia Spoločnosti a naši dopisovatelia boli vyznamenávaní medailami Za zásluhy pre KSČaS, vysokými poľskými a československými vyznamenaniami a medailami, ako aj odznakami za zásluhy o kultúru. Toto všetko je spoločným výsledkom nášho štvrtstoročia.

Nová etapa nám dnes ukladá nové povinnosti. Písanie na nové témy v súlade s Vašimi návrhmi, milí krajania, so spoločenskými požiadavkami a potrebami. Celkom iste nájdete to svoj výraz na našich stránkach, želáme si, aby pri ďalšom výročí pribudli nám čitatelia, ktorí sú potrební.

ADAM CHALUPEC

Krempach, Angela Kulaviaková z Dolnej Zubrice, Ján Lukáš z Krempach, Henryk Mączka z Varšavy, Eugen Miśnec z Krakova, Lýdia Mšalová z Hornej Zubrice, František Paciga z Krempach, Mieczysław Pożarski z Varšavy, Eva Rudnická z Varšavy, Stefania Siwińska z

POZDRAVY, MIENKY, NÁVRHY

POKRAČOVANIE ZO STR. 13

informoval, čo sa deje na Spiši, Orave a v českých strediskách, radil a poučoval, vzdelával a vychovával. Verím, že takýto bude náš časopis aj nadalej.

Nový formát Života, ktorým nás tento rok redakcia milo prekvapila, je podľa mňa oveľa lepší, praktickejší. Zaujímavejší je aj jeho obsah a grafická úprava. Keby som si mohol niečo želať tak len to, aby vychádzal pravidelné a bez oneskorenia. Rád by som v ňom uvítal aj stálu záhradkársku rubriku, keďže v tejto oblasti sa ešte máme čo učiť.

Pri príležitosti štvrtstoročia Života praje mi redakcia mnoho ďalších úspechov v jej plodnej a užitočnej práci pre krajanov a našu organizáciu.

lov, jeho úlohu v udržiavaní materčiny a upevňovaní národného cítenia. V tom je práve kus mimoriadne záslužnej práce, ktorú priam nemožno oceniť.

Hoci ja, ako väčšina ľudí na vidieku, som veľmi zaneprázdený a na čítanie nemám príliš veľa času, jednako zakaždým čakám netrpezlivovo na každé číslo a musím si ho dôkladne prezrieť. Vždy niečo nájdem, čo si rada prečítam.

Celému redakčnému kolektívu želám do ďalších rokov mnoho spokojnosti, zdravia a sily do ďalšej práce v redigovaní tohto pre nás veľmi potrebného časopisu.

* * *

JAKUB BEDNARČÍK z Kacvina — Som veľmi rád, že máme svoj časopis, lebo s ním prichádza pod naše strechy živé slovenské slovo. Vždy ked' si ho prezriem, priponíma mi to, čo je pre každého krajanu vari najdôležitejšie: že sme Slováci, ktorí si majú uchovávať rodinu reč a národné povedomie. Ak by som smel vyjadriť želanie na adresu redakcie, tak len to, že by som si v Živote rád prečítao viacé článkov z oblasti poľnohospodárstva, konkrétnych roľníckych rám trebárs o správnom hnojení, o pestovaní najvhodnejších druhov obilní a iných plodín, ako sa brániť pred škodcami, lesnou zverou a pod. a napokon viacé spomienok odbojárov.

V jubilejných dňoch želám redakcii, všetkým jej pracovníkom veľa životnej pohody a osobných i pracovných úspechov.

Varšavy, Alžbeta Stojovská z Varšavy, Dominik Surma z Varšavy, Ján Šternogá z Varšavy, Elžbieta Tenderenda z Varšavy, Severin Vaksmanšký z Trnava a Andrej Vojtas z Jurgova.

HRAD NA BRADLE ZELENÝCH SKALIEK

POKRACOVANIE Z PREDOSLEHO ČÍSLA

Andrzej v prítomnosti svedkov, miestneho Štýsa, veliteľa milicie, lesníka a dôstojníka pohraničnej stráže odvátil schod pred vchodom do horného hradu a našiel olovenú rúru, z ktorej vybral kipu.

Náučné slovníky hovoria, že kipu je súbor remienkov s uzlíkmi, ktorý Inkovia používali pri počtových ukonoch. Slúžil aj na zaznamenávanie dôležitých historických udalostí. Teda bol to druh písma, alebo v istom zmysle „mapa“.

Nedecké kipu sa malo sklať z troch remienkov s uzlíkmi, medzi ktorými boli nepravidelné vzdialosti. Na konci remienkov sa vraj nachádzali okrúhlé pliešky s nápismi Vigo, Titicaca a Dunajec. O pravosti takého kipu musia zapochybovať špecialisti, zdôrazňuje Szczepański. Lebo je známe, že originálne perúanske kipu sa skladá zo šnúrok upletených z vlny vicunia a nebývajú na nich nijaké pliešky.

Nedecké kipu malo vlastne naznačovať, kde sú skryté obrovské poklady Inkov, ktorých dedičom sa stal vnuk Sebastiána Berzeviczyho, António Inca. Lež nenašiel sa expert, ktorý by toto kipu rozluštíl. Navyše nie je známe, kde sa teraz nachádza.

Ak priupustíme, že Sebastián Berzevicz naozaj existoval, bol teda príslušníkom známeho šachtického rodu, čo kolonizoval Zamagurie a vybudoval nedecký hrad. Sebastián, lunaný túžbou zažiť dobrodružstvá a získať bohatstvo v období pobláción čiže za čias osídľovania dobytých zámockých území, vstúpil do služieb španielského kráľa a odcestoval do Južnej Ameriky.

V Peru sa oženil s Indiánkou, princeznou z porazeného kráľovského rodu Inkov. Z manželstva sa narodila dcéra Umina. Keď vyrástla, vydala sa za Túpacu Amaru, posledného uchádzača o trón Riše slnka. Túpac Amaru organizoval a viedol medzi rokmi 1779 a 1781 povstanie Inkov proti Španielom. Sebastián Berzevicz sa pridal na stranu

povstalcov. Niektoré pramene udávajú, že Berzeviczyho zat bol synom alebo iba synovcom Túpacu Amara.

Po porážke povstania sa Tupacovi Amaruvi spolu so svokrovami, ženou Uminou a maloletým synom Antóniom Incom podarilo utiecť do Európy.

Pomstivá ruka Španielov, azda predstavaná svätou inkvizíciu, ich dostihla v Janove, kde bol úplne zavraždený Túpac Amaru a indiánska princezná, manželka Sebastiána Berzeviczyho. Žijúci členovia rodiny sa zachraňovali ďalším útekom.

Napokon Sebastián Berzevicz s dcérou Uminou a vnukom Antóniom zakotvili na hrade Dunajec.

Lenže utečenci ani tu, ďaleko od Španielska a jeho moci, neboli bezpeční. Jednej noči do hradnej komnaty, kde spala Umina, vtrhli neznámi vrahovia a dopichali ju nožmi. Po smrti svojho manžela bola vlastne následníkou trónu.

Sebastián Berzevicz sa obával, že podobný osud stihne aj Antónia Incu, a preto poslal vnuka do Moravského Krumlova, kde žil s Berzeviczyovcami spríbuznený rod Benešovcov. Aby pomýli prienásledovateľov, chlapec prijal priezvisko adoptívnych dedičov. Na začiatku spomínaný Andrzej Beneš, ktorý medzičasom zahynul pri autonehode, mal byť priamym potomkom onoho Antónia alias Antonína Beneša. Manželskými zväzkami sa rod Benešovcov popolstíl a jeho početní príslušníci, ktorí sa postupne stali meštanmi alebo chudobnými rolníkmi, žili na súsejnej strane Karpát.

Kedže už nežije potomok rodu, ktorý vystúpil s testamentom pred verejnoscí, nedozvieme sa, čo v uvedomom príbehu bola pravda a čo fikcia.

Napínavá fabula obsahuje najfantastickejšie motívy, v ktorých sa prezentujú: dobrodruh a kondotier, romantická láska, predstaviteľa kráľovských rodov, povstanie a jeho vodec, veľké poklady, ukryté na neznámych miestach, pohyb protagonistov z konti-

nentu na kontinent, útek a prenasledovanie, úkladné vraždy, testament, priami potomkovia dedičov, atď. Nemalo by zmyslu analyzovať každý motív, o ktorom káže pochybovať zdravý rozum. Napokon s veľkou eruditícou a bravúrou to urobil Szczepański. Pri niektorých jeho interpretáciach a stanoviskách, ktoré sa dotýkajú najväčších slabín legendy, by som sa chcel zastaviť a pridať svoje slovo. Navyše, ak v úvode som z hľadiska historickej pravdy verne a dosť podrobne načrtoval dejiny hradu a jeho majiteľov, urobil som to so zámerom, aby si čitateľ mohol sám skonfrontovať legendu s faktmi.

Utečenci z Janova mali doraziť na nedecký hrad ku koncu 18. storočia. Tento návrat je nepochopiteľný, pretože prehľad histórie jasne hovorí, že Berzeviczyovci prestávajú byť majiteľmi hradu v druhej polovici 15. storočia. Tažisko rodiny sa už skôr presunulo do Brezovice a Veľkej Lomnice.

Treba však poopravíť Szczepańskiego názor, že Horváthovci sa na nedeckom hrade „nabdrobo usadili až v 18. storočí“. Predsa na hrade sa „nabdrobo“ usadil už Juraj Horváth, keď ho prebudoval začiatkom 17. storočia.

Vôbec neobstojí iné Szczepańskiho tvrdenie, podľa ktorého Zigmund dal nedecké panstvo do záloh Vladislavovi Jegelovskému. I keď Zamagurie sedí s Poľskom, poľská strana dala roku 1412 prednosť mestám na území centrálneho Spiša (okrem Luboviansko-podolinského dománia nepredstavovali kompaktné teritórium, ale enklávy), ktoré zo strategického a obchodného hľadiska mali významnejšiu polohu, navyše aj hospodársky boli výnosnejšie ako pohraničná, no podstatne chudobnejšia oblasť horného Spiša — Zamagurie.

Veľké otázniky vyvoláva sama existencia Túpacu Amara. Ako zistil Szczepański, v historických prameňoch nie je dokazov o tom, že by Túpac Amaru bol „naozaj potomkom a dedičom Inkov. Španielske kroniky poznačujú tohto vodcu posledného perúanského povstania ako pokrsteného a vzdeleného Indiána pod menom José Gabriel Condorcanqui“. Ten prijal meno Túpac Amaru až po vypuknutí povstania, aby bolo očividné, že nadvázuje na tradíciu a ide mu o zachovanie kontinuity. Tak sa totiž nazýval posledný vládca Vilcabamby, štátu Inkov založeného po dobytí Južnej Ameriky Španielmi. Túpac Amaru zahynul ešte na konci 16. storočia a nie je známe, či mal potomkov. Josého Gabriela Condorcanquiho spolu s dvoma synmi po porážke povstania roku 1781 Španieli zajali a ukrutným spôsobom verejne popravili.

Viaceré a nie menšie pochybnosti vyvoláva testament, v ktorom sú nevysvetliteľné tvrdenia. Prvá pochybnosť sa spája s faktom, že text testamentu, hoci verifikovaný pečaťou

LUDIA-ROKY-UDALOSTI

JÚN – ČERVEN

1.VI. Medzinárodný deň detí — schválený Valným zhromaždením Organizácie spojených národov v roku 1954.

3.VI.1963. Vo Vatikáne umrel pápež Ján XXIII., predtým Angelo Giuseppe Roncalli, syn chudobného rolníka, pápež od r. 1958, z jeho iniciatívy zvolali v r. 1962 II. vatínsky koncil, ktorého hlavnou úlohou bola reorganizácia cirkvi a jej prispôsobenie k dnešným spoločensko-politickej podmienkam. (nar. 25.XI.1881 v Sotto il Monte pri Bergame).

5.VI.1783. Prvý verejný let Francúzov, bratov Montgolierovcov. Balón mal 12 metrov v priesmere. Ohňom zo slamy a potrhanej vlny zohriali vzduch, balón sa vzniesol do výšky asi 2000 metrov. Na počesť vynálezcov pomenovali balóny plnené horúcim vzduchom montgoliery.

6.VI.1818. Vo Vinnogóre (Veľkopol'sko) umrel generál Jan Henryk Dąbrowski, účastník kościuszkowského povstania, zakladateľ poľskej Légie v Taliansku pod heslom slobody, bratstva a rovnosti národov, od r. 1813 hlavný veliteľ armády Varšavského kniežatstva. Jemu je venovaná pieseň Mazúrka Dąbrowského, ktorá sa stala štátou hymnou Poľ-

ska (nar. 2. alebo 29.VIII.1755 v Pierzchowci v Krakovskom vojvodstve).

6.VI.1944. o 6 hodine 30 minútach sa na normandskom pobreží vylodila britsko-americká invázna armáda. V tejto hodine západní spojenci konečne utvorili v Európe druhý front. Invázny úsek pobrežia mal šírku vyše 80 km, od rieky Orne a kanála spájajúceho mesto Caen s morom na východe až po pláž pri meste Varreville na západe. Invázna flotila mala ok. 5000 lodí a k tomu ďalších ok. 4000 výsadkových lodí rôznej tonáže — od 10 do 400 ton. Konvoje na mori chránilo ok. 700 vojenských lodí, ktoré svojou palbou podporovali aj výsadkové jednotky na vylodení. V deň pred vylodením niekoľko tisíc bombardovacích lietadiel zaútočilo na francúzske pobrežie od Dunkerque až po Bretónsko. Nálety usmerňovali tak, aby vyvolali v nemeckom velení dojem, že k vylodeniu dojde na inom mieste pobrežia. Medzi bombardovacími lietadlami boli aj lietadlá s výsadkami paradesantných brigád, ktoré mali zabezpečiť priestory vyhliadnuté na pobreží pre vylodenie. Do 12. júna spojenci dostali na pevninu vyše 356 000 vojakov a vyše 54 tisíc vozidiel, od dyadsia-

tich dní po vylodení ich armáda prekročila milión vojakov a 200 000 vozidiel. V záverečnej časti vojny spojenci oslobodili okupované západoeurópske krajiny, cez Rýn vstúpili do Nemecka, po Labe až do západných Čiech.

9.—10.VI.1943. V Moskve sa konal I. zjazd Zväzu poľských vlastencov, politickej organizácie zoskupujúcej poľskú Pavicu. Ideová deklarácia ZPV vyzývala poľský národ do boja s Nemeckom v spojenectve so Sovietskym zväzom a hľasala zavedenie v obrodenom Poľsku ľudovodemokratického zriadenia. Zásluhou ZPV bolo utvorenie v ZSRR poľských ozbrojených sil. 1. júla 1944 ZPV uznal nadriadenosť Krajinskej národnej rady nad svojou organizáciou a nad organizovaným poľským vojskom, a jeho poprední činitelia sa stali členmi Poľského výboru národného oslobodenia utvoreného v Chelme 22. júla 1944.

13.VI.1978. Umrel Kuo Mu-Žo, čínsky verejný činiteľ, spisovateľ a dejepisec, účastník čínskej revolúcie. (nar. 16.XI.1892).

10.VI.1942. Po atentáte československých parašutistov na vojnového zložinca rišskeho SS obergruppenführera R. Heydricha, ne-

a podpisom administrátora kostola Svätého kríža v Krakove, je známy iba z odpisu.

Ja Waclaw Benes de Berzevics, Baro de Dongangen, prysiegam wobec Meki Paňskiej, Prześwietnej Rady Emisariuszy Inków i JO Staryego Sebestiana, uczynionych dzisiaj uchwał ostatnich Prześwietnej Rady byc kuratorem i rzetelnym wykonawcą...

Zaprzysiężone wobec wzwyk wymienionych Anno Domini 1797 Die 21 Juny w kaplicy na zamku Dunajecz.

I keď jedna klauzula spomína záväzok zainteresovaných, že druhý exemplár dokumentu dajú vyhotoviť a budú prechovávať v „lingua Kuczua“, predsa prekvapuje, že testament je spisany po poľsky, a nie po latinsky, po maďarsky alebo po nemčine, ako by sa dalo očakávať, veď rodina mala „kozmopolitický charakter“. Ak aj pripustime, že na blízku bol iba poľský pišár a zainteresovaní chceli testament uložiť práve do kostola v Krakove, zase len prekvapuje, že je napisaný „prekrásnu polštinou“, nad čím sa pozastavil i Szczepański.

V testamente spomínaný Václav Benes pravdepodobne vôbec nejestoval. Szczepański si overil, že „titul barónov de Dondangen, udelený Štefanom Báthorym rodu Berzevicyovcov, ktorého zakladateľom bol Martin a prišiel do Poľska v suite sedmohradského kniežaťa, vymizol spolu s rodom v polovici 17. storočia“. Navyše nie je dôkazov, že by existovala nejaká súvislosť medzi uhorskými Berzevicyovcami, ktorí kolonizovali Zamagurie a boli páni na hrade Dunajec, a ich menovcami v Poľsku, ktorí pochádzali zo Sedmohradská a hrad Dunajec im nikdy nepatrieli.

Za ešte podozrívajšiu považuje Szczepański „koligáciu Benešovcov s Berzevicyovcami... Jediná šachtická rodina Benešovcov, spomínaná českými heraldikmi, vymrela v 14. storočí“.

Nebudem uvádzať ďalšie argumenty, ktoré jednoznačne dokazujú, že táto romantická legenda je iba peknou legendou, plnou záhad, neočakávaných zvratov, protirečení a vynaliezavých mystifikácií. Nemožno vylúčiť, že mala poslúžiť na „vyrobenie“ šachtického rodokmeňa, hovorí Szczepański. Svojim spôsobom azda zapadá do reálnej krásnej scénérie kraja, nad ktorým sa týči hrad Nedeca.

Obraz hradu sa bude onedlho zrkadliť na oveľa väčszej vodnej ploche ako doteraz. Poľskí stavbári budujú v týchto miestach priehradu, ktorá sa jedným bokom oprie práve o nedelecky hradný kopek. Na hladine Dunajca však nikto nezazrie ani imaginárnu podobu človeka, ktorý sa nazýval Sebastián Berzevicky a s ktorým sa spájajú toľké nerozluštiteľné tajomstvá.

VLASTIMIL KOVALČÍK

BLAHOŽELÁME

Dňa 4. apríla tr. krajan Jozef Krišák z Vyšných Lapšov uzavrel manželstvo s Danou Majerčákovou.

Novomanželom srdečne gratuluje a pramejeme do ďalšieho života veľa životného optimizmu.

„PRUCKY“

Perie — pod tým slovom mnohým sa vybaví stará ľudová tradícia párania husacieho peria. Na Spiši ju nazývajú „prucky“. Počas dlhých zimných večerov schádzavali sa ženy a dievčatá a párali perie na vankúše a perinu pre svoje dcéry alebo nevesty. Prítom si vždy zaspievali, požartovali a poklebetili, ba aj nakoniec zatancovali s mládenčami, ktorí prichádzali pod okná a nakukávali, kedy môžu vyviešť dajaké pestivo gázdinke, u ktorej sa zišla veselá spoločnosť.

Táto pekná tradícia sa zachovala do dneška a stala sa oslavou ženskej práce a zároveň očakávanou coročnou súťažou medzi Dedinskými krúžkami gázdiniek v Gminnom kultúrnom stredisku v Lopusznej.

16. apríla tr. v Kultúrnom dome v Krempech sa konali tradičné „prucky“. Súťaže sa zúčastnili Dedinské krúžky gázdiniek z Krempech, Novej Belej, Durštiny, Lopusznej, Harklovej a Ostrowska. Organizátorom bolo už po 10. krát Gminné kultúrne stredisko v Lopusznej, ktoré pozvalo na toto podujatie predstaviteľov vojvodských a gminných úradov, KSCaS v Poľsku, ako aj predstaviteľov tlače a TV a, samozrejme, občanov z Krempech ako divákov.

Každá súťaž má svoje podmienky — majú svoje požiadavky aj „prucky“. Gázdinky musia prísť poobliekané v krojoch, s pripraveným kultúrnym vystúpením, ktoré by priblížovalo dávne páračky. Na súťaž párania peria každý krúžok si musí priniesť 20 dkg neopáraného peria. Súťaže sa môže zúčastniť len päť žien, ostatné ženy majú možnosť pomôcť im pri kultúrnom programe. Meria sa a hodnotí rýchlosť a šikovnosť ženských rúk pri páraní peria. A keď sú už gázdinky, komisie a všetci prítomní oboznámeni s požiadavkami súťaže, začína sa dôležitý moment vázenia peria na presnej vähe, aby bolo všade rovnako, nikde menej, nikde viac.

Všetci pripravení? Teraz! Stopky stlačené, ženy sa pustili do práce. Zároveň sa začal kultúrny program. Ako prvé so svojim kultúrnym programom vystúpili gázdinky z Lopusznej, a tak zaradom. Spievali ľudové pesničky, na ktoré sa už zabúda a také, ktoré

si pripravili špeciálne na toto podujatie. Spev sa striedal s hovoreným slovom: vtipmi, riekkami, rozprávkami „gotkami“.

Veru, bolo čo počúvať, dalo sa zasmiať nad dobrými žartami aj zamyslieť sa nad rozprávaním gázdiniek. Jedny ženy párali a druhé spievali, vyzerala to ako naozajstné páračky, skoro všetci zabudli, že sú na súťaži ktorí rýchlejšie a lepšie. Tridsať gázdinek len preberalo prstami a šikovne šklbalo perie. Na jednej kópke peria ubúdalo, na druhej pribúdalo. Ktoré rýchlejšie, ktoré budú prvé. Ručičky hodiniek rýchlo utekali, koniec sa bližil. Ženy sa obzerali po druhých stoloch, koľko ēšte iným ostalo. Už bolo vidieť, kto bude víťazom. Uplynulo niekoľko sekúnd a krempašské gázdinky s radosťou vykrikli, že skončili svoju prácu. Ako dlhé párali? O tom nám povie komisia pri vyhlásení výsledkov. Po skončení párania kroky súťažiacich smerovali ku komsii, pred ktorou stála väha a povinne sa muselo vážiť opárané perie a zvíťať končeky. Súťaž párania sa skončila, súťaž kultúrnych programov ēšte trvala. Ako posledné predvedli svoj program Krempašanky. Krásne zaspievali niekoľko ľudových pesničiek o práci gázdiniek, nechýbali ani žartovné pesničky. Nakoniec zahrali divadelnú scénu, v ktorej poukázali na chybky dedinského chlapa. Námahu gázdinek ohodnotilo publikum veľkým aplauzom.

Kedže súťaž dobiehala konca, komisie mali veľa práce s väžením peria a hodnotením ľudových krojov, kultúrneho programu a nárečia. V medzíase Detsky súbor piesni a tancoval z Krempach predvedol prítomným program. Potom už všetci netrpezlivovo čakali, prvé zo všetkých gázdink, na výsledky. Prvá komisia za páranie peria udelila I. miesto gázdinkám z Krempach, 20 dkg peria opárali po vynikajúcom čase 25 minút, opárané perie vážilo 15 dkg a zbytky (končeky) 5 dkg. Tak isto prvé miesto získala Lopuszna, II. miesto získali Durštin a Nová Bela, III. miesto Harklowa a Ostrowsko. Druhá komisia za pekný kultúrny program udelila opäť dve I. miesta — ženám z Krempach a Lopusznej. II. miesto v tejto časti súťaže získala Harklowa a Ostrowsko, III. miesto Durštin a Nová Bela. Okrem vyhlásenia výsledkov komisia povedala aj pár slov o tom, čo sa im na každom krúžku najviac pásilo.

Každý dedinský krúžok gázdinek dostal za odmenu diplom a Štyritisic zlatých. Radosti z podarených páračiek bolo veľmi veľa.

Na záver tohto krásneho podujatia bola hostina a ľudová veselica až do rána.

A.M. KRIŠTOFEKOVÁ

meckí nacisti barbarsky zničili banskú obec Lidice pri Kladne v Čechách. Všetci muži boli zastrelení, ženy odvlečené do koncentračných táborov, deti boli zastrelené alebo odvlečené do koncentračných táborov, kde väčšina našla smrť. Obec bola zrovnaná so zemou. Podobný osud pripravovali nacisti celému českému národu.

12.VI.1848. Umrel vo Viedni Ján Čaplovic, slovenský národný buditeľ, literárny pracovník, autor právnických a historických štúdií na obranu slovenčiny a Slovákov proti maďarizácii (nar. 21.IX.1780 v Horných Pribelciach).

14.VI.1798. V Hodslaviciach na Morave sa narodil František Palacký, významný český historik a politik, autor českých kroník od 14. do 16. stor. a diela Dějiny národa českého v Čechách i v Moravě. (um. 26.VI.1876 v Prahe).

14.VI.1928. Narodil se „Che“ Guevara, spolupracovník Fidela Castra, jeden z hlavných vodcov kubánskej revolúcii (zavraždený boľivijským vojakmi 8.X.1967).

14.-19.VI.1963. Kolektívny let sovietskych kozmonautov Valeryho Bykovského a Valentíny Tereškovovej na kozmickej lodi Vostok 5

a Vostok 6, Tereškovová letela ako prvá žena na svete (16-19.VI.).

15.VI.1914. Narodil sa JURIJ V. ANDROPOV, generálny tajomník ÚV KSSZ a predsedá Prezidia Najvyššieho sovietu ZSRR.

15.VI.1958. Vo Varšave vyšlo prvé číslo mesačníka Život, orgánu Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku.

20.VI.1793. V Surochove pri Jaroslavi sa narodil Aleksander Fredro, významný poľský spisovateľ, autor veselohier z 19. stor., ktoré sú podnes veľmi populárne a patria k základnému repertoáru divadiel v Poľsku (um. 15.VIII.1876 vo Lvove).

20.VI.1848. V Prahe sa narodil Josef Václav Myslbek, významný český sochár, zakladateľ novodobého českého sochárstva (um. 2.VI.1922 v Prahe).

22.VI.1941. Vojenská hitlerovskej Tretej riše bez vypovedania vojny zaútočili na Sovietsky zväz. Po počiatkých neúspechoch Sovietska armáda zadrážala nepriateľa, sama prešla do ofenzívy a po štyroch rokoch veľmi tažkých bojov zasadila zdrohodujúci úder fašistickému Nemecku a dosiahla historické víťazstvo. Toto víťazstvo malo veľmi vysokú cenu — životy dvadsaťtisíc miliónov sovietskych obča-

nov, ktorí padli v bojoch a boli vyvraždení fašistami v koncentračných táboroch. Prineslo slobodu Poľsku, Československu a iným náromod Európy.

24.VI.1838. V Krakove sa narodil Jan Matějko, najvýznamnejší predstaviteľ poľského historického maliarstva. Bol českého pôvodu (um. XI.1893 tiež v Krakove).

28.VI.1928. Vo Varšave sa konal zjazd delegátov miestnych skupín vidieckej mládeže, na ktorom založili Zväz vidieckej mládeže PR Wici.

29.VI.1793. Narodil sa Josef Ressel, český vynálezca lodnej vrtule v r. 1827 (um. 10. X.1857).

30.VI.1943. Vo Varšave bol začnutý gen. Stefan Rowecki, pseudo Grot, počas septembrovej kampane 1939 veliteľ Varšavskej pancierovo-motorovej brigády, od októbra 1939 v ilegálnom hnutí, od 30.VI.1940 hlavný veliteľ Zväzu ozbrojeného boja, konšpiračnej organizácie utvorennej 8.XI.1939, premenovanej vo februári r. 1942 na Armiu Krajovu. (zastrelený v nacistickom tábore Sachsenhausen pravdepodobne v noci z 1. na 2.VIII. 1944).

MOSTY K MINULOSTI

Múdry panovník

V Rimavskej kotline medzi riekomou Slanou a Turcom postavili kedy dávno kamenný hrad. O dve storočia neskôr ho navštívil uhorský panovník, kráľ Matej Korvin. Bol to dobrý kráľ. Neraz sa prestrojil za jednoduchého človeka a zašiel si medzi ľudí, aby na vlastné uši počul, ako žijú, čo ich trápi a či sa im nerobi križia.

Na Gemerskom hrade prichystali pre kráľa a jeho družinu veľkú hostinu.

Hradný pán Zápol'ský stál pri obloku a zrazu sa mu tvár zachmúrila.

— Co sa stalo? — spýtal sa kráľ Matej.

Ale nič, iba akýsi starý robotník vo vinici spadol od vysilenia.

Kráľ sa začudovane pozrel na veľmoža a rovno sa spýtal:

— To že je nič? Ved' človek umiera od roboty!

— Je to iba poddaný, vaše veľičenstvo, — povedal spupne Zápol'ský a začal si pospevovať.

Netušil, že v kráľovej hľave skrslá myšlienka — ako dat priamu zemepánom.

Kráľ Matej vstal, zdvíhol plnú čašu a pripil všetkým na zdravie. Potom sa spýtal:

— Chuti vínečko, chuti? Je dobré?

— Je, je... — volali všetci a schutia sa napili.

— Nuž — piť vieme, — povedal kráľ. — Ale či vieme, ako sa víno rodí a robí? Či vieme, kolko roboty treba, kym pride na stôl jediný džbán vína?

Nevedel, pravda, nik. Nik neokúsil tvrdú sedliacku robotu.

— Nuž teda, pán hradu, — počraňoval kráľ, — daj každému motyku, riadnu graciu, a podme spolu do vinice zastúpiť toho, ktorý od vysilenia odpadol.

Aj sa tak stalo. Kráľ prvý spomedzi všetkých vzal motyku a kopal, prekopával vinicu, že mu zemepáni veru nestacili.

Matej bol naozaj múdry kráľ.

VLADIMÍR FERKO

KUKUČKA Z CUDZIEHO HNIEZDA

Kukučka nemá našu tuhú zimu rada, prvá spomedzi vtákov odlieta na juh, do teplejších krajov, — to vedela i povedala babka. Pamäť aj časy, keď si dievčatá podľa jej kukania žartom rátali roky do sobáša. Ale akej farby má kukučka pierka, to už naša babka nevedela, lebo ju nikdy ani len nezazrela. Akože

ju zbadáš, keď jej sivočierny kabátik splýva s tieňmi v húštine?

Ale kukučka sa ani neotŕfa tak ako sýorka alebo vrabec. Akoby sa pred ľuďmi hanbila, že je takou zlou mamou. Mláďatkám hniezdo nenachystá, nedozerá, aby pekne rástli, nestará sa o ich hladné zobáčiky, lebo ich vobece nepozná. Nepoznala ani svojich rodičov, ved' sama sa vyliahlá v cudzom hniezde. Dobre si ho však zapamätala a svoje vajíčka kladie do takého istého. Ak sa napríklad vyliahlá v hniezdočku pinky, tak do pinčieho. Vyhladie si ho ešte nedostavané a počká, kým doň pinka mama nenašloží svoje vajíčka. Pinka-otec pomáha vajíčka strážiť a zohrievať, no ak sa im obom narazí zachce zobnúť si mušku, a čo i len na chvíľu z hniezda vyletia, kukučka šup! — pridá medzi pinče vajíčka jedno svoje. Jedno pinče chytí ťahne alebo rozbieže, aby pinky nič nezbadali. Viac sa už o svoje potomstvo neobzrie a pustí sa hľadať neopatrné pinky vo svojom lesnom dvorčeku. Veru, v dvorčeku, lebo si ho ohraňčila práve kukaním este zjari a podľa neho poznajú ostatné kukučky, že sú v cudzom revíri.

O kukučú sa starajú nevlastní rodičia. Ani nezbadajú, že ich podstrčené mláďa povytlačalo z hniezda všetkých ostatných súrodencov a do úmoru mu vláčia potravu. Čoskoro je tolké, ako dve dospelé pinky. Krmit sa však nechá ešte aj hodnú chvíľu potom, čo sa naučí lietať.

ALŽBETA KRAJNÍKOVÁ

Hviezdy svetovej estrády

Umelecké krédo Valeryho

Musí sa spievať s oddaním, úprimne a výrazne, tak znie umelecké krédo Valeryho Leontieva, 33-ročného speváka, ktorý získal Grand Prix na medzinárodnom festivale Zlatý Orfeus v Bulharsku.

Leontiev rád improvizuje, „hrá“ každú svoju pesničku, dáva jej nový význam. Je uvoľnený, prirodzený, je plný pôvabu. Zdá sa, že jeho hlas má neobmedzenú škálu.

Leontiev má rád priamy kontakt s poslucháčmi. „Potrebujem poslucháčov. Snažím sa hovoriť o najdôležitejších veciach v živote človeka — o láske, šťastí a svete bez vojny. Chcel by som, aby poslucháčov dojimalo to, čo dojima mňa.“

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje mladú, ale už známu a oblúbenú českú divadelnú a filmovú herečku. Trvale vystupuje v pražskom divadle Semafor. Diváci ju poznajú najmä z televízneho seriálu o Arabele Čarodejnej prsteň, v ktorom stvárnila postavu Xénie. Tento rozprávkový seriál, ako aj filmovú veselohru, Vrchní prchni, v ktorej vystupovala, vysielala naposledy polská televízia. Okrem toho vystupovala vo filme Smrť stopařek a v seriáli Návštěvníci. Napiš-

MILÉ DETI!

1. júna oslavujeme Medzinárodný deň detí. K vásmu sviatku vám srdečne blahoželáme a prajeme, aby sa vám splnili všetky túžby a nádeje, nech vám po celé prázdniny vždy svieti hrejivé slniečko.

Čo si želajú všetky deti sveta

Bohaté lány, nech je chleba dosť,
storočným stromom tisícročný dych,
sady a parky všetkým pre radosť
a mnoho dní a nocí pokojných.

Splnenú túžbu, že raz predsa len
planéta Zem sa na raj premení
a že sa splní každý smelý sen
pre narodených v ľudskom znamení.

Jedno, či žijú, kde je večný ľad
alebo tam, kde páli slnka lúč,
človek sa musí učiť milovať
a hľadať k ľuďom najľudskejší klúč.

JARMILA ŠTÍTNICKÁ

Bola raz jedna rozprávka

Obrázky sme vybrali z rozprávky O tom, ako šlo vajce na vandrovku. Pekne ich farbičkami vymaľujte a pošlite do redakcie. Medzi autorov najkrajších obrázkov vyžrebujueme knihy.

VESELO SO ŽIVOTOM

— Peter, však ti s domácou úlohou pomáhal otec?

— Nie, pán učiteľ.

— Čestné slovo?

— Čestné slovo, otec mi nepomáhal. Napísal ju celkom sám.

* * *

— Deti, kto z vás mi povie, čo je to huslový klúč? — sputuje sa učiteľka.

— Huslový klúč, to je taký klúč, ktorým otvárame a zatvárame husle, — povedal Mišo.

* * *

— Mamička, Jano ma udrel a mám pod okom modrinu!

— A nevedel si mu vrátiť?

— Nestihol som:

— Prečo?

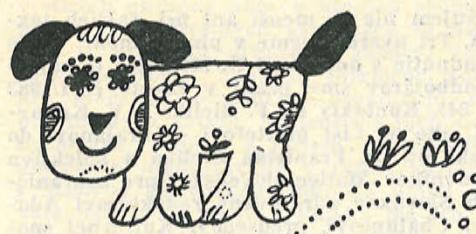
— Musel som utekať.

Jeden, druhý, třetí...

Jeden, druhý, třetí,
pojdte se mnou, děti,
půjdeme do mlýna
trhat do klína
heřmánek a kvítí,
půjdeme trávu žítí,
půjdeme na kosatce,

rostou na zahradce,
půjdeme si hrát,
je tam zlatý had,
otevře nám hrad,
první, druhý, třetí,
pojdete se mnou, děti!

VÍTEZSLAV NEZVAL

Narodilo se štěně

Když se to narodilo, bylo to jenom takové bílé nic, do hrsti se to vešlo; ale anžto to mělo pár černých ušisek a vzadu ocásek, uznali jsme, že je to psisko, a protože jsme si přáli mít psí holčičku, dali jsme tomu jméno Dášeňka.

Dokud to bylo bílé nic, bylo to slepé, bez očí, a co se nožiček týče, inu, mělo to dva páry čehosi, čemu se při dobré vůli mohlo říkat nožičky. Ale protože tu ta dobrá vůle byla, byly tu i nožičky, třebaže ještě za mnoho nestály; kdepak, stát se na nich nedalo, takové byly vratké a slaboučké, a s chůzí to byla, holenu, teprve potíž. Když se do toho Dášeňka pořádně obula (totíž ona se neobula, ale vykasala si rukávy) (přesněji řečeno, ani rukávy si nevykasala, ale jenom

si, jak se říká, plivila do dlaní) (rozumějte mi, ona si ovšem nemohla plivnout do dlaní, protože ještě plivat neuměla a dlaně měla tak maličké, že by si do nich netrefila), zkrátka když se do toho Dášeňka pořádně dala, dokutálela se za půl dne od máminy zadní nohy k mámině noze přední, přičemž se cestou trikrát nakrmila a dvakrát vyspalala. Spát a jíst uměla totíž hned od narození, tomu se učit nemusela; proto to dělala horlivě po celý boží den, a myslím, že i v noci, když se na ni nikdo nedíval, spala stejně svědomitě jako ve dne — takové to bylo pilné stěně.

Krom toho uměla pišťet; ale jak štěně pišti, to nakreslit nedovedu a ukázat bych vám to také nemohl, protože na to nemám dost tenký hlas. I mlaskat uměla Dášeňka od narození, když sála mámino mličko, ale více už ne; jak vidíte, nebylo s ní zprvu mnoho řeči, ale její mamice (jmenuje se Iris a je hrubosrstá foxteriérka) to stačilo: celý den si měla se svým nunátkem Dášeňkou co povídá a šuškat, očichávala ji, líbala a lízala, čistila a jazejkem umývala, česala a hladila, pěstovala ji, krmila ji, laskala ji, hlídala ji, své vlastní huňaté tělíčko jí podestýlala za polštář, a to se to, panečku, Dášeňce spalo! Abyste věděli, tomu se říká láska mateřská a u lidských maminek je to taky tak, však vy víte. Jenže lidské maminek dobre vědě, co a proč dělají; ale taková psí maminka to neví, jenom cítí, že jí to příroda káže.

KAREL ČAPEK

Od prvého čísla Života sme často upozorňovali krajanov na texty o nás, uverejnené v iných časopisoch a novinách. Písali sme o nich, bud' uverejňovali v doslovnom znení v rubrike Písali o nás. Stávalo sa, že sme odpovedali na zádrapky, kritizovali sme názory niektorých autorov alebo sme polemizovali s článkami, ktoré nezobrazovali skutočný obraz života a problémov našich krajanov. Tentokrát to nebudú repliky, totiž sme veľmi radi, keď o nás dobre píšu, najmä na Slovensku. Priznáme sa tiež, že príloha Slovensko krajanom kultúrno spoločenského mesačníka Slovensko č. 5 zo dňa 5. mája t.r. vzbudila naše emócie. Z deviatich textov v tejto prílohe až päť je venovaných nám. Nám, teda krajanom z Oravy a Spiša, Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku a našej redakcii.

Na prvej strane, vo svojom príhovore redakcia informuje, že táto príloha je venovaná krajanom v Poľsku a ďalej o.i. píše:

„Pri úprave hraníc nového, povojnového Poľska v roku 1945 vrátila sa hranica medzi Československom a Poľskom do pôvodného stavu z roku 1937. Tak sa zasa naši krajania žijúci na území severnej Oravy a Spiša dostali do Poľskej ľudovej republiky. Majú však všetky podmienky pre rozvoj svojej národnej kultúry a uchovanie svojho národného povedomia. Hranica, ktorá nás od nich sice delí, ale neoddeluje, nie je hranicou, ktorá by zamedzovala kultúrne a spoločenské styky a stáva sa viacej-menej iba administratívou hranicou (najmä na Orave). Verime,

že po konsolidácii pomerov v bratskom Poľsku budú naše styky ešte intenzívnejsie a na širšej platforme.

Vysoko si ceníme národné uvedomenie a pocit spolupatrienosť k slovenskému národu u našich krajanov na severnej Orave a Spiši. Ich súčasný postoj a starostlivosť o mládež, vychovávanú v slovenskom národnom povedomí, ako i úzky spolupráca ich organizácie, Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v PIER s Maticou slovenskou, sú zárukou, že slovenský život v Poľskej ľudovej republike — ktorá na rozdiel od „plukovníckeho“ (predvojnového — Z.) Poľska mu poskytuje všetky podmienky národnostného rozvoja — nezahynie. Matica slovenská v rámci svojich úloh im všeestranne pomáha a naďalej bude pomáhať.“

Záujem nie je menší ani pri ďalších textoch. Tri uverejňujeme v plnom znení: Tiché pobudnutie s obojární D. Mikolaja (o zájazde obojárov sme pisali v Živote č. 1/1983 str. 24), Kontakty od F. Bielika a V. Kunovskej, ako aj List priateľovi — krajanovi do Poľska od dr. Františka Bielika a kolektívnu pracovníkov Matice slovenskej pre zahraničných Slovákov adresovaný redaktorovi Adamovi Chalupcovi, predsedovi Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku pri príležitosti jeho životného jubilea.

V prílohe nachádzame ešte jeden článok Život s tancom a piesňou. Je to vlastne rozhovor Vlasty Kunovskej so zaslúžilým umelcom Jaroslavom Ševčíkom o jeho stretnutiach s ľudovým umením Slovenska, ale i o

stretnutiach so zahraničnými Slovákm na choreografických kurzoch a na folklórnych slávnostach na Detve pod Polanou, na ktoré na pozvanie Matice slovenskej rok čo rok prichádzajú slovenské folklórne súbory z rôznych končín sveta, medzi nimi aj naše z Oravy a Spiša. Minulý rok krajanského sviatku na Detve sa zúčastnil súbor MS KSČaS z Nedece, ktorý prišiel so svadobným obradom čepčenia nevesty. Zase v júli tohto roka na folklórnych slávnostach pod Polanou sa zúčastní spojený folklórny súbor miestnych skupín z Jurgova a Novej Belej. V prílohe je ešte rubrika Listáreň, v ktorej niekoľkí naši krajania z Oravy a Spiša odpovedajú na dotazník časopisu Slovensko. Sú to veľmi sympatické postrehy, názory, pozdravy a želania ďalších úspechov v redakčnej práci. K prílohe patrí aj článok Slovenčina nad Vislou V. Hánka, v ktorom je reč o poľských študentoch slovakistoch Inštitútu filológie Jagellovskej univerzity v Krakove, s ktorým zoznámime našich čitateľov v budúcom čísle.

Prílohu uzatvára pohľad do minulosti slovenských hradov a zámkov — hrдich pamätníkov dávnej slávy, v tom Oravského zámku. Celá príloha má bohatú grafickú úpravu. Jej zodpovednou redaktorkou je Vlasta Kunovská a šéfredaktorom časopisu Slovensko Štefan Haviar. Ďakujeme za prílohu venovanú nám, krajanom v Poľsku, za blahoželania a čakáme na ďalšie publikácie o nás.

ŽIVOT

TICHÉ POBUDNUTIE S ODBOJÁRMI

Cas, ktorý prehrmel nad hlavami našich otcov, bol rôznorodý, no mälokedy celkom dobrý. Ak spomínajú, nedá im obísť obdobie svetovej vojny, ktorá v nich zanechala nezmazateľný znak. Prichádzajú na staré miesta, kde bojovali, kde stratili kamaráta, syna, kde len o vlások unikli smrti alebo zajatiu. Nehovoria o tom obyčajne nahlas, akoby sa obávali, že tie časy znova privolať, ale nemôžu ani zabudnúť.

Matica slovenská myslí i na tých bojovníkov v druhej svetovej vojne, čo nežijú na Slovensku, ale sa tu zúčastnili oslobodzovacích bojov. Stalo sa už tradíciou, že pozýva našich krajanov, obyvateľov dvadsaťstich piatich spišských a oravských obcí v Poľsku na návštěvu k nám. A slovenski odbojári z Poľska pozvanie radi prijímajú. Majú tu príbuzných, rodinu, priateľov, známych, majú možnosť pozrieť si miesta, ktoré cez vojnú zohrali v ich životoch nejednu dramatickú úlohu.

Prišli aj poslednú jeseň. Ich cesta viedla na Horehronie, do mestečka Brezno, odkiaľ podnikli niekoľko výletov do okolitého kraja. V tejto časti Hrona nieto obce, ktorá by nemala pamätníkov na vojnu, na Slovenské národné povstanie. Najvýraznejšie to bol vidieť v obci Čierny Balog, kde takmer všetci muži vstúpili do partizánskych jednotiek, kde i v okolitých lesoch ostali hroby mŕtvych. V Lomnistej doline pod Chabencom navštívili pamätnú izbu, ktorú tu zriadilo Horehronské múzeum, v Kremničke pamätník začraždených obetí, v Banskej Bystrici Múzeum SNP.

Návšteva Banskej Bystrice bola v pláne ku koncu pobytu našich krajanov, takže sme mohli hovoriť o celkovom dojme. Zážitkov nebolo tak mälo. Už prvý večer ich rozvesila, no i rozčítlivela hudba a časť tančujúcich z folklórneho súboru Mostár. Blízke im boli piesne, hudba, tanec i kroje. Pripomeňuli im rodisko, vlastné životné osudy, sviatočné posedenia po práci. Podobne príťažlivou bola pre nich návšteva Horehronského múzea, okolo ktorého sa scházali pred každým výletom z Brezna do nedalekého okolia. Obyvatelia Horehronia sa v minulosti

zaoberali hlavne poľnohospodárstvom a lesníctvom, a tak vystavené predmety im znova pripomenuli vlastnú prácu, atmosféru domova. Pri nejednom náčiní sa pristavili a povedali, toto ešte používame na poli, toto v domácnosti, tamto v lese.

Zaujímavé pre obojárov bolo stretnutie s členmi Zväzu protifašistických bojovníkov, kde si zaspomínali na vojnové cesty a pribehy počas tohto pohnutého obdobia. Nehovorili o hrdinstve, nerozoberali detaily. Vracali sa len k podstatným údalostiam, k okamihom, ktoré boli rozhodujúce, isteže vzrusujúce, lenže takmer štyri desaťročia naniesli na ne patinu pokoja, vyrovnania. Osudy jednotlivcov sa dostali ako zrniečko piesku do dejín vojny a oslobodzovania našej vlasti. Mnohé sa podobajú, iba čas, priestor a okolnosti ich viac či menej rozlišujú. A predsa

— ak sa pozornejšie započúvate, každý hlas bojujúceho vo vojne vyvolá vo vás túžbu po mieri.

Sedeli sme v parku pod pamätníkom Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici. Nedaleko sa hrali deti, okolo prechádzali ľudia, a predsa atmosféra bola vhodná na poodhalenie osobných príbehov niektorých krajanov, ktorí prišli na pozvanie Matice slovenskej. Najviac z nich mazaujal príbeh Františka Šoltysa z Novej Belej.

Nenápadný, skromný, postál pri každom pomníku, pámätníku, prečítal mená padlých na náhrobkoch. Nekomentoval, ale vnútorné prežíval všetko, čo sa na tých miestach udialo. A podobne aj spomínal: jednoducho, bez pátosu, v hrubých obrysoch. Kto však pozná dejiny oslobodzovania našej vlasti, vie si

Naši odbojári z Oravy a zo Spiša na minuloročnom zájazde na Slovensko navštívili aj Lomnistú dolinu, jedno z pamätných miest Slovenského národného povstania pod nízkotatranským vrchom Chabenec, ktorý bol v zime tažkou skúškou pre partizánov a nejedného z nich stál i život.

predstaviť, ako mal život blízko k smrti pri oslobozovaní Liptovského Mikuláša: dobytie miesta, ústup z neho, znova pokusy o dobytie, delostrelecká príprava v križovej palbe, a po konečnom oslobození mesta hromada mŕtvych, ranených. A postup na Ružomberok, cez hory k Žiline, unavený, výhľadovaný, že jedol kukuricu, z ktorej sa točila hlava, akoby sa plálenky napil. Potom Morava, Prostějov, Přerov, nedaleko fažký boj o jednu dedinku, „čistenie“ lesov, plných skrývajúcich sa Nemcov. Až po dlhých útrapách konečne Praha, a ešte zablatení, umocnení defilovali mestom. Z roty, v ktorej bojovalo okolo 120 chlapov, ostal tucet. Prežil iba každý desiaty.

Na lavičke v banskobystrickom parku rozprávali aj ďalší. Štefan Kukačka bojoval okolo Banskej Bystrice, Liptovských Revúč, a na najviac na Starú, kde sa dostaol do zajatia Nemcov. V zajatí po cestách z Liptovského Mikuláša cez Oremaz, Banskú Bystricu, vrch Ľumbier, Cervenú Skalu skončil aj František Kuček. Karol Jurča, vycvičený v paradesatnej brigáde sa zúčastnil fažkých bojov na Starých Horách. Vojna sa dotkla i ďalších. Niektorí mali v nej viac, iní menej šťastia. Najvyššieho uznania sa dostało Františkovi Soltysovi — vyznamenali ho Česko-slovenským vojnovým krížom. No úcta a pozornosť patri všetkým bojovníkom v druhej svetovej vojne. Nezabúda na nich ani Matica slovenská.

DUŠAN MIKOLAJ

MATICA SLOVENSKÁ

Bratislava 19.5.1983

Kultúrno-spoločenský časopis ŽIVOT
ul. Foksal 13
00-372 Warszawa
PLR

Vážená redakcia, vážení krajania,

už 25 rokov dostávajú na slovenských deninách v Poľsku naši krajania pravidelne Vás a svoj ŽIVOT. Aj pre nás znamená čítanie Života, vždy zážitok, ktorý nám približuje život a myšlienky krajanskej obce v celej šírke a sprostredkováva informácie o dianí v slovenských obciach a v odbočkách Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku.

Z hľadiska novinárskeho si veľmi vysoko ceníme aktivity Vašich dopisovateľov z radov jednoduchých ľudí, ktorí svojimi príspvkami dokazujú, že Vás Život je ich životom a že Vaša výchovná práca má medzi slovenským ľudom v Poľsku vždy aktívnu odozvu.

V tejto ušľachtilej a mimoriadne náročnej práci Vám želáme aj do ďalších rokov veľa elánu a entuziazmu. Nech čitatelia na poľskom Spiši a Orave čakajú na každé číslo Života s radosťou a netrpezlivosťou, lebo im prináša potešenie, poučenie i zábavu, ale predovšetkým ich spája.

MATICA SLOVENSKÁ
ÚTVRDEĽOVÝ STVÝK SO SLOVÁKAMI
Matica slovenská v zahraničí
Útvor pre etyky ŽIVOT
v zahraničí

KONTAKTY

V krajankej prílohe tohto čísla je väčšina článkov, ktoré sa týkajú našich krajanov v Poľskej ľudovej republike. Využívame teda túto príležitosť, aby sme čitateľov na tomto mieste poinformovali o spolkovom živote našich severných susedov.

Uspokojovanie kultúrnych a vzdelávacích potrieb a záujmov českých i slovenských krajanov, organizovanie krajanského života má na starosti už plných 35 rokov existujúca Kultúrna spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku.

Z počiatok 80. rokov sa naši krajania v Poľsku sústredili v 11 dedinských spolkov na

Orave a 15 na Spiši vznikajú v roku 1947 prvé organizácie združené do dvoch samostatných obvodov v Jablonke a Kacvine pre Slovákov a v Zelove pre Čechov. Spolky a zväzy organizovali obetaví činitelia z radov českej a slovenskej menšiny. K ich integrácii do celostátej organizácie — Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku — prišlo v roku 1957. Podstatnú zložku spolkovej činnosti tvoria miestne skupiny. Na Spiši, Orave a v ľeských strediskách je ich okolo 35, kultúrno-organizačné výbory pracujú v Zelove, Jablonke a Novej Belej. Najdôležitejšou prácou Spoločnosti je pestovanie materinského jazyka a kultúrnopokrových tradícií. Kultúrna a organizátorska práca sa sústreduje vo vyše tridsiatich klubovniach miestnych skupín, ktoré sú prístupné pre všetkých občanov obcí, v ktorých spoločnosť pôsobí. Pri miestnych skupinách sa aktivizujú a učinkujú divadelné súbory, kapely, spevácke súbory, tanecné folklórne súbory, pre ktoré sa pravidelne organizujú rôzne prehliadky a súťaže. Najlepšie z nich sú odmenované. Jednou z foriem sú zájazdy na Slovensko organizované v rámci spolupráce s Maticou slovenskou. Dôležitú úlohu v živote našich krajanov v Poľsku má ich Spoločnosť v rozvoji slovenského školstva. V súlade s potrebami a požiadavkami národnostnej menšiny vznikli už v rokoch 1946—1948 na Spiši a Orave základné školy so slovenským vyučovacím jazykom, v roku 1951 aj slovenské Všeobecnovzdelávacie Iščium v Jablonke, na ktorých sa krajanské deti učia po slovensky aj v súčasnosti.

Veľmi dobrým pomocníkom a spolupracovníkom Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku je krajanský časopis Život, ktorý je jej tlačovým orgánom. Prináša svojim čitateľom každý mesiac množstvo zaujímavosti z činnosti miestnych skupín Spoločnosti, informácie o aktuálnych problémoch spoločenského, hospodárskeho a kultúrneho života, zaujímavosti zo života ČSSR, sprostredkuje užšie spojenie a informovanosť medzi krajanskými strediskami a čitateľmi.

Obraz krajanského života, jeho bohatú mozaiku, ktorú rokmi dotvárali desiatky aktivistov i obetavých funkcionárov, potvrdili aj tohoročné jubilejné slávnosti v Krempachoch. S menším časovým oneskorením si 30. januára 1938 naši severní susedia v Poľsku pripomenujú 35 rokov pôsobnosti svojej krajanskej organizácie, Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku. Na slávnosti sa zišli aktivisti miestnych aj oblastných skupín a v miestnej klubovni v Krempachoch, ktorá je súčasťou kultúrneho domu, privítali medzi sebou aj hostí z Matice slovenskej, útvorom pre zahraničných Slovákov.

V kultúrnom programe odzneli v preplňenej sále pozdravné prejavky krajanov Kovalčíka z Krempach, zástupcu štátnej správy z Nového Sáca a dr. Františka Bielika za Maticu slovenskú. Prekrásnym zážitkom pre všetkých prítomných bolo vystúpenie folklórnych súborov z Nedeca, Jurgova, Novej Belej i detského súboru z Krempach. Rovnako pôsobivé a zaujímavé boli prednesy počesťí slovenských básnikov a slávnosť odovzdávania vyznamenaní dlhoročným zaslúžilým krajanským pracovníkom miestnej skupiny v Krempachoch.

V besede, ktorá sa rovinula po slávnej úvodnej časti, ocenili naši poľskí krajania spoluprácu a pomoc zo strany Matice slovenskej, ktorá spočíva v zasielaní kníh, časopisov, gramofonov, technických pomôcok pre školy, ale aj v voriadani zájazdov krajanov, folklórnych skupín, protifašistických bojovníkov k nám, na Slovensko. Sú pre nich vzpruhou a poučením v mnohých súvislostiach, v pestovaní materinského jazyka a celkovom rozvíjani kultúrneho dedičstva predkov. Pri formovaní krajankej mládeže a detí majú významnú úlohu naše detské časopisy Ohník, Zornička, Slnečko a rozprávkové knižky, o ktoré majú deti čoraz väčší záujem. Na záver besedy vyslovili naši krajania túžbu rozvíjať družobné stvky so susednými pohraničnými okresmi na Slovensku aspoň v takej intenzite, ako sa to dario v Ľubline.

Bola to milá, dôstojná oslava jubilea Kul-

túrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku, ktorá presvedčila o zapálených srdeciach a úprimnom vzťahu predstaviteľov krajanovského sveta.

FRANTIŠEK BIELIK

VLASTA KUNOVSKÁ

Informujeme autorov článka a čitateľov Slovenska, že program osláv 35. výročia existencie Spoločnosti schválilo Predsedníctvo ÚV KSČaS 15. augusta 1982, podľa ktorého kultúrne podujatia sa mali konáť do jari 1983 (Život č. 9/82). 5. septembra m.r. sa veľkým kultúrnym podujatím začali oslavy v Zelove (Život č. 9 a 10/82). Zasa obvodnou slávnosťou 25. septembra 1982 v Dolnej Zubrici sa začali oslavy na Orave (Život č. 11/82). 35. výročiu KSČaS bola venovaná aj spoločná porada ÚV, aktív a dopisovateľov Života, ktorá sa konala 24. októbra m.r. (Život č. 11/82). V rámci osláv 35. výročia Spoločnosti sa taktiež konal 25. novembra 1982 v Novej Belej jubilejný večierok (Život č. 1/83).

Iba na záver jubilea Spoločnosti — 35. výročia jej existencie — sa 30. januára t.r. v Krempachoch konali ústredné oslavy, ako sa uvádzajú v príspievku dr. Františka Bielika a Vlasty Kunovskej.

REDAKCIA ŽIVOTA

LIST PRIATEĽOVI — KRAJANOVI DO POĽSKA

MILÝ NÁŠ ADAM CHALUPEC,

tažko je nám uveriť, že sa dožívaš významného životného jubilea — šesdesať rokov svojho života. Pri tejto príležitosti nemôžno nespomenúť desaťročia Tvojej obetej a zásiužnej práce pre kultúrnu a spoločenské pozdvihnutie našich krajanov žijúcich v Poľskej ľudovej republike. Tvoja dlhorocná práca ako šéfredaktora krajanského časopisu Život i predsedu Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku dávno prináša užitočné ovocie medzi našimi krajanmi. Takýto záber i hľbku činnosti môže mať iba ten, kto má ku krajankej problematike vrátny a srdiečny vzťah, kto pozná každodenné starosti a žije s problémami a túžbami krajanov. Tvoj pracovný deň, to nie je 8 hodín práce denne, to je sedem dní do týždňa od rána do noci. To je údelom každého krajanského pracovníka a funkcionára zvlášť.

Tvoj otec, kysucký rodák, sa za prácou a chlebom vybral do susedného Poľska tesne po prvej svetovej vojne a usadil sa v Lipne. Tu si sa narodil a prežil detstvo. V roku druhej svetovej vojny si sa aktívne zúčastnil protifašistického odboja a po vojne si sa zapojil do povojnovej obnovy Tvojej vojnovu zničenej vlasti. Nakoniec si zakotvil na prepotrebnom poste krajanského hnutia. Tu si kyprial smádnú zem otcov a vyráhol nejednu úrodnú brázdzu na krajanom poli.

Milý kraján a priateľ, stretávali sme sa často na pôde Matice slovenskej i u Vás v Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov a v redakcii Tvojho časopisu Život. Máme v zíve pamäti, čo Ti všetko ležalo na srdeci. Krajančí mládež, jej ďalšie vzdelávanie, kultúrne hodnoty zasielané Maticou, oživovanie miestnych skupín, klubovne, školy a celá mnohostranná kultúrna sebarealizácia našich krajanov. To bolo a je Tvojim životným vyznamením. Vybral si si cestu neľahkú, plnú prekážok, ale zato priamu a užitočnú. Tvoju zásluhou ju ukazuješ aj mnohým ďalším.

Dovoľ nám, aby sme Ti k Tvojmu sviatku aspoň na diaľku stisli pravice a zaželali pevné zdravie a veľa ďalších úspechov v Tvojej práci.

FRANTIŠEK BIELIK
s kolektívom pracovníkov
Matice slovenskej
pre zahraničných Slovákov

KREMPACHY

V klubovni KSČaS v Krempachoch sa konala 20. marca 1983 výročná volebná schôdza miestnej skupiny našej Spoločnosti zvolaná v druhom termíne. Zúčastnilo sa na nej 35% členov miestnej skupiny, kultúrny inštruktor ÚV Anna Krištofeková, riaditeľka Základnej školy v Krempachoch Michalina Kalatová.

deže. Veľkou udalosťou pre MS bola návštěva veľvyslance ČSSR vo Varšave.

Toto obdobie sa zakončilo oslavami 35. výročia KSČaS, na ktorom sa zúčastnili predstavitelia Matice slovenskej a hostia z Vojvodského úradu v Novom Sazci. Na záver jubilejných osláv sa konala beseda s najstaršími členmi miestnej skupiny.

Pozoruhodný úspech dosiahla MS, keď sa jej podarilo zorganizovať detský súbor, ktorý vystu-

V klubovni MS v Krempachoch krajania končia pripravovať materiály na výročnú volebnú schôdzku. Na snímke (zľava do práva) krajania: Ján Galiačák, Silvester Moš (v pozadi), Anna Krištofeková, František Kovalčík a Alžbeta Klukošovská.

Schôdzu zahájil predseda MS kr. František Kovalčík a predniesol správu o činnosti MS za obdobie 1979 — 1983, v ktorej okrem iného zdôraznil: schôdza má veľký význam, keďže sa koná v období dvoch významných jubileí — 35. výročia vzniku a pôsobnosti KSČaS a 25. výročia existencie časopisu Život.

V ďalšej časti správy konštatoval, že MS v Krempachoch zaznamenala v uplynulom období rad úspechov na kultúrnom a organizačnom úseku, napr.: hostila súbor „Stavbár“ zo Žiliny, divadelný súbor z Námestova, folklórnu skupinu „Grunik“ z Novotí, detský súbor „Goral“ z Hladovky v ČSSR. V 1980 roku vystúpila krempašská dychovka a moderná skupina v Novotí s účasťou miestneho aktívnu.

Rozvíjala sa tiež spolupráca medzi miestnymi skupinami zo Spiša a Oravy. Divadelný súbor z Nedeca vystúpil s hrou „Faraoni“, z Podválka s činohrou „Starý zaľúbenec“. Konala sa tiež recitačná súťaž školskej mlá-

peval nielen doma, ale aj na Spišskej zime v Nedeci.

Krempašskí aktivisti a odbojári sa zúčastnili zájazdu na Slovensko, kam ich pozvalo Oddelenie pre kultúrne styky so zahraničnými Slovákmami Matice slovenskej. Taktiež boli pozvané aj krajanské deti na rekreáciu a výlet na Slovensko, vedúci detského súboru sa zúčastnil na choreografických kurzoch. Preto krempašskí krajania vyjadrujú Matici slovenskej srdečnú vďaku.

Nadálej MS kultivovala dávne zvyky a tradície.

MS získala v kultúrnom dome väčšiu miestnosť pre svoju klubovnu. V minulom roku kúpili farebný televízor, ktorý skutočne chýbal vo vybavení klubovne.

Správu revíznej komisie predniesol kr. Andrej Švec.

Nasledovala diskusia, v ktorej o. i. riaditeľka Školy Michalina Kalatová podakovala MS, ÚV, Matici slovenskej za učebné pomôcky, knihy, platne a časopisy pre deti, ktoré sú nezastupiteľné pri vyučovaní slovenského jazyka.

Zvolili sme do výboru miestnej skupiny tých najaktívnejších krajanov — zdajú sa hovoriť spokojné tváre krajanov Silvestra Moša a Jozefa Kapolku. V pozadi kr. Andrej Švec a Valent Krištofek.

Foto: F. Paciga

ka v škole. Obrátila sa na MS o ďalšiu pomoc a spoluprácu.

Krempašskí krajania schválili plán na nastávajúce obdobie, v ktorom sa o. i. zaviazali zapojiť miestnu skupinu do osláv 25. výročia časopisu Život, do ďalšej spolupráce s Maticou slovenskou a poskytovať pomoc detskému súboru.

Na záver schôdzky bol zvolený 12-členný výbor MS, delegáti na zjazd a obvodnú schôdzku a tiež boli zvolení dopisovatelia Života.

A.M. KRIŠTOFEKOVA

VYŠNÉ LAPŠE

17. apríla 1983 v klubovni MS KSČaS vo Vyšných Lapšoch sa konala volebná schôdza Miestnej skupiny KSČaS na tejto schôdzi reprezentoval jeho podpredseda kr. Jozef Bryja a sekretariát ÚV st. inštruktor Eugen Mišinec. Najsimprv, pred samotnou schôdzou, vystúpil detský súbor pod vedením učiteľky C. Biegunovej; znel slovenský spev a recitácia bánsk. Schôdzu otvoril predseda MS KSČaS vo Vyšných Lapšoch kr. Jozef Krišák, ktorý privítal prítomných, oboznámil ich s programom schôdzky a zaželal úspešný priebeh.

Program bol nasledovný:

1. Správa o činnosti Miestnej skupiny KSČaS za uplynulé volebné obdobie.
2. Správa Revíznej komisie.
3. Organizačné otázky.
4. Udeľenie absolútórium ustupujúcemu výboru.
5. Volba nového výboru MS KSČaS, Revíznej komisie, delegátov na 7. zjazd Spoločnosti, voľba delegátov na obvodnú schôdzku a voľba dopisovateľov Života.
6. Schválenie plánu práce Miestnej skupiny KSČaS na rok 1983.

Casť členov MS KSČaS vo Vyšných Lapšoch sa schôdzke nezúčastnila a preto schôda sa konala v druhom termíne. Kr. Jozef Krišák predniesol správu o činnosti Miestnej skupiny za obdobie 6. zjazdu Spoločnosti. Poukázal na najvýznamnejšiu skutočnosť, ktorou bola výstavba Kultúrneho domu Spoločnosti a jeho odovzdanie do úžitku všetkým obyvateľom obce. Ozvali sa tu aj kritické slová týkajúce sa pravidelnej práce a využívania priestorov Kultúrneho domu, ako aj dokončenia jeho hornej časti a zamontovania kúrenia. Zase potešujúcou skutočnosťou je pôsobenie detského súboru a dychovky. Uvažovalo sa tu o potrebach týchto amatérskych umelcov. Krajania spomenuli nedávnu návštěvu veľvyslance ČSSR a generálneho konzula ČSSR ako aj vedúceho Útvaru pre kultúrne styky so Slovákmami v zahraničí ing. Ondreja Karkuša. V diskusii sa pretriašali otázky zaktivizovania celej miestnej skupiny a zvlášť mládeže do kultúrnej práce, a zvláštnu pozornosť venovali dvojjazyčným tabuľam, ktoré nadálej vo Vyšných Lapšoch nie sú umiestnené. Po vyriešení niektorých organizačných záležitostí, ustupujúcemu výboru bolo udeľené absolútórium.

Novozvolený výbor Miestnej skupiny KSČaS vo Vyšných Lapšoch je v podstate nezmenený. Boli zvolení delegáti na VII. zjazd Spoločnosti, na obvodnú schôdzku, zvolili tiež dopisovateľa Života.

Novozvolený výbor schválil program práce, ktorého hlavnými bodmi sú:

EUGEN MIŠINEC

- Dokončiť výstavbu Kultúrneho domu, v tom: výstavbu pece alebo ústredného kúrenia, osadenie dvojitéh hlavných dverí.
- Zabezpečiť vybavenie klubovne o.i. farebným televízorom a pod.
- Doplniť dychové nástroje pre miestnu dychovku.
- Vybaviť krojmi detský folklórny súbor a zabezpečiť súbor hudobný doprovod.
- Doplniť nástroje pre jazzovú kapelu.
- Oživenie folkloristického súboru MS KSČaS.
- Rozvoj kultúrno-osvetovej činnosti.

Schôdzu ukončil spev slovenských ľudových piesní.

E. MIŠINEC

KACVÍN

Dňa 24. apríla 1983 sa v Kacvíne konala výročná voľbna schôdza miestnej skupiny Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov zvolaná v druhom termíne. Zúčastnili sa na nej členovia miestnej skupiny, podpredsedca OV na Spiši a člen Predsedníctva ÚV kr. Jozef Bryja, tajomník OV na Spiši a člen ÚV kr. Ján Lukáš, kultúrny inštruktor ÚV kr. Anna Krištofeková.

Schôdzu otvoril predseda MS kr. František Šiškovič, ktorý prednesol správu za uplynulé obdobie, obsahujúcu hodnotenie činnosti miestnej skupiny. Poukázal v nej na rad úspechov na kultúrom a organizačnom úseku ako aj na nedostatky celkového pôsobenia, napr.: MS pracuje s mládežou priležitostne v zimnom období, keď je mládež doma. Súbor piesni a tancov sa zúčastnil na slávnosti 35. výročia KSČaS v Krempechoch a vystúpil so svojím programom na Spišskej Zime, ktorú organizuje Gminné kultúrne stredisko v Nedeci. Kacvinskí aktivisti a odbojári sa zúčastnili zájazdu na Slovensko na pozvanie Oddeľenia pre kultúrne styky so zahraničnými Slovákm Matici slovenskej. Na takéto pozvanie boli na rekreácii na Slovensku aj krajanské deti. Zásluhou Matice slovenskej študujú krajanskí študenti na stredných a vysokých školách na Slovensku.

Zasa správu revíznej komisie predložil jej predseda kr. Michal Juras.

Potom nasledovala slávostná chvíľa, pretože MS KSČaS v Kacvíne bola vyznamenaná medailou za zásluhy o rozvoj KSČaS. Túto odovzdal kr. Jozef Bryja predsedovi MS kr. Františkovi Šiškovičovi.

Diskusie sa zúčastnili mnohí krajania. Kr. A. Pivovarčík, kr. J. Molitoris, kr. L. Molitoris, kr. J. Venit sa zaoberali problémom školstva a vyučovania slovenského jazyka na základnej škole. Podotýkali, že veľmi malý počet žiakov sa učí materinskú reč.

slovenský jazyk je na nízkej úrovni. K tejto veci zaujal postoj kr. J. Lukáš, ktorý povedal, že len od kacvinských krajanov, a nie od ÚV a redakcie záleží, kolko žiakov sa bude učiť slovenčinu. Do riešenia tohto problému sa musí zapojiť celá miestna skupina.

V ďalšej časti diskusie kr. J. Molitoris pripomeral, že sú veľmi slabé kontakty ÚV a redakcie s miestnou skupinou a krajanmi, preto by bolo treba kontakty posilniť a obnoviť. Kr. J. Adamec prednesol problém odbojárov pri vybavovaní za člena ZBoWiD.

Krajania schválili plán práce na nastávajúce obdobie, v ktorom sa okrem iného zaviazali zvýšiť nábor žiakov a počet mladých členov, zorganizovať novú dychovku a nacvičovať ju, ako aj zapojiť sa do osláv 25. výročia Života. Nový výbor MS sa bude snažiť pozdvihnuť na vyšiu úroveň organizačnú prácu, bude sa usilovať o rozšírenie a prehľbenie kultúrnej práce, zlepšenie podmienok pre prácu klubovne a súboru, bude sa starať o úplné zaistenie podmienok pre vyučovanie materskej reči v škole a pestovanie jej mimo školu, upevňovanie a zachovanie kultúrnych tradícií a zvykov ako aj popularizáciu časopisu Život.

Na záver schôdze bol zvolený 11-členný výbor MS, delegáti na zjazd a obvodný výbor a dopisovatelia Života.

A.M. KRIŠTOFEKOVÁ

NEDECA

Výročná voľbna schôdza Miestnej skupiny KSČaS v Nedeci sa konala v poslednú aprílovú nedeľu — 24. apríla t.r. Zúčastnili sa jej zástupcovia Ústredného výboru KSČaS kr. Jozef Bryja, Ján Molitoris, Ján Lukáš a inštruktorka ÚV kr. Anna Krištofeková.

Správu o činnosti za uplynulé voľbne obdobie od 1979-83 prednesol podpredseda výboru MS kr. Jozef Gronský, v ktorej konstatoval, že najväčšie úspechy miestna skupina zožala v kultúrnej činnosti. Po celé voľbne obdobie usilovne pracoval folklórny súbor. Výsledkom tejto aktivity boli tri zájazdy na Slovensko, dvakrát súbor vystupoval na Folklórnych slávnostach v Detve a raz na Oravskej prievidze v rámci spolupráce oravského obvodu s pohraničným okresom Dolný Kubín. Nedecí súbor veľmi úspešne reprezentoval Spoločnosť na týchto podujatiach, svedčia o tom čestné a priležitostné vyznamenania, ako aj pozitívne recenzie.

Významnou udalosťou pre miestnu skupinu bola návšteva veľvyslanca Československej socialistickej republiky.

Miestna skupina v Nedeci sa zapojila do osláv 35. výročia KSČaS a najmä členovia súboru, ktorí vystupovali na ústredných oslavách v Krempechoch.

Na druhej strane hlavným nedostatom v práci miestnej skupiny bol nedostatok členských

schôdzí a slabšia práca s členmi. Naliehavé organizačné otázky riešil predovšetkým výbor miestnej skupiny.

Členské za predošlé roky krajania zaplatili a ziskané finančné prostriedky skoro vcelku využili pre bežné potreby MS.

Revízna komisia nezistila žiadne nedostatky v hospodárení finančnými príjmami.

Diskusiu otvorila vedúca folklórneho súboru kr. Zofia Bogáčiková informáciou o práci súboru. V súčasnosti súbor načičoval nový program Priadky. Poukázala predovšetkým na nedostatky vo vybavení súboru, najmä čo sa týka krojov. Pre doplnenie vybavenia treba predovšetkým využiť možnosť kúpiť priamo od ľudí staré originálne kroje.

Veľa miesta v diskusii sa venovalo otázke vyučovania slovenského jazyka v základnej škole. Krajania zdôrazňovali potrebu zabezpečiť vykvalifikované kádre pre vyučovanie tohto predmetu, ale zároveň konštatovali nutnosť zvýšiť počet žiakov na jeho hodinách.

Slávostným momentom výročnej voľbnej schôdze bolo odovzdanie vyznamenaní pre miestnu skupinu a krajanov. Ústredný výbor Spoločnosti ocenil doterajšiu aktívnu prácu miestnej skupiny v Nedeci a najmä jej zásluhy na kultúrom úseku a udeliť jej Medailu Za zásluhy pre KSČaS, ktorú predsedovi MS Michalovi Kuželovi odovzdal člen predsedníctva ÚV kr. Ján Molitoris. Medaily dostali taktiež ďalší zaslúžili krajania: Valent Pojedinec — najstarší člen MS, Andrej Milaniak, Mária Krempaská, Jozef Chmel, Anton Bogáčik a Jozef Kužel. Ocenenia v podobe čestných uznanií sa došlo krajankám Helene Mondlovej, Helene Stroneckovej, Anne Vyžíkovskej a krajjanovi Jánnovi Kašickému.

Po udelení absolútoria ustupujúcemu výboru, krajania zvolili nový deväťčlenný výbor, revíznu

komisiu, delegátov na obvodnú schôdzku a 7. zjazd a dopisovateľov Života.

Po volbách si nedeckí krajania už s novým výborom stanovili úlohy pre nasledujúce obdobie, ktorých realizácia by mala prispieť k zintenzívneniu krajanskej činnosti.

Pre ďalšie upevňovanie miestnej skupiny v Nedeci treba v prvom rade rozšíriť členskú základňu a zároveň do práce zaangažovať väčší počet krajanov.

Folklórny súbor MS pod vedením kr. Ž. Bogáčikovej bude naďalej usilovne pracovať v záujme rozvoja kultúrnej činnosti a zachovávania starých národných tradícií. Pre zaistenie prílivu mladých ochotníkov do folklórneho súboru a rozširovania nových form kultúrnej činnosti hodlajú v Nedeci organizovať detský súbor piesni a tančov. Zasa v jesenno-zimnom období naplánovali nacvičiť novú divadelnú hru, s ktorou by chceli vystúpiť aj v iných miestnych skupinách.

Veľmi naliehavou otázkou je taktiež zabezpečenie väčšieho počtu detí na vyučovanie slovenského jazyka. Krajania sa zaviazali vynaložiť všetko úsilie, aby už od nového školského roka navštěvovalo hodiny slovenského jazyka viacero žiakov.

DOMINIK SURMA

ODIŠIEL OD NÁS

Dňa 12. marca t.r. umrel vo veku 82 rokov jeden zo zakladateľov Miestnej skupiny KSČaS v Tribši krajan

ANDREJ MILON.

Odišiel od nás dobrý a čestný človek, obetavý a zaslúžilý krajan.

Cest jeho pamiatke!
MS. KSČaS v Tribši

NAPÍSALI O NÁS

GAZETA KRAKOWSKA

Dziennik Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej

Proletarlusze wszystkich krajów łączcie się!

ISSN 0020-7093

Gazeta Krakowska zo dňa 13. mája t.r.:

Maturita po slovensky. V Jablonke Oravskéj pôsobí jediné v tejto oblasti Všeobecnovzdelávacie lyceum s poľským a slovenským vyučovacím jazykom. Hodiny slovenčiny sú pre dve skupiny: prvá, spoločná pre prvú a druhú triedu a druhá pre pokročilú skupinu, čiže pre žiačky a žiakov vyšších tried. Tento rok sa slovenčinu učilo 21 osôb. Z tejto skupiny ôsmi sú tohoroční maturanti. Nemuseli povinne maturovať z druhého jazyka (okrem polštiny), ale mohli to urobiť dobrovoľne. Tak urobili dve osoby. Pripravili pre ne tri témy, z ktorých si mohli vybrať: Druhá svetová vojna a osud ľudí v dielach slovenských a českých spisovateľov, Obraz dediny v tvorbe slovenských realistov, Boj za práva pracujúcich v tvorbe slovenských a českých spisovateľov medzivojnového obdobia.

Dievča si zvolilo prvú tému, chlapec tretiu. Riaditeľ lycea Jerzy Janaš, neprezradil tajomstvo, keď povedal, že obe práce boli napísané veľmi zaujímavo, s dobrou znalosťou témy a dobrou slovenčinou.

OD REDAKCIE ŽIVOTA — Poznamenajme, že žiakmi, ktorí úspešne mautrovali na Všeobecnovzdelávacom lyceu v Jablonke zo slovenského jazyka, boli Anna Capiaková z Chyžného a Marek Griglák z Vyšných Lapšov.

ŽIVOT

Cílos 6/1983 Ročník 26

25

NA VŠETKO
JE SPÔSOB

● Záclony z umelých vlákien perieme v teplej (nie príliš) vode s detergentmi. Pláchame v studenej, najlepšie v tečúcej vode, napr. vo vani pod sprchou. Do poslednej vody pridáme hodne soli a necháme záclony v nej niekoľko hodín. Sol dáva záclonom krásny lesk. Záclony z vody vyberieme a bez žmýkania zavesíme.

● Lanové alebo bavlnené záclony perieme v teplej, mydlovej vode. Pláchame nikoľokrát. Lanové záclony žehlime veľmi vlnkou, bavlnené škrobíme ryžovým škrobom alebo miešaným: 1 časť ryžového škrobu, 1 časť pšeničného a časť mastencu. Po miešanom škrobe bavlnené záclony sú dlhlo neškrobené, majú pekný lesk a menej sa špinia. Žehlime vždy veľmi opatrne, aby sme ich nepovytahovali a nedeformovali.

● Plyšové alebo manchestrové záclony čistíme vysávačom alebo kefkou, potom pretrieme mäkkou flanelovou handričkou navlhčenou v čistom petroleji. Pretieraime trikrát mäkkou kefkou — rovno, proti srsti a ešte raz rovno.

● Linoleum nemá rádo vodu. Mali by sme ho pretierať vlnkou hubou namočenou do terpentínu a potom jednou z samoleštiacich emulzií (napr. Frotén), ktoré možno kúpiť v obchodoch. Farbené linoleum, ktoré po čase stratilo farbu, môžeme oživiť, keď ho namažeme zmesou surového žltka s dvomi pohármami vody. Po úplnom vyschnutí linoleum vyleštíme flaxelom.

● Gumoleum umývame zmesou vody a mlieka v proporciach 1:1, aby sme dosiahli lesk, vtierame drobnučký stearín.

● Tmavé škvŕny na dlážke z PCV vymažeme gumou na zotieranie alebo handričkou navlhčenou v éteri (pozor na oheň). Môžeme tiež používať samoleštiace emulzie.

● Dlážky kryté lentexom umývame vlnkou handričkou namočenou do mycacieho prostriedku (dostupné v obchode Antek alebo Ludwik) a na koniec lešíme emulziou Frotén.

● Podlahové koberce a koberce čistíme podľa predpisu na vísake. Ak predpis nemáme, čistíme jedným z týchto spôsobov: alebo hotovým preparátom ako Dywanol, Arras, Buchara podľa predpisu na obale, alebo vlnkou hubou namočenou do terpentínu, alebo pilinami namočenými do špiritusového octu. Pilinami posypeme koberec alebo podlahové koberce a metličkou ich zbierame na lopatku na smeti alebo do vysávača. Na čistenie tmavých podlahových krytin alebo kobercov môžeme používať zvyšky čaju alebo kávy alebo kyslú kapustu. Zbierame ich metličkou alebo vysávačom tak, ako piliny. Veličmi svetlé alebo biele koberce posypame mukou alebo mastencom, čistíme mäkkou kefou a vysávačom.

● Mlečné sklá vo dverách vo vnútri bytu umývame horúcou octovou vodou v pomere: dve časti vody a jedna octu. Ihned opláchneme čistou vodou a utierame čistou, mäkkou handričkou.

● Dlážku čerstvo namaľovanú olejovou farbou utierame vlnkou hubou namočenou do octu. Bude sa lesknúť a farba sa ustálí.

● Kachle umývame hubou namočenou do teplej vody s detergentmi a zvlášť prihliadame na vrchnú časť, kde sa zhromažďuje najviac prachu. Dvere a kovové časti natierame štetcom namočeným do lanového oleja, alebo maľujeme farbou.

Ziarlenie na minulosť ženy je vrcholom hlúposti. (V. Marguerite)

Nikdy netrať trpežlivosť, je to posledný kľúč, ktorý otvára dvere. (A. Saint-Exupéry)

Sú taki, ktorí siahajú do hlbky, aby odiaľ púšťali malé bubliny. (S.J. Lec)

Starcov a kométy uctievají z tých istých dôvodov: — pre dlhú bradu a schopnosť predvidania udalostí. (J. Swift)

Myšlienka je voľná iba vtedy, keď prestáva byť oporou. (F. Kafka)

Vtip je zbraňou bezbraných. (A. Moravia)

My — keď treba robiť. Ja — keď sa odmeňuje. (A. Mišanek)

PŘÍSLOVÍ MĚSICE

LIDOVÉ:

— Kde je řeka nejhlubší, tam nejtěží teče.

ABCHADZKÉ:

— Lžíce ví nejlépe, co se v hrnku vaří.

INDICKÉ:

— Rozum je silnější než síla.

ETIOPSKÉ:

— Lží si neziskáš přízeň.

ČERNOŠSKÉ:

— Člověka, který příliš miluje sebe, druzí nenávidí; skromného jiní milují.

ZAJÍMAVOSTI

PRO ŽENY

„Nenavštívila byste mou záhradku? Chtěl bych, aby vás uviděly moje růže...“ — ta krásná slova adresoval ženě irský dramatický spisovatel Richard Brinsley Sheridan. Tato a mnoho jiných vět, básní a slov lichotících ženám jsou v „Knize komplimentů“, která vyšla v Londýně a hned se stala bestsellerem.

SBÍRKA

Marianna Fofanová bydlí v hlavním meste Tádzikistánu Dušanbe. Je známa nejen ako básnička a prekladatelka, ale i ako majitelka prekrásnej sbírky klečnotických výrobků ze Strednej Ázie. Ve sbírce je asi tisíc amuletů, prstýnků, náhrdelníků, náramků a náušnic. Nechybi ani neobyčejně krásné svatební šperky, zdobené nevěstino roucho. V životě obyvatel této oblasti hrály kdysi amulety veľkou úlohu. Byly to hlavně bohaté zdobené krambicky s versey z koránu a zaklinadly. Od takového talismanu začala sbírka Marianny Fonfanové.

JAK JE TO MOŽNÉ?

Patricia Bigssová, padesaťletá Australánka, se pro svůj špatný zdravotní stav nikdy neučila plavat. Může se však bezpečně kupat. Plave jako korek na hladině každé vody — v bazénu, v řece i v moři. Jak je to možné, nepodařilo se prozatím vysvetlit.

PROTI NAHOTĚ

Ve Francii, známé nepříliš přísnou morálkou, se rozvíjí kampaň proti nahotě, příliš nepatrné plavkám apod. Zdá se, že kampaň vede členka levicové vlády paní Yvette Roudyová, ale tisk ji nepředpovídá úspěch...

ZAJAC POTREBUJE VLKA.

V Holandsku, predovšetkým v jeho severných oblastiach, sa po prvý raz za posledných 10 rokov značne zvýšil počet vlkov. Od roku 1971 v krajinе platí zákaz ich strieľania. Súčasne sa zvýšil počet iných zvierat: losov, rosmákov, zajacov. Výsledky sčítania svedčia o tom, že argumenty proti ochrane vlkov a iných dravcov, pretože to vraj vede k zniženiu iných druhov zvierat, sú neopodstatnené. Je dobré známe, že v prírode existuje rovnováha medzi mäsožravcami a bylinožravcami, ak ju však človek nenaruší svojim bezohľadným zásahom.

Samotní: Čo robia muži, keď zostanú doma dlhšie bez manželky? Z minuloročnej ankety, ktorú pripravili v USA, vyplýva, že: 64% mužov sa teší svojej samote a iba 22% už o dve hodiny pozera na hodinky, keďže zle znásia samotu. 52% hľadá nejaký alkohol. 46% mazerá do chladničky za svojim obľúbeným jedlom. 12% mužov sa priznalo, že hľadajú zásuvku, v ktorej manželky uschovávajú svoje drobnosti.

Z DOMÁCÍHO HRNCE

● Smotana, ktorú pridávame k polievke alebo šlave sa nezrazi, keď k nej pridáme trochu sladkého mlieka.

● Bábovku, tortu alebo múčnik lahšie vyklopíme z formy, keď po vytiahnutí z rúry ju na chvíľu postavíme na mokrú.

● Krehké cesto alebo ovocnú bublaninu po uložení na plechu potrieme snehom a ľahko posypeme mukou, iba potom položíme na cesto ovocie. Bublanina bude vždy krehká a nebude mať zákal.

● Staré a zvädnuté zemiaky budú ako čerstvé, keď ich na hradinu pred ošúpaním namočíme do studenej vody.

● Ak sa chceme uchrániť pred poštipaním komármami, mali by sme si nazmať telo — hlavne ruky, nohy a krk — klinčekovým alebo mäťovým olejom, ktoré môžeme kúpiť v lekárňach.

BUĎME
K NÍM DOBRE

Ako neverí psychológom, ktorí sa všetkýkými spôsobmi snažia dokázať, že byt mužom vôbec nie je ľahké. Ba sú aj taki, ktorí tvrdia, že byt mužom je ľahšie. Na potvrdenie svojich slov uvádzajú aj takéto argumenty:

na 100 dievčat sa rodí 106 chlapcov, ale už v 25 — 26 roku života sa tento rozdiel vyrovnáva, pretože chlapci častejšie a podliehajú rôznym chorobám a ich úmrtnosť je väčšia;

muži sú poddajnejší na stresy a depresie, čo spôsobuje, že žijú v stáлом napäti a ich nervová sústava sa rýchlo vyčerpáva; sú citlivejší na bolest (tu sú všaj v korene všeobecne averzie voči návštěvám zubára) a zároveň častejšie než ženy podceňujú chorobné príznaky („vari nie som muž“).

A vôbec žijú priemerne o 6 — 7 rokov kratšie než ženy.

Možno ich teda treba začať chrániť? Pre každý prípad bydme k nim dobré stále.

ZO STARÉHO
KALENDÁRA

To dievča, ktoré sa narodi v tomto mesiaci, nevezme si za ženu ani prvý, ani druhý milenec; je veľmi náchynia k lásku, ale aj niekedy rozputstilá: voči svojmu mužovi, ak ju ne spravodivo urazil, je pomstivá a často ho zvykne trápiť; v staršom veku bude tichšia a tak aj blaženejšia.

Ten muž, ktorý sa v tomto mesiaci narodil, je zväčša mudy, skúsený, avšak má málo šťastia: jeho túžby po láske sa neskoro splnia, ale vo svojom manželstve bude spokojný a požehnaný mûdrymi deťmi; svoje skutky rozváži a iste sa dočká odmeny.

ČO NA LETO

Je to ročné obdobie, v ktorom každá z nás chce mimoriadne dobre vyzerat, lebo je pekné, teplé počasie a ľastejšie vychádzame z domu. Ostatne, obliekať sa v lete je jednoduchšie, totiž nemusíme nosiť kabáty, na druhej strane však sa častejšie preobliekame, menej predsa ako v zime, keď teplé šaty, hrubý sveter a vlnená sukňa umožňujú dlhšie zastriek nedostatky a zaručujú, že sme spokojní so svojím výzorom.

V lete ďalej bude módnia jarná lnia v tvare písmena „T“. Je pravdepodobné, že budú prevládať kimonové rukávy. Voľné kimonové alebo nízko všité rukávy samozrejme rozhodujú o tom, že blúzka alebo vrch šiat budú obšírnej. Zároveň sú pohodlné, umožňujú slobodný pohyb, zaručujú vzdušnosť, najmä počas letných horúčav. Siroké kimonové rukávy a volný vrch šiat a blúzok sú viditeľne najmä pri úzkych sukniach rôznej dĺžky alebo užších nohaviciach.

Typická pre tohoročnú módu lnia „T“ je batodená najmä pri lodičkových výstrihoch, ktoré ihned sugerujú pošírenie ramien. Ale nielen to. Aj košeľové šaty sú na ramenach pošírené, čo možno dosiahnuť kimo-

Prúžkované šaty môžu mať dĺžku nad kolenná, podkásanie ich skracuje na mini.

novými rukávmi a tiež nízko všitými dlhými alebo krátkymi reglanovými rukávmi. Ostatne, letné šaty alebo blúzky môžeme ušiť vôbec bez rukávov, aby sme ich nepredlžovali. Niektory stačí mierne pošíriť ramená, niekedy dokonca trošku ich rozstríhnúť, čo na vomkajšej strane ramie sa bude podobať malým kridielkam.

Mladým dievčatám ponúkame na letné dni plátené šortky a túto originálnu bundu.

V bielom a dvoch tónoch modrej sú dievčenské mini-šaty s plavkovými ramienkami.

Charakteristické pre letnú módu budú, okrem typických lodíkových úzkych výstrihov ako by švových, alebo širších, niekedy podobných obdlžníku, aj hlbokej výstrihy na pleciach. Vôbec, v lete sa bude plecia expozirovať.

Iným módnym smerom, ktorý sa už dlhšie udržiava je štýl romantický — a s ním sa nám

spájajú predovšetkým volániky. Tento štýl je pekný, vhodný pre rôzne spoločenské udalosti, efektívne sú najmä blúzky s volánikmi pri krku, manžetkách a vpredu. Ale aj celé šaty môžu byť z volánikov, naštých jedné nad druhými. No a samozrejme sukné s volánom, tento rok nielen široké, ale aj úzke. Bežne sa už nosia široké sukné s volánom a blúzky, ktoré majú pri výstrihu tiež volánik. V lete ich nosíme pri každej príležitosti.

A však dnes sa módu berie trochu nonšalantne, s fantáziou a zmyslom pre humor a práve preto známi módnimi návrhári odpôručajú:

- rôznorodosť módnich linii,
- exponovanie ramien,
- mimoriadnym akcentom sú vesty plietané alebo ušité z vlnených látok, lemované páskou alebo kožou, často so šálom v manchestrovým alebo plietaným gorierom.

A ešte jedno. V súlade so všeobecnými módnymi tendenciami v zostavovaní rôznych látok, šaty možno ušiť dokonca z tak rôznych látok ako zamat a šuštiaci hodváb. Samozrejme — ako vždy — znalosť vlastnej postavy a životného štýlu nám povedia to najdôležitejšie: ako nosiť to, čo máme v našom šatníku a ako pomocou vlastných alebo cudzích „zlatých rúk“ prispôsobiť šaty tak, aby nám svedčali.

Pre slávnostné príležitosti vám navrhujeme širokú bielu sukňu a blúzku s veľmi širokými rukávmi a anglickým vyšívaním.

LEKARZ WĘTERYNARII

W bieżącym numerze zajmujemy się odpowiedziami na listy przesypane do redakcji.

OB. W.L. Z PODCZERWONEGO PYTA O SPOSÓBY ZNALEZENIA GZA BYDŁĘCEGO.

Giez bydlęcy jest niewielkim owadem, podobnym do bąka, z zielono żółtym grzbietem. Lata on w słoneczne, ciepłe dni i składa liczne jaja na skórze bydła, szczególnie na nogach i podbrzuszu. Po uplywie 4–7 dni z jaj wykluwają się larwy, które wnikają w skórę, powodując ból i swędzenie. Pod skórą larwa zaczyna wędrówkę, która po 7 miesiącach kończy się pod skórą na grzbiecie. W końcu zimy lub wiosną na grzbiecie tworzą się coraz większe guzki. Znajdują się w nich larwy gza bydlęcego, które po 3 miesiącach przebijają skórę, wydostają się na zewnątrz i spadają na ziemię. Po 3 dniach powstają z nich poczwarki, które po miesiącu przekształcają się w dorosłe owady. Straty wywołane przez gza są duże, gdyż uszkadzają skórę a poza tym krowa opadnięta przez wiele larw traci apetyt, słabnie i traci mleko.

Walka z gzem jest w tej chwili bardzo utrudniona z uwagi na brak na rynku odpowied-

nich preparatów. Pozostaje wyszczepianie larw ze skóry palcami lub za pomocą butelki z grubego szkła (np. do piwa) i następnie niszczenie ich przez spalenie. Powstałe w skórze otwory należy jodynować. Najważniejsza jednak jest profilaktyka. Bydło należy wypuszczać na pastwisko podczas upałów. Jeżeli krowy są już na pastwisku, to co jakiś czas trzeba je dokładnie myć np. roztworem kreoliny lub innego środka dezynfekcyjnego.

A TERAZ PARĘ SŁÓW O PASOŻYTACH ZWIERZĄT.

Pasożyty należą do świata zwierzęcego a ich obecność i działanie powoduje powstawanie chorób pasożytycznych. Wspólną cechą pasożytów jest odżywianie się gotowymi pokarmami czerpanymi z organizmu swego żywiciela, kosztem którego żyją. Mają one zdolność szybkiego rozmnażania się, ponieważ samice składają wielkie ilości jaj, z których w stosunkowo szybkim czasie powstają nowe osobniki. Dla przykładu jedna samica motylicy wątrobowej w ciągu 2 tygodni może złożyć około 2 milionów jaj. Ta zdolność intensywnego rozmnażania się pasożytów przyczynia się do szybkiego ich rozprzestrzeniania. Jedno chore zwierzę przez bezpośredni kontakt lub przez zanieszenie wodopoju czy pastwiska pasożytami dojrzalymi względnie ich postaciami rozwojowymi może zarazić całe stado. Pasożyty podzielono na 2 grupy: zewnętrzne — żyjące na skórze żywiciela jak pchły, wszy oraz wewnętrzne — umieszczające się

w różnych narządach swego żywiciela np. nicienie plucne, tasiemce — w przewodzie pokarmowym, motylica — w wątrobie, włosniach itd. Zasada chorobotwórczego działania wszystkich prawie pasożytów jest bardzo podobna. Żywiąc się substancjami odżywczymi żywiciela wyniszczającą jego organizm. Dochodzi do tego stale zatrucie organizmu ich trującymi wydalinami oraz produktami rozpadu martwych pasożytów i uszkodzenie bądź stale drażnienie jego tkanek. Takie uszkodzenia tkanek mogą stać się wrotami wtórnego zakażenia bakteriami chorobotwórczymi. Pasożyty są szczególnie groźne dla zwierząt młodych oraz słabych, wycieńczonych i nie dożywionych. Dorosłe, silne, dobrze odżywione i utrzymane zwierzę posiada dość sił obronnych do zwalczania inwazji pasożytów. Z najczęstszych chorób pasożytycznych można wymienić chorobę motyliczną u przeżuwaczy, robaczykę płuc u bydła, owiec i świń — glistnicę u koni i zwierząt mięsożernych, węgrzyce, włosnicę i bąblowicę u świń, ronienie rzęsistkowe u bydła, liszaj strzygający, świnie, wszawięci i inne. Nie wszystkie z wymienionych chorób przedstawiają jednakowo niebezpieczeństwo. Choroby pasożyticzne mają na ogół przebieg powolny, bez wyraźnie widocznych objawów. Dlatego są one często bądź nieauważone, bądź bagatelowane. Straty wywołane przez nie. Na straty te składają się:

- 1) Zahamowanie normalnego rozwoju,
- 2) obniżenie wartości mięsa,
- 3) znaczne zmniejszenie uduju mleka,
- 4) zmniejszenie się produkcji wełny,
- 5) obniżenie

wartości skór,

- 6) zmniejszenie plodności zwierząt i
- 7) zwiększenie śmiertelności zwierząt. Np. krowa zmotyliczona może dać dziennie o 50% mleka mniej. Jak widać w likwidacji bądź istotnym ograniczeniu chorób pasożytowych tkwi przeważnie rezerwy wyrażające się tysiącami ton mięsa, setkami tysięcy litrów mleka i tonami wełny. Zwalczenie chorób pasożytowych polega z jednej strony na likwidowaniu pasożytów przez stosowanie odpowiednich środków pasożytobójczych, a z drugiej na zapobieganiu, które ma podstawowe znaczenie w tej walce. Sposób rozprzestrzenienia się chorób pasożytowych jest dość podobny do sposobu rozprzestrzeniania się chorób zakaźnych. Najczęstszym źródłem zarażenia się są podmokłe pastwiska, zakażona karma i nieodpowiednie napoje, w których pasożyty znajdują dobry warunek rozwoju. Również częsta przyczyna zarażenia się są bezpośrednie kontakty zwierząt chorych ze zdrowymi oraz brudne pomieszczenia, sprzęt i obejścia. Biorąc powyższe pod uwagę należy stosować następujące środki zapobiegawcze:

— osuszanie podmokłych łąk i pastwisk i wykluczanie z użytkowania pastwisk zarażonych;

— stosowanie wypasu kwaterowego;

— pojenie zwierząt z odpowiednio urządzonej wodopojówką, a nie z kałuż, rowów i płytowych wód stojących;

— odkażanie i nawożenie łąk środkami chemicznymi działającymi zabójczo na pasożyty i ślimaki;

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

RAGÚ Z MLETÉHO MASA

400 g mletého masa, vejce, větší cibule, sůl, mletý pepř, 100 g rostlinného oleje, 2 stroužky česneku, 200 g žampiónů, 2 dl červeného vína, 2–3 lžíce kečupu.

Mleté maso rádně promícháme s vejcem, jemně nakrájenou cibulí, pepřem a solí. Hmotu opékáme asi 2 minuty na páni s horkým olejem. Pak ze směsi uděláme vidličkovou kousky o velikosti hrachu. K nim vložíme na plátky nakrájené žampióny a roztřený česnek, osmahneme a zalijeme vínem s kečupem. Po krátkém podušení podáváme ragú s dušenou rýží nebo s vařenými těstovinami.

SEKANÁ PEČENĚ V TĚSTÍČKU

500 g sekané, 2 vejce, mléko a hladká mouka podle potřeby, sůl, cukr na smažení.

Sekanou pečení nakrájíme na centimetrové plátky. Namáčíme je v těstíčku připraveném z rosteňovaných vajec, soli, mléka a hladké mouky, které má být husté jako na kapání. Plátky smažíme v rozechřátém tuku po obou stranách dozlatova.

HRÁŠKOVÁ POLIEVKÁ

Rozpočet pre viac osôb: 250 g vylúpaného hrášku (asi 1 kg strukov), 40 g masti alebo masla, 20 g hladkej múky, 20 g cibule, 20 strúhankov (strúhaného cesta), voda, soľ, čierne korenie, zelený petržlen.

Očistené hrachové šupky vložíme do vriacej vody a varíme. Do ocedenej vody zo šupiek dáme variť hrášok. Z masti a múky pripravíme bledú záprážku, pridáme postrúhanú cibulku, poprážime, zalejeme vodou, vlejeme do hrášku, povaríme. Osolíme, okoreníme a na koniec zavaríme strúhanku a pridáme posekaný zelený petržlen. Do hráškovej polievky môžeme pridať aj mrkvíčku, kaleráb alebo karfiol.

GULÁŠ PO UDENÁRSKY

Rozpočet pre viac osôb: 600 g hovädzieho mäsa, 200 g párkov, 4 lyžice masti alebo oleja, 2 cibule, 2 lyžice paradajkového pretlaku, 2 strúhánky cesnaku, lyžica hladkej múky, lyžička mletej papriky, pol lyžičky čierneho korenia, pol lyžičky mletej rasce.

Cibuľu pokrájanú nadrobno zapeníme na časti zohriateho tuku. Posypeme mletou paprikou a zamičíme. Mäso pokrájané na kocky okoreníme, vložíme na zapečenú cibuľu s paprikou a krátko zo všetkých strán osmažíme. Potom mäso podlejeme horúcou vodou, posypeme rascou,

osolíme a pomaly dusíme. Počas dusenia občas zamičíme a podľa potreby pridáme horúcu vodu. Keď je mäso skoro úplne mäkké, štváu zaprášime mukou a osmažíme. Prídajte rozotrety cesnak, paradajkový pretlak, podľa potreby horúcu vodu, soľ a na zvyšnom tuku osmažené, na kolieska pokrájané páry. Na miernom ohni gulás dohotovíme.

ŠALÁT

JEDNODUCHÝ ZEMIAKOVÝ ŠALÁT

Rozpočet pre viac osôb: 800 g zemiakov, 2 lyžice oleja, 2 sladkokyslé uhorky, cibuľa, soľ, čierne korenie, ocot podľa chuti.

Mierne vychladnuté, v šupke uvarené zemiaky pokrájame na kolieska a v šalátovej miske premiešame s uhorkami a cibuľou pokrájanými na kocky. Zalejeme zálievkou pripravenej z rozriedeneho octu, soli, čierneho korenia a oleja. Šalát vymiešame a podľa chuti pridáme ešte ocot.

OSLÁVENCOM

PIKANTNÝ TVAROHOVÝ KRÉM

Rozpočet: 250 g tvarohu, 150 g jablkového pretlaku, 2 lyžice

práškového cukru, 300 g čerstvého alebo kompotového ovocia (broskyne, jahody, čerešne, slivky).

Tvaroh vymiešaný s cukrom a jablkovým pretlakom vyšľaháme do peny. Krém naložíme do vysokých pohárov striedavo s pokrájaným ovocím. Časť ovocia použijeme na ozdobenie. Pred podaním necháme vychladnúť.

ZAPEČENÉ ŠAMPIŇONY

Rozpočet: 400 g šampiňónov, 50 g masla, väčšia cibuľa, 6 vajec, soľ, trošku mletej rasce, 70 g strúhaného syra, maslo na pokapanie.

V ohňovzdornej misce alebo kastróli zapeníme na masle nadrobno pokrájanú cibuľu, pridáme očistené pokrájané šampiňóny, mletú rasu, osolíme a prikryté dusíme domákka. Vychladnuté zmičíme s rozľahanými vajicami, posypeme strúhaným syrom, pokvapkáme rozpusteným maslom a odkryté zapečíme v dobre teplej trúbe.

MLADÝM GAZDINÁM

Ovocie na zaváranie používame vždy vyzreté, ale tvrdé.

Ovocie na kompoty nevaríme vo veľkom množstve cukrového roztoku, ale ho iba podusíme v menšom množstve.

Párky sa najlepšie pripravia,

- izolowanie zwierząt chorych;
- utrzymanie w czystości pomieszczeń, sprzętu i obejścia;
- tępienie szczurów, myszy i much;
- stosowanie odpowiednich zabiegów mających na celu likwidację pasożytów.

Jednym z ważniejszych czynników w zapobieganiu chorobom pasożytniczym jest dobre utrzymanie i pielęgnowanie zwierząt.

OB. K.W. Z NOWEGO TARGU PYTA, CO TO JEST ZATRAT U KONIA?

Zatratem nazywamy ranę kopyta. Rana taką powstaje najczęściej wskutek następującej jedna nogą na drugą, co ma miejsce np. przy nieprawidłowym kuciu, jak przybicie za dużej podkowy, niedostateczne zestruganie przedniej ściany kopyta itp. Nie opatrzoną świeża rana ropieje powodując obrzęk korony. Ropa przedostaje się w głęb niszcząc miękkie części kopyta, co może dać w efekcie zejście całej puszki kopytowej. Wszelkie zranienia korony kopyta powodują nierównomierne nastanie rogu. Po zniszczeniu korony przez ropiącą ranę nigdy już nie odrośnie prawidłowy róg.

Drobne powierzchniowe rany należy oczyścić i zajedynować. Rany głębokie przemywają się wodą utlenioną.

Zapobieganie zatratom polega na prawidłowym kuciu koni. W zimie kiedy konie kute są „na ostro” trzeba dobrze uważać aby koń nie kaleczył korony kopyta w czasie ostrych skrętów i nawracania w miejscu.

H. MĄCZKA

ked' ich vložíme do studenej vody a vyberieme hned, len čo začne voda vrieť.

Ruby upravujeme ihneď po zabítí; na druhý deň ich môžeme odložiť iba v chladničke.

Sušené huby nesčervivejú, ked' ich odložíme do riedkeho vzdušného vrecka zaveseného na suchom vzdušnom mieste alebo do dobre uzavretého pohára.

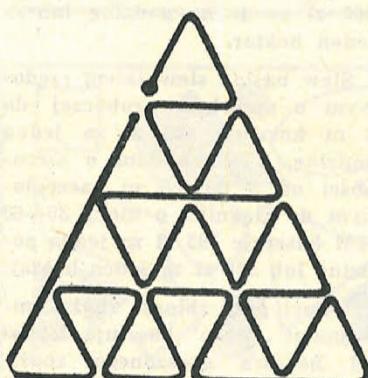
Prepálený tuk (zvyšok po vyprážaní) už na vyprážanie ne-používame.

Palacinkové často sa pripaľuje vtedy, keď je veľmi sladké.

Na varenie mlieka, čaju a kávy máme mať vždy osobitné nádoby.

ODPOVĚĎ: Nemá (velký bílý trojúhelník).

JEDNÝM TAHOM:

Jaký jsi ?

RAK

22. VI. — 22. VII.

V přírodě nastává léto, přichází doba zrání. I zde nalézáme analogii mezi přírodou a lidskou povahou. Lidé narození v tomto znamení jsou převážně citově založeni a projevují mimořádný smysl pro domov a rodinu. Nelze je zařadit do kategorie bojovníků, lidí činu; jejich povaha je spíše zasněná, sentimentální. Mají bohatou fantazii. Jejich ideálem je úzký kruh rodinný, jejich domov a domovina, neboť zde se plně rozvíjejí. Na veřejnosti jsou spíše zdrženliví a bojácní. Je pro ně charakteristický neklid a proměnlivost. Málokterý z nich se usadí na pevném místě v první polovině svého života. Mění názory stejně jako povolání. Činí to z jakési vnitřní nutnosti. Pro

své bližní se dovedou občetovat, snaží se pomoci, jak nejlépe dovedou. Dovedou pro ně pracovat, ačkoliv jinak nejsou právě nadšenými pracovníky, napak, lze u nich pozorovat značný sklon k pohodlí.

Raci jsou chápaví a mají dobrou paměť. Nelze o nich říci, že by milovali peníze pouze jako takové, ale váží si jich proto, že jim umožňují blahožit v rodině a domově a také cestování. Svých plánů se neradi vzdávají a snaží se znova a znova o jejich provedení. Chtějí-li dosáhnout určitého cíle, dovedou být i dost bezohlední a jsou ochotni vše občetovati tomuto účelu.

Značnou jejich chybou je nestálost a netrpělivost, mnohdy nedovedou vyčkat, až určitá záležitost plně dozrají a tak zničí leckteré slibné započaté dílo. Nepříjemnostem se Rací pokud možno vyhýbají, odkládají jejich řešení jak nejdéle mohou. Stejně si počínají při různých důležitých rozhodnutích.

V lásce a manželství se rovněž projevuje neklid a náladovost. Nelze se příliš spoléhat na jejich bezvýhradnou věrnost.

Hodi se téměř pro každé povolání, ale vyžadují, aby jim byla dána určitá volnost a svoboda, protože se neradi podřizují.

MINITEST

Jsi trpělivý ?

Doviš se o tom, odpoviš-li na našich 15 otázek. Odpověď musí být „ano“ nebo „ne“, bez vytáček!

1. Někomu něco vysvětlujete, a on to stále nemůže pochopit. Vysvětlíš mu to klidně a ochotně ještě jednou?

2. Chceš si něco kupit, ale v obchodě je fronta. Odejdeš bez nákupu?

3. Stává se ti, že nemůžeš v noci usnout, máš-li se příštího dne rozhodnout včetně pro tebe velmi důležitá?

4. Najdeš ve schránce důležitý dopis. Čteš ho už na schodech nebo ve výtahu?

5. Konečně jsi našetřil peníze na něco, po čem toužíš, a doviš se, že za půl roku má být v obchodech totéž, ale značně zmodernizované. Rozhodneš se počkat toho půl roku?

6. Rozčiluje tě dlouhé čekání u lékaře?

7. Rozčiluje tě, když nemůžeš rozluštit do konce křížovku nebo nějakou hádanku?

8. Dovedeš počkat na nedochvilné přátele (umívali jste se ve městě) alespoň půl hodiny?

9. Máš nějakého koníčka, který vyžaduje trpělivost? (např. vyšívání, rybaření apod.)

10. Máš dojem, že lidé kolem tebe příliš pomalu pracují?

11. Jsi schopen vyslechnout klidně až do konce přítele, který ti rozvláčně vypráví nezajímavé příběhy z cest?

12. Rozčili tě, když se někdo před tebe vtlačí do fronty?

13. Když ti začne mrkat obraz v televizoru, čekáš, až to samo přestane?

14. Stojíš 10 minut před telefonickým automatem a zdá se, že telefonující ještě hned tak neskončí. Budeš čekat dál?

15. Podíval ses na výsledky testu, než jsi začal odpovídat na otázky?

Jak počítat odpovědi: po 1 bodu za každé „ano“ na otázky 1, 5, 8, 9, 11, 12, 13, 15 a za každé „ne“ na otázky 2, 3, 4, 6, 7, 10, 15. A teď se podívej, ve které rubrice najdeš svůj výsledek:

12 — 15 BODŮ: Tvoje trpělivost je obdivuhodná! Ale pozor, všechno moc škodí. Zamysli se, zda nejsi příliš flegmatický, pomalý, málo energický. Neškodilo by ti trochu více aktivity a iniciativy.

5 — 11 BODŮ: Blahopřejeme! Máš takovou dávku trpělivosti, která ti pomáhá dosáhnout cíle. Platí o tobě známé průpovídky o trpělivosti: trpělivost všechno překoná; trpělivost je nejlepším lékem; trpělivost přináší růže.

0 — 4 BODY: Jsi strašně netrpělivý. Půjdeš-li tak dál, bude z tebe nervózní člověk, s nímž nikdo nevydrží. Ztratíš zdraví i přátele.

KÓŁKA ROLNICZE

JAK SIĘ TWORZY I JAKIE SĄ ZADANIA KÓŁEK ROLNICZYM?

Przy zakładaniu kółka rolniczego obowiązują wymagania przewidziane na zasadach rejestracji związków zawodowych. Założyciele wnoszą wniosek do organu rejestracyjnego, którym jest sąd. Jeżeli statut odpowiada obowiązującym wymaganiom i nie ma innych przeszkód, organ rejestracyjny wpisuje kółko rolnicze do prowadzonego rejestru. Od chwili zarejestrowania kółko rolnicze uzyskuje osobowość prawną (oznacza to m.in. możliwość samodzielnego występowania przed organami sądowymi).

Kółka rolnicze są dobrowolnymi, powszechnymi, organizacjami społeczeństwo-gospodarczymi rolników, mającymi na celu zwiększenie i doskonalenie produkcji rolnej w drodze łączenia pojedynczych wysiłków z wzajemną pomocą i współpracą. W toku działalności kółko rolnicze korzysta z gminnych środków Funduszu Rozwoju Rolnictwa. Kółka rolnicze łączą producentów rolnych w rozmaitego rodzaju zespoły np. hodowlane, ląkarskie czy zespoły produkcji materiałów budowlanych. Kółka rolnicze mogą także organizować zespoły przysposobienia rolniczego. Ważną formą ich działalności jest praca kół gospodów wiejskich. Działalnością kółka rolniczego kieruje 3–7 osobowy zarząd. W pewnych wypadkach zarząd sam podejmuje odpowiednie decyzje w ramach ustalonego planu i budżetu (np. przyjmowanie i zwalnianie pracowników), a w innych realizuje tylko uchwały walnego lub ogólnego zebrania np. gdy chodzi o nabycie przez kółko rolnicze nieruchomości. Kółka rolnicze i związki branżowe producentów rolnych wchodzą w skład samorządu rolnego. Kółko rolnicze może wykonywać w pewnych dziedzinach funkcje administracji państowej w stosunku do wszystkich gospodarstw indywidualnych na terenie wsi np. w zakresie zwal-

czania chwastów, chorób i szkodników roślin, w dziedzinie zdrowotności zwierząt czy w sprawach dotyczących melioracji. Dla realizacji zadań produkcyjnych i społecznych kółka rolnicze mogą posiadać własny majątek ruchomy i nieruchomości oraz mogą go nabywać lub zbywać. Kółka rolnicze mogą tworzyć spółdzielnie kólek rolniczych (SKR). Założycielami spółdzielni kólek rolniczych są co najmniej 3 kółka rolnicze, a członkami mogą być także rolnicy indywidualni.

JAKIE SĄ NAJWAŻNIEJSZE ZADANIA SPÓŁDZIELNI KÓŁEK ROLNICZYCH?

Spółdzielnie te są samorządymi i dobrowolnymi zrzeszeniami, prowadzącymi działalność gospodarczą na zasadach rachunku ekonomicznego i mają obojęzkiem kierować się w swojej pracy potrzebami członków, którzy je utworzyli. Do najważniejszych zadań spółdzielni kólek rolniczych należy świadczenie usług na rzecz rolników. Ponadto mają one także obowiązek rozwijać usługi naprawcze sprzętu chłopskiego, prowadzić produkcję, poszukiwać surowce z lokalnych źródeł, działać w produkcji rolnej i przetwórstwie płodów, wykonywać roboty budowlano-montażowe, produkować samodzielnie lub w kooperacji materiały budowlane, sprzęt rolniczy i inne urządzenia przydatne rolnikom oraz zajmować się sprzedażą paliw czy też części zamiennych do sprzętu będącego w posiadaniu rolników itp. Równie ważne zadanie ma SKR w dziedzinie współpracy z organizacjami kólkowymi, młodzieżowymi i Kolami Gospodarstw Wiejskich w dziedzinie rozwijania kultury i oświaty rolniczej, prowadzeniu zespołów artystycznych i organizowaniu wypoczynku.

JAKIE SĄ ORGANY SPÓŁDZIELNI KÓŁEK ROLNICZYCH I JAKIE SĄ ICH ZADANIA?

Organami spółdzielni kólek rolniczych są:

- Walne zgromadzenie, które odbywa się co najmniej raz do roku. Tylko wyłącznie ono nie może uchwałać kierunki rozwoju działalności gospodarczej i społeczno-wychowawczej przez podejmowanie uchwał o podziale wypracowanej nadwyżki, oceny polustracyjnej działalności spółdzielni, zaciąganie wyższej sumy zobowiązań aż do wyboru i odwoływanie członków rady nadzorczej czy też zmiany statutu.
- Rada nadzorcza, mająca za zadanie uchwalanie planów gospodarczych i programów działalności oraz kontrolę pracy spółdzielni. Do innych uprawnień należy m.in. rozpatrywanie skarg na działalność zarządu SKR, a także ustalanie cen usług na podstawie kalkulacji przedstawionych przez zarząd SKR.

— Zarząd, który kieruje pracą spółdzielni na bieżąco oraz reprezentuje ją na zewnątrz.

Warto również zaznaczyć, że ta sama osoba nie może być równocześnie członkiem Rady nadzorczej i Zarządu SKR.

JAKIE ZADANIA WYKONUJĄ KÓŁKA ROLNICZE W ZAKRESIE REPREZENTACJI ZAWODOWEJ ROLNIKÓW INDYWIDUALNYCH?

Kółka rolnicze wchodzą w skład Gminnego Związku Rolników, Kólek i Organizacji Rolniczych, który tworzy dobrowolna, niezależna i samorządna społeczno-zawodową organizację rolników indywidualnych.

Do zadań tego związku należą m.in. jednocienne sił społecznych rolników, utrwalanie własności i prawa dziedziczenia indywidualnych gospodarstw rolnych, równoprawne traktowanie zawodu rolnika z innymi grupami zawodowymi, rozwój indywidualnych gospodarstw rolnych i wzrost ich produkcji oraz zapewnienie opłacalności produkcji rolniej i należytego wyposażenia tego rolnictwa w środki produkcji. Gminny Związek Rolników, Kólek i Organizacji Rolniczych obowiązany jest do przedkładania jednostkom administracji państowej, organizacjom i instytucjom powołanym do wykonywania zadań na rzecz rolnictwa, wniosków opinii i żądań zgłoszonych przez wszystkie ograniczające ruch kólkowego, związków i zrzeszeń branżowych. Chodzi m.in. o sprawy cen produktów rolnych, środków do ich produkcji, zasad i systemu zbytu płodów, polityki finansowej, kredytowej i podatkowej wsi.

JAKIE SĄ PODSTAWOWE ZASADY DOTYCZĄCE NOWYCH CEN USŁUG ŚWIADCZONYCH PRZEZ SKR-Y?

Na posiedzeniu w dniu 20.03. br. Zarząd Centralnego Związku Kólek i Organizacji Rolniczych przyjął nowy cennik usług rolniczych świadczonych przez spółdzielnie kólek rolniczych obowiązujących od dnia 15 lutego br. W tym terminie weszły w życie nowe ceny na maszyny, narzędzia i ciągniki rolnicze, których poziom bezpośrednio rzutuje na wzrost kosztów działalności usługowej SKR. Wysokość cen na poszczególne rodzaje usług została ustalona w oparciu o przeciętne koszty ich świadczenia przy obecnych cenach na maszyny, paliwa części zamienne. Cennik uwzględnia dotację państwa dla rolników korzystających z usług w wysokości 10 mld zł. faktycznie ponoszonych kosztów usług — a przy wapnowaniu 50% kosztów. Dotowane będą też prace agrotechniczne. Nie przewidziano natomiast dotacji do usług związanych ze zbiorem zbóż kombajnami, koszeniem traw kosiarkami listowią i rotacyjnymi. Ponadto wprowadzono dotacje, które pokrywać będą

wyższe koszty związane ze świadczeniem usług na terenach górskich w porównaniu z kosztami jakie ponoszą SKR-y działające na terenach nizinnych. Różnice te średnio wynoszą około 20%. W praktyce oznacza to, że rolnicy z terenów górskich nie zapłacą za usługi drożej, niż rolnicy z terenów nizinnych.

Wzorcowy cennik Centralnego Związku Kólek i Organizacji Rolniczych przewiduje opłatność za godziny pracy, bądź za powierzchnię wykonanych usług z tym, że tzw. ceny hektarowe mogą być stosowane przy wykonywaniu usługi na powierzchni nie mniejszej niż jeden hektar. Rolnik może wybrać podstawę opłatności. Sprawy te powinien regulować opracowany w każdym SKR regulamin świadczenia usług rolników. Rady poszczególnych spółdzielni na wniosek zarządu SKR mogą przyjąć jako wyższe lub niższe ceny w oparciu o rachunek kosztów własnych. Praktycznie rady mogą obniżyć ceny do poziomu gwarantującego rentowność usług w konkretnym SKR. Ewentualna podwyżka cen usług w danym SKR nie może przekroczyć 20% ceny ustalonej w cenniku Centralnego Związku Kólek i Organizacji Rolniczych. Do czasu zatwierdzenia przez daną radę SKR poziomu cen usług odpowiadającego kalkulacjom własnym, obowiązywać będzie w danej jednostce cennik opracowany przez CZKIOR.

JAKA JEST PRZYKŁADOWA WYSOKOŚĆ NOWYCH CEN KÓŁKOWYCH USŁUG WEDŁUG WZORCOWEGO CENNIKA CZKIOR?

Orka plugiem dwuskibowym i ciągnikiem o mocy do 30 KM kosztuje 425 zł za jedną godzinę.

Orka plugiem tryskibowym i ciągnikiem o mocy do 30 do 60 KM kosztuje 550 zł za jedną godzinę.

Podorywka plugiem dwuskibowym kosztuje 425 zł, a tryskibowym zaczepionym do ciągnika o mocy 30–60 KM kosztuje 560 zł za jedną godzinę lub za jeden hektar.

Siew nasion siewnikiem rzędowym o szerokości roboczej do 3 m kosztuje 625 zł za jedną godzinę, a siewnikiem o szerokości od 3 do 4,5 m zaczepionym do ciągnika o mocy 30–60 KM kosztuje 795 zł za jedną godzinę lub 320 zł za jeden hektar.

Usługi przy zbiorze zbóż komajnami „Bizon” kosztują 3300 zł od hektara skoszonego zboża, bądź rzepaku.

Do električky nastúpila dáma so psom a obsadila miesto vedľa inej dámy. Tá sa o chvíľu rozhorčená ozvala:

— Chodťte s tým psom odo mňa ďalej, už mi blcha lezie po nohe!

Majiteľka psa okamžite jej žiadosti vyhovela:

— Pod, Bobinko, ideme, táto dáma má blchy!

* * *

Člen hliadky sa pohoršuje nad bľabotájúcim vodičom:

— Ako ste mohli taký opitý vôbec vlieziť za volant?

— Veľmi fažko, — priznáva motorista. — Kamaráti mi však pomohli.

* * *

— Čo budem platiť za noclah?

— pýta sa ráno turista vedúceho horskej chaty.

— Ktorú izbu ste mali?

— Nijakú. Ja som spal na bi-liardovom stole.

— Štyri koruny za hodinu, to máme 32 korún...

* * *

— Mohla by si mi požiadať na cesto?

— Až neskôr. Ani môj muž sa ešte nevrátil domov.

* * *

— Hlavný sa pýta hosia, ktorý drží v ruke peňaženku:

— Čo ste, prosím, mali?

— Rezeň, štyri pivá a kabát.

* * *

Do espresso sa vrhnula skupinka školákov a pýtali si obyčajné malinovku.

— Tu sa podáva iba drahšia.

— A kde by sme dostali lacnejšiu?

— Ste ešte len deti, nemali by ste sa vláčiť po krémach!

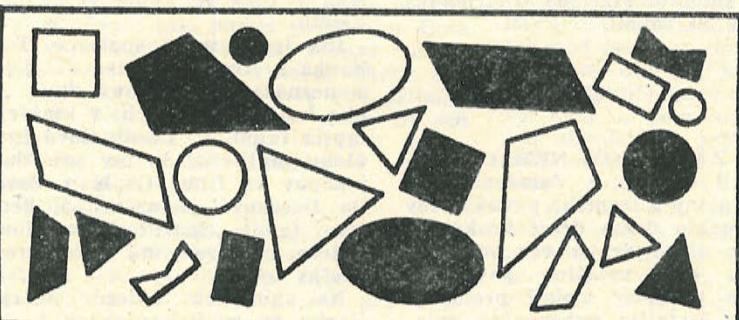
DOKÁŽEŠ TO?

JEDNÝM TAHOM

Pokúste sa nakresliť obrázok jedným tahom. Čiary sa samozrejme nesmú nikde križiť... Rišenie nájdete na str. 29.

BÍLÁ A ČERNA.

Má každý z biličkých obrázkov svůj protějšek v černé barvě? Na nalezení odpovědi máte 1 minutu.

MENO VEŠTÍ

VALÉRIA: Vcelku nie príliš populárne meno a dnes zriedkavé. Možno aj tým sa dá vysvetliť niekedy originálny charakter ženy s týmto menom. Je to naj-

častejšie tmavovláska alebo tmavá blondinka, priemerne vysoká, moletná, má šedé, hnedé alebo čierne oči. Pochádza z mnohodetnej remeselnickej alebo roľníckej rodiny, má solidného, čestého otca a dobrú, miernu matku. Od malíčka je neobvykle energická, pracovitá, presná, sebaistá a má sklon vlastnú a viesť, je výbušná a zherovčivá. Uznáva hlavne tých priateľov a známych, ktorí sa jej vo väčšom podriaďujú, nemá rada odpor a inú mienku ako vlastnú, a vie si to aj arbitrárnym spôsobom vynútiť. Je výborná organizátorka, gazzdiná, ako aj solidná, svedomitá pracovníčka. Vážia si ju, ale nemajú ju príliš radi, máva konflikty v práci. Býva výbornou lekárkou, ale tvrdou a trochu bezohľadnou učiteľkou alebo vedúcou na pracovisku. Vie byť krajnou materialistkou, alebo vie zhromažďovať rôzne veci, dokonca malo hodnotné. Má rada kino, divadlo a hudbu. Má jazykové schopnosti, je sebaistá. Má aj typický zmysel pre humor. Učí sa dobre, bez námaha vychodí každú školu. Najšťastnejšie obdobie v jej živote, to sú roky 35-45. Neznáša svatkrovcov a vôbec manželov rodinu. Vlastné deti, má dve, skoro privyká na rôzne práce, čo im nie je na škodu. V manželskom živote nie je vždy šťastná. Dožíva sa vysokého veku osamote.

SNÁŘ

Veríte snom? Nie? Ani my noveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára. Vedie to iba dobrá zábava, a čo, keď sa vám dobrý sen splní?

Tak teda, keď sa vám sníval:

Cierny orgován — vyzdravie z nejakej nemoci

Nemocnica — smutné posolstvo

Kôň — získas odvahu a silu

Cintorín — čaká ta tichá staroba

Spievajúce mníšky — nemôžes nájsť pokoj srdca

Rozbité hrnce — hádku v domácnosti

Zlepovanie dreva — oživíš staré piateľstvo

Kúpajúce sa deti — pre ženu tehotnosť, pre iných šťastné časy

Krádež — budeš mať neúspech

Kravata — narobiš dlžoby

Pútik — dostaneš správu z cudziny

Bozk — vystrihaj sa pred neverou

Záhon šalátu — veľa námahy, malo mzdy

Vystupovanie z auta — budeš mať veľký zisk, výhru

Zväzok klúčov — rozumieš svoje veci

Zamietanie izby — veľa hluku pre nič

Lampa — máš tajných nepriateľov

Vyzúvanie — máš pred sebou cestu

Zhasinanie lampy — nestaraj sa o cudzie záležitosti

Zvieracia kazajka — tvoji nepriatelia sa ohovárajú

Vaječné škrupiny — smútok.

ŽIVOT
MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA KULTURALNEGO CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TKCIS: 31-624 Kraków, ul. Szpitalna 38/8, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstępu Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TKCIS.

REDAKCJA: ADAM CHALUPEC (redaktor naczelny) Ján Šternog (sekretar redakcji), Dominik Surma, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny) Eva Rudnicka, Alžbeta Stojowska (tłumacze). Opracowanie graficzne: Areta Fedak.

WYDAWCA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Ján Galiniak, Józef Griglák, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Eugen Kott, Angela Kulaviaková, Ján Lukáš, Eugen Mišinec, Lídia Malová, František Paciga, Severin Val smanský, Andrej Vojtas.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmuje Oddział RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 25 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 24 zł, rocznie 96 zł. Instytucje i zakłady pracujące prenumeratę w miejscowościach Oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 414. M-90.

Nr. indeksu ISSN 0514-0188.

Nie zamówionych tekstu, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów.

PREDNEDÁVNOM sa v Hamburgu konal vedecký zjazd, na ktorom sa diskutovalo o vlasoch. Dermatológovia, biológovia, chemici a odborníci na kozmetické prípravky autoritatívne konštatovali, že doposiaľ nemajú účinný a celkom istý prostriedok na rast vlasov. Avšak istý profesor psychológie konštatoval, že plešiví muži sú najčastejšie „mimořiadne mužní“ a majú obrovský úspech u žien. Teda páni by sa nemali trápiť, že im vypadávajú vlasy.

PAMÁTKA NA SHERGARA. Před nedávnom byl ze stájí v Irsku unesen slavný hřebec Shergar. Krátce poté se na chovné farmě Ragusa v Ballymore v Irsku narodil jeho potomek, klisnička. Na snímku pobíhá vedle své matky, Ukraine Girl. Irští farmáři zorganizovali po Shergarovi vlastní párání, o němž jsme psali, ale nepodařilo se jim najít ani stopu.

POROTA OSCARA uzala za najlepší film minulého roku film *Gandhi*, ktorý natočil Richard Attenborough. Bol to zároveň veľký úspech herca — Benja Kingsleya — ktorý hral hlavnú úlohu. Tento neznámy doposiaľ širšej verejnosti herc — hrával najčastejšie v divadle — je synom Inda a Angličanky a v skutočnosti sa menuje Krišna Bhanji. 37-ročný herc dokázal výborne stváriť veľkého indického politika a moralistu, duševného vodcu Indov predtým, ako Indie dosiahli nezávislosť.

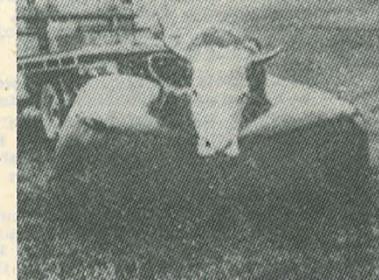
Väčšinu filmových scén natočili v Indii. Film stál niekoľko miliónov dolárov a hralo v ňom 200 000 štatistov. V Indii mal Kingsley neobvyklú prírodu. Keď filmári prišli do malej dedinky nedaleko Dillí a herc, už naličený a v kostýme, vystúpil z auta, starí sediaci z dedinky padli na kolenná a vzdali mu čest. Herec im začal vysvetlovať: Nie som Gandhi, nie som veľký Mahatma — som iba herec. — Vieme, — odpovedal jeden starý — ale vďaka tebe nás Gandhi opäť žije. — Kingsley sa teší nielen z toho, že dostal Oscara a mnoho iných cien. Táto úloha, — hovorí — zmenila môj život a mňa samotného. Už som nehrál, jednoducho bol som Gandhim — povedol v jednom interview. Na snímke: Ben King- sley — súkromne a ako Gandhi.

ISABELLA ROSELLINOVÁ, dcéra veľkej herečky Ingrid Bergmanovej a talianskeho režiséra Roberta Rosselliniho, vo veku 30 rokov sa stala modelkou, teda v čase, keď väčšina modeliek začína uvažovať o odchode z povolania. A čo je podivné, Isabella v priebehu iba niekoľkých mesiacov si vydobyla miesto jednej z najlepších a najlepších platených modeliek na svete. Jej snímky uverejňujú na obálkach desiatky časopisov počinajúc excentrický Vogue, módni navrhári ju zahrňujú ponúkami, aby sa zúčastnila ich prehliadok a platiť Isabelle očom a viac tisíc dolárov za jedno vystúpenie. Slávna kozmetická firma Lancôme jej navrhla zmluvu na päť rokov. Za reklamu jej výrobkov dostane Isabella dva milióny dolárov.

Isabella je nielen krásna, je iná ako ostatné modelky, veľmi prirodzená a inteligentná a pri tom nie je vyzývavá.

Isabellin život bol doposiaľ niesieme rie zaujímavý. Napoly Švédka, napoly Talianka sa vychovala v Ríme. Chcela sa stať herečkou tak, ako matka. Po maturite začala pracovať vo filme, ako pomocníčka návrhára kostýmov. Bola vraj veľmi nadaná, ale zanedlho prestala pracovať a odišla do Ameriky, kde vyučovala v škole taliančinu. Vrátila sa do Talianska a ako 23-ročná zožala veľký úspech v televízii... ako reportérka. Robila výborné interviery s významnými osobnosťami kultúrneho života. Vtedy sa aj vydala za Martina Scorsese, s ktorým sa po troch rokoch rozvedla. Prednádavnom sa opäť vydala za fešný pánsky model. Celkom inakšie výzera život jej sestry-dvojčičky Ingird. Bola len manželkou a matkou, nechcela robiť kariéru. Dnes je rozvedená a býva so synčekom v New Yorku. Na snímke: Isabella Rosselliniová.

„ZÁCHRANNÝ PÁS“ PRE KRAVY. Tento nafukovací plastický vak, výrobok jednej austrálskej firmy, umožňuje postaviť na nohy (ahko a bezbolestne) kravy postihnuté nejakou chorobou, ktoré nie sú schopné samé vstať. Vak sa dokonale prispôsobi rozmerom zvierat. Nafukuje sa pomocou mechanickej pumpy alebo jednoducho tým, že sa pripojí k výfuku traktora či veterinárneho vozidla. Po

nafuknutí vaku môže veterinár zviera bez ľahkosti prezrieť a určiť diagnózu. Ďalší špeciálny variant sa vyrába pre kone.

STÁLE MLADÝ Gary Grant. 78-ročný Gary Grant, kedysi romantický hrdina vyše 72 filmov prehľásil, že jeho oblúbeným režisérom bol Alfred Hitchcock a partnerkami, s ktorými spoluprácu si zvlášť cenil — Ingrid Bergmanová, Katherine Hepburnová, Mae Westová a Sophia Lorenová. Za najlepšiu herečku, s ktorou vystupoval, považuje Grace Kellyovú, je podľa neho „bezkonkurenčná“, predovšetkým v Hitchcockových filmoch. Úloha, na ktorú si najradšej spomína je rola mladého synovca v komédiu Aršenik a staré čipky.

Na otázku prečo sa žení so stále mladšími ženami odpovedá, že staršie uchádzačky na miesto manželky jednoducho nemohol nájsť.

ODBORNÍCI vypočítali, že v celej svojej histórii ľudia vytážili ok. 80 000 ton prírodného zlata. Čo sa teraz deje so zlatom? Jeho pomerne malé množstvo je v bankových trezoroch. Až 75 percent vytáženého zlata spracúvajú na šperky. Francúzsky napr. sú majitelia zlatých šperkov vážiacich 5 ton. Isté množstvo zlata používa priemysel.

SAMOHON Z KOSTELA. Niekolik mladých Noru z malé obce Kristiansand si nedávno zřídilo ve sklepě miestneho kostela nezákonný lihovar. Chteli tím zmírniti následky stávky pracovníkov norského monopolu vína a likérů.

„Lihovar“ ve sklepě byl nalezen náhodou pri inspekcii požární služby. Velitel miestnej polície nevypočítal celou vec za prieskum dôležitou, ale duchovní pastýr uznal zneužití kostela k tomuto účelu za rouhaství. Obyvatelia Kristiansandu nedávno v referende rozhodli, že v jejich meste bude zavedena prohibícia.

Tieto dve filmové hviezdy — Claudia Cardinalová a Bo Dereková nemajú so sebou okrem povolania veľa spoločného. Claudia je Talianka, ktorá sa narodila a vychovala v severnej Afrike. Bo Dereková je Američanka. Claudia má 44 rokov a je už babičkou, ale aj matkou dvojročného dieťaťa. 25-ročná Bo Dereková zatiaľ ešte nehrála v tolkých filmoch ako Cardinalová, hoci v USA jej robia veľkú reklamu.

Iba jedno majú spoločné, Talianka a Američanka — nefajčia a neznášajú cigaretový dym. A obe hrajú vo filme, v ktorých musia fajčiť. C. Cardinalová hrá úlohu majiteľky krémov pre zlatokopov vo filme Grobian. Zasa Bo Dereková je nešťastná, keď musí fajčiť „cigarillos“ vo filme Bolero, v ktorom má úlohu krotiteľky býkov.

Na snímkach: hviezdy nefajčiarky vo svojich úlohách s cigaretami.